

**KTO KARATAY
ÜNİVERSİTESİ**

T.C.

KTO Karatay Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

**KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL İSTİKRARA ETKİSİ:
TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

Mehmet TENEKECİ

Yüksek Lisans Projesi

KONYA
Şubat, 2017

KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL İSTİKRARA ETKİSİ:
TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Mehmet TENEKECİ

KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Projesi

KONYA
Şubat, 2017

KABUL VE ONAY

Mehmet TENEKECİ tarafından hazırlanan “Katılım Bankacılığı’nın Finansal İstikrara Etkisi: Türkiye Örneği” başlıklı bu çalışma 07.02.2017 tarihinde başarılı bulunmuştur.

Prof. Dr. Osman OKKA (Danışman)

Danışman tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans projesi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez/Proje Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmada; proje içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasından yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu projede sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

07.02.2017

Mehmet TENKECİ

TEŐEKKÖR

Proje çalıőmamın her aşamasında bilgi ve tecrübesiyle bana yön veren, danıőman Hocam Sayın Prof. Dr. Osman OKKA'ya;

Yüksek lisans eğitimime katkı sağlayan tüm hocalarıma;

Proje yazma sürecinde yardımlarını benden esirgemeyen değerli arkadaşlarım Nesrin TUNCAY, Samiye İLDİZ ve Zafer ÇANKAYA'ya;

Son olarak desteğiyle her daim yanımda olan sevgili eőim Meltem Batır TENEKECİ'ye ve değerli aileme teşekkür ederim.

Mehmet TENEKECİ

ÖZET

KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL İSTİKRARA ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

TENEKECİ, Mehmet

Yüksek Lisans, İşletme Bölümü

Proje Danışmanı: Prof. Dr. Osman OKKA

Şubat, 2017

Faizsiz bankacılık uygulamaları genellikle İslami bankacılık olarak anılan ve faize yer vermemesi ile de klasik bankacılıktan ayrılan bir kavram olmuştur. Dini hassasiyeti yüksek insanların finans sisteminden uzak kalmaları nedeniyle bu kişilerin birikimleri atıl kalmıştır. Bu tasarrufların ekonomiye kazandırılması için faizsiz bankalar kurulmuştur. Dolayısıyla Faizsiz bankalar ticari bankalara alternatif değil tamamlayıcı rol üstlenmektedir.

1980’li yıllardan itibaren Ortadoğu’dan Türkiye’ye fon transferi gerçekleştirmeye yönelik finansal hizmet sunan kuruluşların kurulmasına yönelik adımlar atılmıştır. Bunun sonucu olarak Türkiye’de “Özel Finans Kurumları” (12.12.2005 tarihi itibariyle adı “Katılım Bankaları”) şeklinde değiştirilmiştir. Türkiye’de katılım bankaları, 1985 yılından bu yana, faizsiz bankacılık sistemi çerçevesinde fon kabul etme ve kullandırma yetkisine sahip kurumlar olarak ortaya çıkmışlardır. Türkiye’deki katılım bankaları, bankacılık sistemi içindeki verimliliğini artırılması başta olmak üzere, kaynak transferinin sağlanması, atıl fonların ekonomiye kazandırılması gibi, unsurların etkisiyle ekonomiye olumlu katkı sağlamaktadırlar.

Katılım Bankalarının amaçları şöyledir: Dengeli bir finans sistemi kurmak, sosyal ve ekonomik hedeflere ulaşmasını kolaylaştırmak, bankacılık sektörü alanındaki konumunu ilerletmek, yeni hizmetler geliştirmek, toplumsal hizmet ve dayanışmayı artırmak. Katılım Bankaların kurulma nedenleri ise; dini, sosyal ve ekonomik nedenler olarak sıralanabilir.

Katılım Bankalarının çalışma prensiplerinden biri de küçük mevduatları ekonomiye kazandırmaktır. Fon ihtiyacı olan insanlara fon sağladıkları için sermayenin tabana yayılmasına belli ölçüde katkıda bulunmaktadırlar.

Türkiye’de yaşanan finansal kriz dönemlerinde, krizin olumsuz etkilerini en az hasarla atlatan katılım bankaları, kendi iç dinamikleriyle devlete hiçbir maliyet yüklemeyen çıkmışlardır. Bu nedenle Türkiye’de Faizsiz bankacılık işlemi yapan katılım bankalarının finansal istikrara etkisinin değerlendirilmesi önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Faizsiz Bankacılık, Finansal İstikrar, Türkiye

ABSTRACT

EFFECT OF PARTICIPATION BANKING FINANCIAL STABILITY: THE CASE OF TURKEY

TENEKECI, Mehmet

Mastar Of Business Administration

Supervisor: Prof. Dr. Osman OKKA

February, 2017

Interest-free banking applications often referred to Islamic banking, in which there is no place for interest; thus, it is a concept that differs from conventional banking. The savings of the religiously sensitive people who had been idle for years because they were kept out of the financial system. In order to bring in those savings into the system, interest-free banks were incorporated. Therefore, interest-free banks are playing a supplementary role in the banking system. They should not be considered as an alternative to the commercial banks.

From 1980's some arrangements were done towards setting establishments regarding financial service suppliers for realizing fund transfer from Middle East to Turkey. As a result of this in Turkey "Special Financial Establishments" (called as "Participation Banks" since 12.12.2005) established. The participation banks in Turkey have appeared as the foundations which have fund acceptance and usage authority within the interest-free banking system since 1985. The participation banks in Turkey on the brink of increasing the efficiency in banking system, they contribute positive effects to the economy such as to provide source transfer and to bring inactive funds to the economy.

The objectives of "Islamic Banks" are to establish a balanced financial system, to facilitate Access to social and economic objectives, to improve their position in the banking sector, to develop new services and to improve social services and solidarity. They were established predominantly for religious, social and economic reasons.

One of the working principles of Islamic banks is to bring small savings into the financial system. Since they provide funds to the people who need it, they contribute to the dispersion of the capital to the public at large.

The participation banks which overcome with the least loss of the negative effects of crisis when the economical crisis times in Turkey are saved with their inner Dynamics without any costs to the government. From this evaluation of impact on financial stability interestless banking operators participation bank's in Turkey is seen significant.

Key Words: Participation Banking, Interest Free Banking, Financial Stability, Turkey.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KABUL VE ONAY	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

FAİZSİZ BANKACILIK VE DÜNYADAKİ OLUŞUMU

1.1. FAİZ KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ	4
1.1.1. Faiz Kavramı	4
1.1.2. Faizin Çeşitleri	5
1.2. FAİZSİZ BANKACILIĞIN ORTAYA ÇIKMA NEDENLERİ	6
1.2.1. Dini Nedenler	7
1.2.2. Ekonomik Nedenler	7
1.2.3. Sosyal Nedenler	8
1.3. FAİZSİZ BANKACILIĞIN TANIMI	9
1.4. FAİZSİZ BANKACILIĞIN DAYANDIĞI TEMEL İLKELER.....	9
1.4.1. Faizsizlik İlkesi (Interest-free)	10
1.4.2. Ticaretle Bağlantılılık İlkesi (Trade-related)	10
1.4.3. Sermaye Bağlantılı Olması İlkesi (Equity Related).....	10
1.4.4. Yatırımların Ahlaka Uygun Olma İlkesi (Ethical investments).....	10
1.5. DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIK OLUŞUMU	11
1.6. DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIK ÇALIŞMALARI	12
1.6.1. ABD’de Faizsiz Bankacılık	12
1.6.2. Kuveyt ve Diğer Körfez Ülkeler	13

1.6.3. Mısır	14
1.6.4. Malezya	15
1.6.5. İngiltere	16
1.6.6. Sudan.....	17
1.6.7. Almanya ve Hollanda.....	17
1.7. DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIĞIN ŞUANKİ DURUMU.....	18

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FAİZSİZ BANKACILIK VE KATILIM BANKALARI TARAFINDAN KULLANILAN MODEL VE ÜRÜNLER

2.1. ÖZEL FİNANS KURUMLARI (ÖFK)	20
2.2. ÖZEL FİNANS KURUMLARINDAN KATILIM BANKACILIĞI'NA	21
2.3. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI VE KURULUŞ NEDENLERİ.....	22
2.3.1. Dış Faktörler	23
2.3.2. İç Faktörler	23
2.4. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARI İLE MEVDUAT BANKALARI ARASINDAKİ FARKLILIKLAR.....	24
2.5. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARININ HUKUKİ YAPILARI.....	25
2.5.1. 1983 – 1999: Kuruluş ve Bankalar Kanununa Tabi Olunmasından Önceki Dönem.....	26
2.5.2. 1999–2005: 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun Getirdikleri	29
2.5.3. 2005 ve Sonrası: 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nun Getirdikleri.....	32
2.6. TÜRKİYE'DE FALİYET GÖSTEREN KATILIM BANKALARI.....	36
2.6.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	36
2.6.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	38
2.6.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	39
2.6.4. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	41
2.6.5. Vakıf Katılım A.Ş.	42
2.7. FAİZSİZ BANKACILIKTA KULLANILAN YÖNTEMLER.....	42
2.8. FON TOPLAMADA KULLANILAN YÖNTEMLER.....	45

2.8.1. Özel Cari Hesap	45
2.8.2. Katılma Hesabı (Kar-Zarar Katılımı).....	46
2.8.3. Kıymetli Madenler Hesabı	47
2.9. FON KULLANDIRMADA KULLANILAN YÖNTEMLER.....	48
2.9.1. Nakdi Kredilerde Kullanılan Ürünler.....	48
2.9.1.1. Murabaha (Kurumsal Finansman Desteği)	48
2.9.1.2. Mudaraba (Emek-Sermaye Ortaklığı).....	49
2.9.1.3. Müşaraka (Sermaye-Sermaye Ortaklığı).....	51
2.9.1.4. Müşaraka Mutanakısa (Azalan Ortaklık)	52
2.9.1.5. Müzaraa ve Musakat	52
2.9.1.6. İcara (Kiralama, Leasing).....	53
2.9.1.7. İcara ve İktina (Finansal Kiralama).....	53
2.9.1.8. Selem veya Selef	54
2.9.1.9. Karz-ı Hasen (Borç Verme)	54
2.9.1.10. Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı	55
2.9.1.11. Döviz Kredisi	55
2.9.1.12. Tavarruk (Uluslar arası Murabaha).....	55
2.9.1.13. Sukuk (Finansal Sertifika).....	56
2.9.2. Gayri Nakdi Kredilerde Kullanılan Ürünler	57
2.9.2.1. Teminat Mektupları.....	57
2.9.2.2. Referans Mektupları.....	57
2.9.2.3. Eximbank Teminat Mektupları	58
2.9.3. Dış Ticaretin Finansmanı İle İlgili Ürünler.....	58
2.9.3.1. Akreditif	58
2.9.3.2. Garanti Mektupları/Harici Garantiler.....	58
2.9.3.3. Kabul / Aval Kredileri.....	59
2.9.3.4. İhracat Aracılık Hizmetleri	60
2.9.3.5. İthalat Aracılık Hizmetleri	60
2.9.3.6. Yurtdışı Kaynaklı Krediler.....	61
2.9.4. Bireysel Finansmanda Kullanılan Krediler	61

2.9.4.1. Konut Finansmanı	61
2.9.4.2. Taşıt Finansmanı	62
2.9.4.3. İhtiyaç Kredisi	62
2.10. KATILIM BANKALARININ DİĞER FAALİYETLERİ	62

3. BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL İSTİKRARA ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE LİTERATÜR TARAMASI	64
3.2. TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL İSTİKRARA ETKİLERİ.....	65
3.2.1. Atıl Tasarrufların Sisteme Dâhil Edilmesi	66
3.2.2. Kayıt Dışı Ekonominin Önlenmesi	66
3.2.3. Reel Sektörün Finanse Edilmesi	67
3.2.4. İstihdamın Arttırılması	68
3.2.5. Rekabetin Geliştirilmesi.....	68
3.2.6. Yabancı Sermaye Transferi Sağlanması	69
3.2.7. Maliyetleri Düşürücü Katkıları	69
3.3. TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL İSTİKRARA DİĞER ETKİSİ.....	70
3.4. TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKACILIĞININ FİNANS SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ VE MALİ YAPISI.....	70
3.5. TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL GELİŞİMİ.....	73

4. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	87
KAYNAKÇA.....	93
ÖZGEÇMİŞ	98

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. 2007-2015 Albaraka Türk Özet Finansal Verileri (Bin TL).....	37
Tablo 2. 2007-2015 Kuveyt Türk Özet Finansal Verileri (Bin TL).....	39
Tablo 3. 2007-2015 Türkiye Finans Özet Finansal Verileri (Bin TL).....	40
Tablo 4. Türk Bankacılık Sektörünün Büyüklüğü	74
Tablo 5. Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi (Bin TL)	75
Tablo 6. Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi (%)	76
Tablo 7. Katılım Bankalarının Toplanan Fon Gelişimi (Bin TL)	77
Tablo 8. Katılım Bankalarının Toplanan Fon Gelişimi (%)	78
Tablo 9. Katılım Bankalarının Kullandırılan Fon Gelişimi (Bin TL).....	79
Tablo 10. Katılım Bankalarının Kullandırılan Fon Gelişimi (%)	80
Tablo 11. Katılım Bankalarının Toplanan Fonların Kullandırılma Nispeti (%).....	81
Tablo 12. Katılım Bankalarının Özkaynak Gelişimi (Bin TL)	82
Tablo 13. Katılım Bankalarının Özkaynak Gelişimi (%).....	83
Tablo 14. Katılım Bankalarının Başlıca Finansal Büyüklükleri (Milyon TL).....	84
Tablo 15. Katılım Bankalarının Şube ve Personel Gelişimi	85

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BSMV	: Banka Sigorta Muameleleri Vergisi
IBRD	: Dünya Bankası
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İKB	: İslam Kalkınma Bankası
KKDF	: Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu
KT	: Katılım Bankası
ÖFK	: Özel Finans Kurumu
S	: Sayfa
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TL	: Türk Lirası
TMSF	: Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
USD	: Amerikan Doları
YP	: Yabancı Para

GİRİŞ

Ekonomik alanda etkinlik gösteren Katılım bankaları reel ekonominin finanse edilmesini sağlayan aynı zamanda bankacılık hizmetlerinde bulunan bankalardır. İsimlerindeki “Katılım” sözcüğü yapılan bankacılık türünün kar ve zarara katılma prensibine dayalı bir bankacılık olduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Katılım bankaları tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları, faizsiz finansman prensipleri dâhilinde ticaret ve sanayide değerlendirerek, oluşan kâr veya zararı tasarruf sahipleriyle paylaşırlar. TL, USD ve EUR bazında vadeli hesaplarda toplanan fonlar, kurumsal finansman desteği, bireysel finansman desteği, finansal kiralama, kâr veya zarara katılma ortaklığı yöntemleriyle değerlendirilir.

Petrol fiyatlarında 1980'lere doğru beklenmedik bir artışın meydana gelmesi, faizsiz bankacılık uygulamaları, Ortadoğu ve Körfez ülkelerinin sermayelerinde gözle görülür bir birikimin oluşmasına neden olmuştur. Ortadoğu ve Körfez sermayesi gibi faize karşı duyarlılığı olan kişiler başta olmak üzere tasarruflarını yatırıma dönüştürmek, ekonomiye dâhil etmek gayesiyle dünya üzerinde faizsiz bankacılık işlemleri başlatılmıştır. Günümüzde 60'ın üzerinde ülkede faizsiz bankacılık uygulaması görülmektedir. Türkiye'nin İslami bankacılıkla tanışması 1975'de İslam Kalkınma Bankası'nın (İKB) kurucu üyelerinden biri olmasıyla başlamaktadır. Türkiye 1984 yılında sermayesini artırarak İKB'nin önemli aktörlerinden biri durumuna gelmiştir. Ülkemizde katılım bankacılığı süreci 1980'li yıllardan itibaren gelişim gösterdiğinden, “yastık altı” olarak adlandırılan paraların ekonomimize aktarılma süreci de bu dönemde başlamıştır.

Türkiye ekonomisinde, 24 Ocak 1980 kararları ile serbest ekonomiye geçiş sürecinde büyük ölçüde gelişim ve değişim sağlanmıştır. Bu değişim ve gelişim sürecinde finansal serbestlik alanında etkili adımlar atılmıştır. Fakat Türkiye ekonomisindeki sermaye eksikliği önemli bir problem olmaya devam etmektedir. Sermaye eksikliğine çözüm bulmak amacıyla 24 Ocak kararları ile dışa açık mali politika güdülmesi öngörülmüştür. Bunun sonucu olarak sermaye artışı ve gelir düzeyi yüksek Ortadoğu ülkelerinden, ülkemiz ekonomisine sermaye girişiminin sağlanması düşünceleri oluşmaktadır. Ayrıca ülkemizde faizsiz finans sektöründe hizmet sunan

kuruluşların oluşmasına yönelik adımların atılmasında Ortadoğu'daki ülkelerin sosyal, kültürel yapıları önemli rol oynamıştır. Buna karşılık ilk adım olarak Bakanlar Kurulu'nun 83/7506 sayılı kararı ile "Özel Finans Kurumları" (12.12.2005 tarihi itibariyle adı "Katılım Bankası" şeklinde değiştirilmiştir) adı altında yeni bir kurumsal kimlik oluşturmuştur.

Ülkemizde katılım bankacılığı, özellikle finansal kiralama ve emtia ticareti alanlarında daha çok faaliyette olan, asıl odak noktasını üretim ve ticari faaliyetin oluşturduğu faiz dışı bankacılık olarak veya fon toplanmasını risk temelli şekilde kar veya zarara katılma ilişkisine bağlayan bir sistem olarak görülebilir. 2006 yılından itibaren katılım bankaları olarak tanınan ve bankacılık sistemine bütünleşik özel finans kurumları, Türkiye'de 30 yıl gibi uzun bir süredir faaliyettedirler. Katılım bankaları 2025 yılı sonunda % 15'lik sektör payını bulması ve dünya çapında ekonomik ürünler verir duruma gelmesini amaçlayarak 2002'de TKBB'yi (Türkiye Katılım Bankaları Birliği) meydana getirmişlerdir.

Faizsiz banka olarak da adlandırılan katılım bankaları, Türkiye'de bankacılık sektörünün üç önemli unsurundan biridir. Diğer unsurlar mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarıdır. Türkiye'de günümüzde faaliyet gösteren toplam 5 adet katılım bankası bulunmaktadır (www.tkbb.org.tr).

Katılım bankaları geleneksel bankacılığın yerine geçen kuruluşlar olarak değil tamamlayıcı unsurlar olarak görülmelidirler. Katılım bankalarının amaçları arasında sağladıkları fonları reel sektöre sunmak ve kaynak olarak göstermek yer almaktadır. Katılım bankaları fon sağlama işlevini gerçekleştirirken kullanılan yöntem katılma hesapları yöntemi ve cari hesaplar yöntemidir. Fon kullandırırken ise faktöring uygulaması, leasing ve üretim desteğinden yararlanılmaktadır.

Proje çalışması 4 bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde genel olarak Faizsiz bankacılık ve Dünyadaki faizsiz bankacılık oluşumu anlatılmıştır.

İkinci bölümde ise Türkiye’de ki faizsiz bankacılık, Katılım bankalarının hukuki yapıları ve ülkemizde katılım bankalarının kullanmış olduğu model ve ürünler konusunda bilgilendirme yapılmaktadır.

Üçüncü bölümde ise Türkiye’deki Katılım bankacılığının finansal istikrara etkilerinden bahsedilmiştir. Türkiye’deki Katılım bankalarının özellikle son yıllardaki performansına, mali sistem içerisindeki sektör büyüklüğüne, aktif gelişimine, toplanan ve kullanılan fonların gelişimine, öz kaynak gelişimine, başlıca finansal büyüklüklerine, sermaye yeterliliğine, şube ve personel gelişimi gibi vb. göstergeler açısından finansal istikrara sürdürülebilir katkıları değerlendirilerek bu konudaki çeşitli görüş ve öneriler son bölümde dile getirilmektedir.

1. BÖLÜM

FAİZSİZ BANKACILIK VE DÜNYADAKİ OLUŞUMU

1.1. FAİZ KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ

1.1.1. Faiz Kavramı

Türkçemizde ‘faiz’ olarak bilinen kelimenin İslâmî edebiyatında ki karşılığı ribadır (Yazır, 1935: 952). Riba Arapça bir kelimedir ve sözlükte ziyade (fazlalık) ve nema (artma, çoğalma) (İbrahim, 1986) anlamlarına gelir. Cahiliye dönemi Arapların ribayı bu anlamda kullandıkları gibi, günümüzde faiz denildiğinde aklımıza gelen “Vadenin uzatılmasına karşı borcun da artması” anlamında da kullanılmışlardır (Hamud, 1976: 104).

Faiz; ödünç vermede ya da alışverişte meydana gelen, karşılıksız olduğu veya eşit paylaşılmadığı için taraflardan birini zarara uğratan, gerçekleşen ya da gerçekleşme ihtimali olan fazlalık veya karşılığı olmayan kıymet aktarımıdır.

İşletilmesi amacıyla ödünç verilen paranın karşılığı olarak alınan getiridir faiz. Diğer bir manada paranın fiyatı icara verilen paranın icar bedelidir (Tdk, 2013). İslam’ın helal kılmadığı faizin farklı bir tanımı ise borç verilen paranın ya da malın belirli bir zaman sonunda belirlenen bir artışla yahut borç ilişkisinden kaynaklanan ve zamanında ödenmeyen alacağa ek süre tanıyarak bu vade karşılığında artışla tekrar almanın adıdır (Özsoy, 1994: 110).

Faiz; kredi sağlayan girişimin kar edip edemeyeceği ya da kar ederse karın ne ölçüde edileceği önceden tahmin edilememesine rağmen nema nispetinin ilk durumda tespit edilmesi nedeniyle, krediden sağlanan neticenin kişiler arasında eşit ve adil paylaşım olanağının ortadan kalkması; sonuçta taraflardan birisinin, alan taraf ya da veren taraf, kesinlikle zarara uğrayacak olması sebebi ve bu olumsuz durumun önüne geçilmesinin mümkün olmaması nedeniyle haram kılınmıştır (Özsoy, 1994: 11).

Kur'ân-ı Kerim'de yasak olarak belirtilen nema cahiliye nemasıdır. Buna borç neması demek mümkündür. Piyasada olağan şekilde yer alan varlık, artış şartıyla borç verilirse cahiliye neması gerçekleşmiş olur. Örnek verecek olursak, 900 TL'nin belirli bir süreliğine verilip 1200 TL olarak istenilmesi faizli bir işlemdir (Tkbb, 2013).

1.1.2. Faizin Çeşitleri

- Borç (ödünç) Faizi

Borç faizi; herhangi bir nedenden alım-satım, ödünç gibi üzerine borç yüklenen kişinin borç karşılığı ödeyeceği para ya da malda vade nedeniyle alacaklı yararına şart koşulan artıştır. Borç faizi, içerisinde şu iki sebebi barındıran herhangi bir işlemde hükmen gerçekleşir (Bilmen, 1949: 103-104):

1. Nedeni her ne ise (satılmış olan malın değeri ya da ödünç verilen para ya da mal) taraflardan birinin yararına olan diğer tarafın ise üzerine borç yüklenmesi,
2. Borç ödeme sırasında anapara ya da mala ek olarak alacaklının yararına bir artışın ya da bir çıkarın koşul kılınması.

Borç faizinde borçlu başlangıçta belirlediği kadar bir getiri elde edememişse, yani gerçekleşen getiri faiz oranının altında kalmış ise faiz kazanılmamış bir gelir olur. Gerçekleşen getiri beklenenin üstünde olması durumunda eşit paylaşılmamış bir gelir olur.

Sonuç olarak faiz ya kazanılmadan elde edilen getiri ya da kazanıldıktan sonra eşit paylaşılmamış bir getiridir.

Faizli bir işlem yapıldığında işlemin sonunda faiz ödeyen ya da faiz alanda kesinlikle haksızlığa uğramaktadır. Zira yüksek bir faiz oranı kötü piyasa şartlarında faizi ödeyen büyük bir haksızlığa uğrattırken, düşük bir faiz de faizli kredinin getirisinin çok yüksek olduğu ekonomik şartlarda sermaye sahibini, yani faizi alanı zarara uğrattır. Her iki tarafında kabul edeceği bir yol bulmak birçok olasılıktan yalnızca bir tanesidir.

- Alış-veriş Faizi

Alış-veriş faizi; faize konu olan standart mal veya paraların peşin veya vadeli alım-satımlarında ortaya çıkan faiz yani karşılıksız değer aktarımıdır.

Fiyatı başta kesin bir şekilde belirlemek koşuluyla, malı vade nedeniyle başta belirlenen fiyattan daha yüksek fiyata satmak dinimizde caizdir, faiz değildir. Çünkü para ve mal arasında vade sebebiyle faiz ilişkisi oluşturacak bir bağlantı yoktur. Ancak vade tarihinde ödenmeyen borca vade farkı uygulanması faizdir. Çünkü mal ve para ilişkisinin yerini para ve para ilişkisi almıştır. Güncel borç ile gelecekteki borç arasında faiz ilişkisi kurulmuştur.

1.2. FAİZSİZ BANKACILIĞIN ORTAYA ÇIKMA NEDENLERİ

Gelişmiş ülkelerin ekonomik piyasalarında ortaya çıkan tüm ilerlemeler daha az gelişmiş olan ülkelerin piyasalarını etki altına almıştır.

Gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisinde daha çok yer alabilmeleri ve bu ülkelerin gelişmesindeki en büyük sorun olan sermaye eksikliği ülkeleri farklı metotlar bulmaya yönlendirmiştir. Bu nedenle gelişmekte olan ülkeler Ortadoğu'da toplanan Petro-Dolarların Batı ve Avrupa ülkelerinin piyasalarında değerlendirilmesi yerine kendi ülkelerinin piyasaların kalkınmasında kullanmak amacıyla İslami bankacılığı artırma nedeni duymuşlardır (Başaran, 2003).

Ortadoğu'daki Petro-Dolarların veya faize karşı duyarlılığı olup birikimlerini ekonomiye sunmayan kişilerin fonlarını ülkemizin kalkınmasında kullanmak ve kayıt altına almak için 1980'ler de faizsiz bankacılık sistemine adım atılmıştır (Berberoğlu, 2004: 19).

Faizsiz bankacılığı meydana getiren unsurları: ekonomik, sosyal ve dini sebepler şeklinde aşağıda açıklanmıştır.

1.2.1. Dini Nedenler

Dini açıdan faizin yasak olması İslami bankacılığın ortaya çıkmasındaki en önemli neden olmuştur. İslamiyet Müslümanların hayat biçimlerine ve birbirlerine karşı olan ikili ilişkilerine bazı yasak ve emirler koymuştur. İslam dinine mensup olan kişiler, İslami kurullarla birlikte hayatın her alanında dininin belirlediği emirlere inancından dolayı uymaktadır (Özsoy, 1997: 95).

İslam dininde haram olarak bilinen şeylerin yasak olmasında ki önemli sebep, yasak olan şeylerin yaşam tarzının her alanında türlü zararlara neden olmasıdır. İslam dininin yasak olarak belirttiği faizin gelir-gider dağılım dengesini bozmak, ülke kalkınmasını yavaşlatmak, yatırım girişimlerinde maliyetle beraber risk artışına neden olmak, verimliliği fazla karı az olan yatırımların gerçeğe dönüşmesini önlemek gibi çeşitli zararları mevcuttur (Özsoy, 1994: 52-55).

Müslümanların İslam'da faizin yasak olması ve faize olan hassasiyeti sebebiyle işlemlerini faizle yürüten bankalarla çalışılmaması, bunun sonucu olarak faizsiz çalışan yeni bir sistemin oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmıştır (Türkmenoğlu, 2007: 15).

1.2.2. Ekonomik Nedenler

İslam ülkelerinde istihdam edilemeyen emeğin yoğun bir şekilde mevcudiyeti varken, diğer İslam ülkelerinde ise özellikle 1970'li yıllarda petrol fiyatlarının artmasıyla (petrol ihraç eden ülkelerde) büyük birikimler oluşmuş, tasarruflar artmıştır. Sonrasında bu paraların (petrol-dolarların) batı ülkelerine aktığı ve İslam ekonomilerine katkılarının olmadığı görülmüştür. Bu durum, sermaye fazlası olan ülkelerle sermaye açığı olan İslam ülkeleri arasında olabilecek işbirliğinin taraflar için olumlu sonuçlar verebileceği görüşü ağırlık kazandırmıştır (Uçar, 1992: 26).

Katılım bankalarının başlangıcını belirleyen ekonomik nedenler, Petro-dolar geliri haricinde iki neden daha eklenebilir. Bu nedenlerin birincisi mevduat bankalarının kalkınmaya yönelik uzun vadeli krediler kullanırmak yerine kısa vadeli işletme kredilerini tercih etmektedir. Ticari bankaların bu durumu az gelişmiş ve gelişmeye açık

ülkelerin kalkınmasına sorun teşkil etmektedir. Kalkınmaya yönelik yatırım planlarını finanse eden katılım bankaları, az gelişmiş ve gelişmeye açık olan ülkelerin noksanlığını giderebilir. İkinci nedeni ise mevduat bankalarının ticari ve sanayi alanında çalışan ortakları bulunmaması nedeniyle bankalar öncelikli olarak kendi menfaatlerini düşünürler. Bu nedenle kredi kullanan işletmelerin yeterli şekilde çalışıp çalışmadığını kontrol etmezler. Katılım bankaları, mevduat bankalarına göre kullandığı fonları ağırlıklı olarak kar-zarar katılım ortaklığı esasına dayanarak kredi kullandırımı yapması ve ülkenin ekonomik menfaatlerini göz önünde tutarak kullanılan fonları denetlemektedir (Akgüç, 1992: 162).

Ülkemizde 1980'li yılların başlangıcında Ortadoğu'nun Petro-dolarlar yönünden zengin ülkelerle siyasi ve ekonomik alanlarda ikili ilişkileri hızlı bir şekilde gelişirken, bu ülkelerin ekonomik yapısındaki farklılıklar sebebiyle ekonomik alandaki ikili ilişkileri gelişme kaydedememiştir. Farklılıkların azaltılması ve Ortadoğu ülkelerin, Türkiye'de atacağı fiziki yatırım adımlarını hızlandırmak için katılım bankalarıyla ilgili düzenlemeler getirilmiştir. Katılım bankaları sayesinde ekonomik alandaki farklılıklar sebebiyle ülkemize gelmeyen Petro-dolarlar ülkeye giriş yapabilecek ve Ortadoğu ülkeleriyle ekonomik ve ticari ilişkiler yoğunluk kazanacaktır (Günel, 1984: 2).

Körfez sermayesinin ülke ekonomisine çekilmesi öncelikli planda iken 1990'lı yıllarda faizin yasak olduğuna duyarlı kişilerin kullanmadığı atılda bekleyen fonların ekonomiye kazandırma gayesinin öne çıktığı görülmektedir (Önal, 2000: 16).

1.2.3. Sosyal Nedenler

Toplumda sosyal eşitliğin sağlanabilmesi için gelir seviyesinin dengeli şekilde olması gerekmektedir. Saygılı ve olumlu ilişkilerin artması için ilk önce yapılması gereken zengin kesim ile fakir kesim arasındaki gelir uçurumunun azaltılmasıdır. Faizsiz bankacılık sistemiyle gelir seviyesi yüksek kişilerin varlıklarının hızlı artmasının önüne geçilerek gelir seviyesini dengeli bir hale getirmeyi hedeflemiştir.

Toplumda söz sahibi olan kişiler genellikle sermaye sahipleridir. Paraya olan talebin ihtiyacı fazlaştıkça bazen bu söz sahibi kişiler ellerindeki gücü kötü niyetli

kullanmakta, fakir kesimden zengin kesime doğru servet değişikliklerine neden olacak şekilde çok yüksek oranda faiz alınmaktadır. Bunun sonucu olarak da fakir kesimden zengin kesime karşı bir nefret doğmasına neden olmakta ve toplumsal birliğin sağlanması tehlikeye girmektedir (Mevdudi, 1985: 57).

1.3. FAİZSİZ BANKACILIĞIN TANIMI

Faizsiz bankalar diğer bankalar gibi üzerine düşen bütün görevleri yerine getirmek için çalışır. Bu görevini gerçekleştirirken katılım bankalarını, diğer bankaların yerine getirdikleri fonksiyonları, faiz almadan gerçekleştiren kuruluşlar olarak tanımlamak mümkündür. Fon biriktirme ve toplamasını ortaklık düzeyinde yerine getirirler. Prensipleri arasında ortaklık yer aldığı için, miktarı daha önceden belirlenmiş sabit faiz olarak değil, faaliyet sonrası kesinleşecek olan getiride meydana gelecek kardan veya zarardan pay alıp-veririler (Uçar, 1992: 21).

Faizsiz bankacılık bir ekonomi sistem olarak tanımlandığında, kar-zarar ortaklığı temeline dayanan fon toplama ve fon kullandırma biçiminde çalışan bir sistem olarak tanımlanabilir. Çalışma yapısı ve mali açısından, diğer sigorta şirketlerinden ve bankalardan farklı yönler içeren bu sistem ekonomi araçları ve çalışmaları açısından farklılıklar göstermektedir. Bu sebeple katılım bankalarının fonlara dair şartları, finansman araç gereç ve tasfiyeleri gelenekselleşmiş bankalara bakıldığında değişiktir. Kar ve zarar kavramlarının faiz olgusu yerine esas alınması bu sistemin farklı finans yöntemi olarak kabul edilmesini sağlamıştır.

1.4. FAİZSİZ BANKACILIĞIN DAYANDIĞI TEMEL İLKELER

Faizsiz çalışan katılım bankaların temelinde yatan ilkeleri dört başlık altında sıralanabilir:

1.4.1. Faizsizlik İlkesi (Interest-free)

Katılım bankalarının ayırt edici özelliği, çalışma şartlarında faize hiçbir şekilde yer vermemektedir. Yani topladıkları fon kaynaklarına faiz ödemezler, kullandırdıkları fon kaynakları karşılığı müşterilerinden ilave bir faiz ödemesi talep etmezler. Zaten katılım bankalarının kuruluş amacı dini hassasiyeti gereği faizli işlem yapmayı tercih etmeyen insanlara ve bu insanların sahip oldukları şirketlerine hizmet vermektedir. İşlam dinine göre sermayenin üretim nedenlerinden biri olması ve bir maliyeti olmasını kabul eder. Bu nedenin sonucu olarak önceden belirtilmiş bir getiriye veya faizi talep etmeyi reddeder. Diğer bir anlamda para ile para elde etmek yasaktır (Uslu, 2004: 1).

1.4.2. Ticaretle Bağlantılılık İlkesi (Trade-related)

İşlam'da faizin haram, ticaretin ve karın helal olması bu kuruluşları, müşterileriyle ticari nitelikli iş yapmaya yöneltilir. Para ticareti İşlam da yasak olduğuna göre, kar etmek için mal ticaretinin yapılması gerekmektedir (Uslu, 2004: 1).

1.4.3. Sermaye Bağlantılı Olması İlkesi (Equity Related)

Katıksız İşlami bankacılığı emek-sermaye ya da sermaye-sermaye ortaklığı içerir. İşlam'da müteşebbisin çalışmalarında ve uzmanlığında sağlanan karı sermaye sahibi girişimci ile paylaşabilir. Sermayenin getirisinde tutar belirsizdir fakat kar ögesinin oranı, hangi nispetlerde paylaşılacağı daha önceden belirlidir (Uslu, 2004: 1).

1.4.4. Yatırımların Ahlaka Uygun Olma İlkesi (Ethical investments)

Faizsiz bankacılıkta, yatırımlar; yalnızca İşlam'ın yasak olarak belirlemediği konular üzerinde gerçekleştirilmelidir. Bu anlamda yatırımlar, toplum birliğini sağlayan, çevreyle dost, sadaka ve insani değerlere önem veren, sayđı gösteren yatırımlar olmalıdır (Uslu, 2004: 1).

1.5. DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIK OLUŞUMU

Kredileşmenin ilk faizsiz olarak yapılmasının girişimi insanlık tarihinin ilk zamanlarına kadar dayanmaktadır. Ödünçler önceleri mal ile olurken ilerleyen zamanlarda nakit olarak gerçekleşmiştir. Bankacılığın geçmişindeki gelişme sürecine bakıldığında görölen şu ki tüm kredi kurumları faizsiz olarak işlem yapmışlar veya faizsiz çalışmak gayesiyle kurulmuşlardır (Altaner, 2002: 38-39).

İslamiyet'e göre faizin yasak olması, diğeryandan faiz ile çalışan bankalarda faizsiz işlem seçeneğinin olmaması İslam dinine bağılı vatandaşların birikimlerini banka dışı kaynaklara; gayrimenkul, altın veya döviz gibi birikim alanlarına kaymasına diğery bir anlamda durağan kalmasına neden olmaktadır. Bu vaziyet vatandaşın elindeki birikimin ülke ekonomisinin ayağı kalkmasına destek olacak sermayenin bulunmasına rağmen, ülke sermaye gereksinimini dış borçlarla karşılamak ve devletin politik ve iktisadi olarak dışa bağımlı bir hale gelmesine neden olmuştur (Bilir, 2001: 11-12). Bu konuda İslami ilkelere sıkı sıkıya bağılı olarak çalışan faizsiz bankalar vatandaşın elindeki birikimleri ülke ekonomisi içine çekmeyi sağlamış ve ülkenin kalkınması için gereksinim duyulan sermayenin dış borçlarla sağlama mecburiyeti büyük oranda azaltılmıştır.

İslam ekonomisinin ilerlemesine katkı sağlayan ilk adımları petrol faaliyeti sebebiyle, ekonomik yönden gelişme kaydeden Suudi Arabistan ülkesinin yönetiminde bulunan Kral Faysal tarafından atılmıştır. İslam uyum hareketine olumlu destek veren ve önemli kişiliklerden biri olan Kral Faysal, İslam âlemindeki akademik kadroyu toplayacak tasarımlar hazırlamıştır (Zaim, 2006: 108-109). İlk olarak "Birinci Dünya İslam Ekonomisi Kongresi" yapılmıştır. Mekke-i Mükerrreme'de 1976 yılında düzenlenen bu kurultaya İslam dinine mensup iki yüz akademisyen katılarak, İslam ekonomisiyle ilgili bildiriler sunulmuştur. Bu bildirilerden seçilen çeşitli makaleler Arapça ve İngilizce olarak iki cilt şeklinde bastırılmıştır. Bu kurultay ile bir dönüm noktası oluşmuş ve İslam ekonomisi bilginleri ilk kez dünya çapında geniş katılımlı bir organizasyonla toplanmıştır.

1.6. DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIK ÇALIŞMALARI

1.6.1. ABD’de Faizsiz Bankacılık

Katılım bankaları Batı’da da kurulmuş olan müesseselerdir. Esasen Batı Avrupa’nın öncülük ettiği sistem daha çok ABD’de uygulama alanı bulmuştur. Risk sermayesi (venture capital, risk capital) olarak isimlendirilen müessese bugünkü katılım bankacılığının farklı bir uygulamasıdır. Risk sermayesi ile faizsiz bankacılığın çalışma sistemleri büyük ölçüde uyuşmaktadır. Risk sermayesini geleneksel bankalardan ayıran üç özellik vardır: Bankalar kredi verirlerken başvuru sahiplerinin finansal gücüne (geri ödeme gücüne) bakar. Risk sermayesinde ise karlılık önemlidir. İkinci fark, bankadan elde edilen faiz gelirine karşılık, risk sermayesinden elde edilen gelir kar payı olarak isimlendirilir. Üçüncüsü ise risk sermayesinden daha fazla kar elde etmek, risk sermayesinin gelirini artıracığından projeye teknik destekte de bulunulmasıdır. Risk sermayesi finansman yönteminde; dinamik, üretken ama fikirlerini yatırım biçiminde hayata geçirecek finansal güce sahip olmayan girişimcilerin desteklenmesi amaçlanmaktadır. Bu yöntemde sadece finansman desteği verilmemekte aynı zamanda yatırıma niyetlenen girişimcilere teknik ve idari destek de verilmektedir (Çonkar, 1989: 31-32).

ABD’deki Silikon Vadisi bu sisteme dayalı olarak çalışmaktadır. Bill Gates yine bu sistemden faydalanarak Microsoft firmasını kurmuş ve bu firma sistemin bir ürünü olarak gelişmiştir. ABD’de doğan ve iki yüzü aşan sayısıyla dünyanın pek çok ülkesine yayılan bu firmalar 500 milyar dolar gibi bir parayı kontrol etmektedir (www.tkbb.org.tr). Bu kurumlar işlemlerini bazen bankacılık faaliyetlerinden birisi olarak yaparken, bazen de sadece katılım bankacılığı faaliyeti gösteren şubeler açmak suretiyle yürütmektedirler (Tkbb, 2007: 8).

1.6.2. Kuveyt ve Diğer Körfez Ülkeler

İslami bankalar Kuveyt'te, diğer ülkelerde olduğu gibi klasik bankalar ile bir arada varlığını devam ettirmektedir. Kuveyt'te kullanılan Ticaret Kanunu (T.K.) Mısır kanunlarına dayanır ve Kuveyt'te faiz ticaret ve medeni kanun ile kanunileştirilmiştir.

Kuveyt T.K.'ye göre, taraflar anlaşmada gecikme ve faiz oranını gibi haklara sahiptirler. Eğer bu oran üzerinde herhangi bir anlaşmaya gidilmemiş ise bu oran % 7 olarak belirlenir. Anlaşmanın tarafları % 7'den fazla temerrüt oranı belirtirlerse, belirledikleri oran Kuveyt Merkez Bankasının oranından yüksek olamaz.

Irak, İslami bankalar arasında en çok başarı gösteren, en büyük banka durumunda Kuveyt Finans Evi görülmektedir. Mısırın faizsiz bankası Faisal'dan daha büyük olan bu banka 1987 tarihinde 4 milyar dolar varlığa sahiptir. Kurum 15 şubeye sahiptir ve tevdiatının % 20'si Kuveyt'te bulunmaktadır. 1977 yılında hususi bir hükümet buyruğuyla Kuveyt Finans Evi kuruldu ve yine hükümet % 49 ödenmiş sermayesini üstlenmiştir. Faizsiz işlem yapan bu kurumlar finansal sistemde önemli bir yer almakta ve gelişmelerine geleneksel bankacılık yanında devam etmektedirler (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004: 28).

Bahreyn, Türkiye'nin rastgele seçilmiş bir şehri büyüklüğünde olup, 1979 yılında yapılan sayımlar sonucuna göre; 365.000 kişilik nüfusu bulunmaktadır. Fakat petrol gelirinin çok olması ve dünya bankalarının bir merkezi olması sebebiyle oldukça önemli bir devlettir. Bankalar için mevzuat açısından geniş olanaklar sağlayan bu devlet, Arap dünyasının kanuni banka merkezi haline gelmiştir.

Bahreyn'de faaliyet gösteren faizsiz bankalardan en önemlisi Kuveyt Finans Kurumu'dur. Bu banka, İslami nitelikte bir ticaret bankasıdır. Yatırım, bankacılık ve sosyal faaliyetler ile ilgilenmektedir (Uçar, 1992: 53).

1980'de İran meclisinde İslami bankacılık sistemi ile alakalı görüşülmüş ve 1983 senesinde faizsiz bankacılık yürürlüğe girmiştir (Öztop, 2006: 25). Yasa sonrası İslami

bankacılığın İran’da mecburi duruma gelmesi, faiz ve faize bağlı bankacılık alanlarının yasaklanması sonucunu doğurmuştur (Ausaf, 2000: 33).

Suudi Arabistan’da din bilginlerin faize karşı tutumu çok katı olması ve faize hiçbir koşulda taviz verilmemiştir. Fakat faiz konusunda taviz verilmemesi komisyon almalarına engel değildir. Faiz ile ilgili davalar idari mahkemelerde görülmektedir ve hiçbir şekilde faizi onaylayan hükümler verilmemektedir (www.tkbb.org.tr).

2002 senesinde İslam bankalarının aktif toplamının en çok payına, takribi 136 milyar dolarlık aktif varlığa sahip olan Suudi Arabistan’da çok güçlü ve büyük 3 tane finans kuruluşu bulunmaktadır. Bu İslami bankalar şunlardır: Dar Al Mal Al İslami Grup, Dallah Al Baraka ve Al Rajhi Bankasıdır. Birden fazla ülkede hizmet sunan bu kuruluşlar, İslami bankacılık ile ilgili ürün ve kaliteli hizmetleri geniş kesimlere ulaştırmaktadır. Ülkedeki İslami bankacılık kurumları hayatlarını banka olarak devam ettirmemesine karşın, yalnızca özel bir pozisyonu bulunan Al Rajhi banka olarak adlandırılmaktadır. Bu banka İslami bankacılığın ileriye taşınması için yaptığı çalışmalarla ilgi çekmektedir. Dünyada 40’den fazla ülkede faaliyet gösteren Dallah Al Baraka milyarlarca dolar tutarında çeşitlendirilmiş yatırımlarla bölgenin en büyük holdinglerinden biridir. İslami finans kuruluşların en başında gelenlerden birisi olan Dar Al Mal Al İslami Grubu dünyanın önde gelen finans merkezleri ile İslam ülkelerinin arasında bir finansal köprü görevi görmektedir. Dar Al Mal Al İslami Grubu Grup üç ana sektörden oluşmaktadır; İslami Bankacılık, İslami Yatırım ve İslami Sigorta’dır. Sahip olduğu varlıkların toplamı 3,6 milyar dolar seviyesindedir (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004: 30).

1.6.3. Mısır

İslami bankacılığa kapısını aralayan Mısır, 1963 senesinde ilk faizsiz bankası olan MYT Gamr ve şubelerinin açılmasına yönelik imkân sağlayan ülke olması nedeniyle bu adımın tarih süreci içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu gelişme doğrudan çeyrek asırlık bir faizsiz bankacılık deneyimini ifade etmektedir. Taşra kesiminin sosyal ve ekonomik alandaki ihtiyaçlarına karşılık verecek konseptte işe ilk adım atan faizsiz

bankalarının beklenenden fazla ilgi görmesinin ardından 1977 senesinde kapatılarak sonuçlanmıştır (Akın, 1986: 249).

Sanhuri'nin yaptığı çalışmaları sonucunda, belirlenen oranı geçmemek koşuluyla Mısır'da faize yasak getirilmemekte ve iki bankacılık yöntemi de kullanılmaktadır. Mısır'ın ekonomi sisteminde geleneksel bankacılığın yanında İslami bankacılıkta alternatif olarak gelişmiştir. Uluslararası Yatırım Bankası ve Mısır Faisal Bankası Mısır-Arap ortaklığında kurulmuş ve ilerleyen senelerde hepsi Mısırlılara ait olan en önemli iki İslami bankadır. İslami bankalardaki toplam yatırımın % 17'sini bu bankalar bünyesinde tutmaktadırlar (Tkbb Dergisi, 2005: 29).

1980 senesi 13 Kasım'da kayıtlı olan sermaye tutarı 12 milyon dolar olan Uluslararası İslami Yatırım ve Kalkınma Bankası (IIBID) Mısır'da faaliyete geçmiştir. IIBID'ı oluşturan Mısırlı önemli kişiler, 1928 ortaktan oluşmaktadır. 1982 senesinin yarısına kadar banka Kahire'de bulunan merkezinin yanı sıra 6 şubeyi faaliyete geçirmiştir. Mısır yasaları çerçevesinde kurulan ve 1984 senesinden itibaren çalışmaya başlayan faizsiz bankalar, geleneksel ticari bankaların tabi olduğu yasa kapsamına dâhil değildir. Mısır'da İslami bankacılığın tarihçesi 40 sene öncesine dayanmaktadır (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004: 28).

1.6.4. Malezya

İslami bankacılık sistemine seçenek olarak yer veren bankacılık sistemleri arasında tamamına yakını Müslümanlardan oluşan Malezya'yı göstermekte mümkündür. Malezya Merkez Bankası (M.B.) alt yapı sistemini geliştirdiği finansal İslami bankacılıkta, Pakistan ve İran gibi ülkelerde kurulan banka sistemlerine göre daha fazla başarı göstermiştir. Malezya'da İslami bankacılık farklı bir yasaya göre düzenlemeye tabi edilmiştir. İslami denetsel organizasyonlar; rezerv oranı, likidite, ticari ödeme sistemleri ve banka kabulleri gibi ikincil pazarlar dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Malezya'da faaliyette bulunan bütün faizsiz bankaların hukuka uygun olmasını sağlamak amacıyla merkezi konsey meydana getirilmiştir. Malezya Merkez Bankası'na, İslami tarzda görev yapan bankaların denetleme ve lisanslama yetkisi, 1983 tarihinde çıkan kanun ile verilmiştir. Yine aynı tarihte Devlet Yatırım

Yasası'nın çıkması ile menkul kıymetler yanı sıra faiz bulundurmamayan yatırım sertifikalarının İslami bankacılık sistemlerinin likidite ihtiyaçları doğrultusunda kullanması hedeflenmekteydi (Türkmenoğlu, 2007: 31).

Ülkede İslami kuruluşların mazisine bakıldığında, 1983 senesinde Bank İslam Malaysia Berhad'ın ilk kurulan banka olduğu görülmektedir. Kısa zamanda kayda değer bir gelişme göstermiştir. İslami bankacılığın varlığını uzun yıllar sürdürebilmesi için bazı hedefleri gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu hedefler arasında müşteriler ve faize dayanmayan para piyasalarının gerçekleştirilmesi bulunmaktadır. 1944'te oluşturulan piyasalardan birisi de Islamic Inter bank Money Markettir. 1999 tarihinde Malezya'nın ikinci İslami bankası Bank Muamalat Malaysia Berhad faaliyete geçmiştir. Bankanın faaliyete başlaması ile Malezya'da mevduat bankaları ile İslami bankacılık yapan bankalarda karşılıklı olarak ürün ve hizmet kalitesinin ortak kullanımı ve pazarlama faaliyetinin hamleleri gerçekleşmiştir (Özgür, 2007: 50). Malezya'da İslami bankacılık yapan iki banka bulunurken, mevduat bankalarının ve mali kurumlarında İslami bankacılıkla ilgili ürün ve hizmet sunduğu gözle görülmektedir (Özgür, 2007: 51).

Türkiye'de kullanılmayan ürünlerin İslami bankacılığa katılımını sağlamak amacıyla 2012'de Malezya İslam Bankaları Birliği ile Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) arasında işbirliği anlaşması imzalandı. Bu anlaşmanın dünya genelinde kullanılmakta olan ve ülkemizde kullanılmayan ürünlerin faizsiz bankacılığa kazandırılmasına yöneliktir.

1.6.5. İngiltere

İngiltere'de 1977 yılından itibaren faiz barındırmayan murabaha ve icara gibi belli başlı kredi hizmetlerini müşterilerine sunmaktadır. İslami bankacılık hizmet ve ürünleri ile mevduat bankacılık hizmet ve ürünleri arasındaki ayrımın azaltılması, ülkedeki büyük mevduat bankalarının bu tarafa yönelmelerini sağlamaktadır. İngiltere'de 2002 yılının ilk yarısında tek başına faaliyete geçen ilk İslami banka olmak amacıyla adım atan İslamic Bank of Britain (IBB) halen hizmet vermektedir. İslami finans hizmetlerinde hissedilen eksiklik nedeniyle, İngiltere potansiyeli yüksek finansal bir alan olarak dikkat çekmektedir (www.tkbb.org.tr).

Ülkemizde yaygın bir görüş olarak faizsiz bankacılığın Ortadoğu ve Körfez ülkelerinden geldiği söylenir. Oysaki faizsiz bankalarla ilgili meşru alt yapı İngiltere’de etkinlik gösteren İslami bir kuruluşun temel sözleşmesi örnek alınarak oluşturulmuştur (Uslu, 2004).

Küresel İslam finans pazarının toplam tutarı 2 trilyon dolara ulaşmıştır. Bu finans pazarının Ortadoğu ve Körfez ülkelerin dışındaki en geniş kapsamlı faaliyet gösteren merkezlerden birside Londra olmuştur. 9 milyon nüfusun yaşadığı Londra nüfusunun % 12’si Müslüman toplum olması nedeniyle oldukça büyük bir pazardır, bu pazar uzun süre ihmal edilmiştir (Tkbb Dergisi, 2015).

1.6.6. Sudan

Sudan, faizsiz bankacılığının gelişmesi açısından ilk faaliyet iznini onaylayan ülke olmuştur. İlk İslami banka olan Sudan Faysal İslam, Sudan’da 1977 yılında kurulmuştur. Diğer bir önemli İslam bankası olan Tadamon İslami Bankası 1981 yılında faaliyete geçmiştir. Bankanın sermayesi 20 milyon Sudan Lirası’ndan oluşurken, bankanın sermayesinin % 70 yerli yatırımcılar, % 30’luk kısmı ise yabancı yatırımcılardan sağlamıştır (Uçar, 2001: 57).

Sudan’da İslami bankacılık faaliyetlerinde en detaylı gelişme 1984’de gerçekleşmiştir. Bu tarihten itibaren bankacılık işlemlerinde faizsiz bir yapı oluşturulması amacıyla yeniliklere gidilmiş ve bu doğrultuda adımlar atılmıştır. Bu gelişmelere karşılık Sudan’da İslami değerlere dayalı işlemlerinin faizsiz yürüten finans kuruluşlarının sayısı kısa sürede artmıştır (Akın, 1986). Sudan’da bankacılık sisteminin tamamını faizsiz bankacılık ürünlerinden meydana gelmektedir (Tkbb, 2007: 9).

1.6.7. Almanya ve Hollanda

Faizsiz geliri talep eden kişilerin yanı sıra; Amerika’da Körfez ülkelerindeki yatırımları ülkesine çekmek için ‘faizsiz getiri’ öngören yeni yatırım çeşitliliğini devreye sokulurken; Almanya’da durum ise Dresdner Bank ve Deutsche Bank’da faize

yer vermeyen fonlar bulunmaktadır. Ayrıca faizsiz fonların yatırım amaçlı hisse senedi de bulunmaktadır (Özgür, 2007: 51). Avrupa'daki en önemli finans merkezleri arasında Londra, Frankfurt ve Amsterdam yer alır. Sermayenin her geçen gün yerini bilgiye bırakması finans kuruluşlarında esaslı değişimlere yol açmaktadır. Önceki dönemlerde şirketler finans sağlayan kurumların peşinde koşarken, günümüzde ise finans sağlayan kurumların; gelir sağlayacak şirketlerin tasarımları ve yenilikleri peşinde koşmaktadır. Bu nedenle Hollanda'nın başı çeken bankaları faizsiz finans ve birikim değerlendirme metotları konusunu içeren eğitim talep etmektedirler. Ayrıca Hollanda'da kısa sürede faizsiz bankacılıkla ilgili bir iktisat fakültesi kurmayı planlamaktadır (Bacanlı, 2005: 4). Kuveyt Türk Katılım Bankası, faizsiz bankacılık çalışmalarına başlamak için önemli bir pazar olarak Almanya'yı tercih etmişlerdir. Almanya'da 3 milyon Türk nüfusu ve 4 milyon Müslüman nüfusun olması da önemli bir etkidir (www.tkbb.org.tr).

1.7. DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIĞIN ŞUANKİ DURUMU

Dünyada İslami bankacılık kuruluşu vasfında çalışmakta olan 135 kurum bulunmaktadır. Bu kurumların elindeki kaynakların toplamı 150 Milyar Dolar'dan fazla bir büyüklüğe sahiptir.

Günümüzde Dünya üzerinde faizsiz bankacılığın üç önemli merkezinin meydana geldiği görülmektedir (Ertürk, 1998: 17).

1. Malezya – Kualalumpur: Anlaşmaya dayalı her ürüne seçenek olarak yeni ürünlerin geliştirildiği, ülke ekonomisinin % 10 üzerinde piyasaya sahip konumda olması, yeniliklere açık olması nedeniyle faizsiz bankacılıkla ilgili her yeni ürün ve gelişmede önde gelmektedir. Uzakdoğu da İslami bankacılığının yayılma nedenlerinden bir tanesi de, burada bulunan Müslümanların, varlık ve hatırı sayılır nüfus bakımından çoğunluğu oluşturmalarıdır.

2. Bahreyn: İslami kurumların ve bankaların faizsiz işlemlerin yoğun bir şekilde yer aldığı ülke konumunda olan Bahreyn, çoğunlukla bankalarını kurumsal ağırlıklı bir merkezde toplamıştır. Bahreyn, faizsiz ticari bankacılık ve yatırım bankacılığı hizmetleri sunma konusunda lider konumundadır.

3. Londra: Anlaşmaya dayalı ve İslami bankacılık geçişinin yeni yatırımlar alanında, bağlarının kurulduğu bir merkez oluşmuştur. Batı ekonomileri büyüyen faizsiz borç pazarını görmezden gelmek istemediğinden geleneksel bankaların alt birimlerinde bu faaliyete uygun işlem yapılmaktadır.

GCF (Gulf Cooperation Council): 1981 yılında kurulan Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi; Bahreyn, Umman, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirliklerin ekonomik, siyasal amaçların gerçekleşmesi için bir araya gelen ülkeler topluluğudur.

2. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE FAİZSİZ BANKACILIK VE KATILIM BANKALARI TARAFINDAN KULLANILAN MODEL VE ÜRÜNLER

2.1. ÖZEL FİNANS KURUMLARI (ÖFK)

Faizsiz işlem yapan bankaların Türk hukuk yapısında aldığı isim olan “Özel Finans Kurumlarının” üzerindeki ilgiler 1960’lı senelere dayanmaktadır (Sevilgen, 1985: 24). İlgi çekmenin sonucu olarak ortaya çıkan ilk girişimler daha küçük seviyede kalmışlardır. Türkiye’de kar zarar katılma ortaklığına dayalı çalışan ilk banka DESİYAB (Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası)’dır. DESİYAB Avrupa’da çalışan işçilerin birikimlerini yatırıma dönüştürmeyi amacıyla 1975 senesinde kurulmuştur. Ancak 1978 yılından sonra faizli olarak çalışmaya başlamış ve kuruluşun amacında değişiklikler yapılmıştır (Sevilgen, 1985: 25).

Dünya genelinde devletlerin 1980 senesine kadar faizsiz bankalar kurmaları ve kısa süre içinde başarılı sonuç elde etmeleri, Türkiye’de de İslami koşullara uygun faizsiz işlem yapabilecek bankaların faaliyete geçebilmesi için girişimleri hızlandırmıştır (Sevilgen, 1985: 25).

Türkiye’de 1983 senesinde 83/7506 sayılı ve 16 Aralık 1983 tarihli kanun hükmünde kararname ile İslami koşullara uygun “Özel Finans Kurumları” adı ile faaliyetine izin verilmiştir (Zaim, 2005: 213). Kararnamenin 1. maddesi ÖFK’nın kuruluşu, teşkilat yapısı, çalışma şartları ve tasfiye işlemleriyle ilgili esasların belirlenme yetkisi T.C. Merkez Bankası’nın uygun görüşünü alınarak Başbakanlığa vermiştir (Resmi Gazete, 1983 sayı:18256).

Başbakanlık, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, tebliğin verdiği yetkiye dayanarak ÖFK’nın çalışmaya başlaması için, gerekli beyannamenin içeriğinin oluşturulması, Özel Cari Hesaplara alakalı düzenlemenin yapılması, Kar ve Zarara Katılma hesaplarında toplanan fonların tabi olacağı usullerin belirlenmesi gibi

konularda T.C. Merkez Bankası'nın yetkili olduğuna dair 25.12.1984 tarihli bildiri Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (Resmi Gazete, 1984 sayı:18323).

Özel Finans Kurumları 25 Şubat 1985'te hukuki yapısını tamamlamıştır (Zaim, 2005: 213). Ancak, ÖFK'ların kuruluş ve faaliyetleri, 19 Aralık 1999 tarihine kadar 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmiştir. 1999'dan itibaren 4491 sayılı Kanun ile Özel Finans Kurumları 4389 Sayılı Bankalar Yasası'na tabii olmuşlardır. Bu yasaya tabii olunmasının ardından Bankalar Kanunu'nda değişiklik yapan 12 Mayıs 2001 tarih ve 4672 sayılı Kanunla, bu kurumlarda toplanan tasarrufların güvence altına alınması amacıyla, Özel Finans Kurumları Birliği ve bünyesinde, bu birlik tarafından hazırlanarak yürürlüğe konulan Yönetmelik dâhilinde idare olunmak üzere "Güvence Fonu" (5411 Sayılı Kanunla TMSF'ye devredilmiştir) oluşturulmuştur.

Bankacılık sektörünün hukuki alt yapısı ile ilgili tüm gelişmeler, 2005 senesi Temmuz ayı içinde hazır hale getirilen yasa tasarısı, 2005 senesi Ekim ayında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu olarak kabul edilmiştir. 1 Kasım 2005 tarihinde yayınlanan 25983 sayılı Resmi Gazete'de 5411 sayılı bankacılık kanunu ile ilgili hukuki yapısal düzenlemeler gerçeklik kazanmıştır. Yeni bankacılık kanunu 2006 yılı Ocak ayından itibaren geçerlilik kazanarak yürürlüğe girmiştir.

2.2. ÖZEL FİNANS KURUMLARINDAN KATILIM BANKACILIĞI'NA

Özel Finans Kurumları'nın isminde yer alan "özel" kelimesi faaliyete geçmiş ve faaliyete başlamak isteyen tüm şirketlerin kamusal olmadığını özel şirketler olduğunu belirtmektedir. "Finans Kurumu" ismi ile bu kuruluşların ekonomik piyasaların bir aracı kuruluş olduğunu ifade etmektedir (Zarakolu, 1980: 3-5). Yalnız 5411 sayılı Bankacılık Kanunu gereğince; Özel Cari Hesap ve Kar-Zarara katılma hesapları aracılığıyla fon toplama işlemini yapmak ve toplanan fonları ekonomiye kazandırmak için kredi kullandırmak asıl görevi olması amacıyla faaliyette bulunan bu kurumlara "Özel Finans Kurumu" yerine "Katılım Bankası" ismi verilmesi kararlaştırılmıştır (5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 3.Madde). Katılım Bankalarının adındaki "katılım" kelimesi faaliyet

gösteren bankacılık çeşidinin kar-zarara katılma ilkesine dayalı bir bankacılık modeli olduğunu göstermektedir (www.tkbb.org.tr).

Faizsiz işlem yapan Katılım Bankaları'nın kuruma getirdiği olumlu etkileri: ÖFK'ların işlem hacmi ve muhabir ilişkilerinde 'banka' unvanının alınmasıyla artış sağlanmıştır. Katılım Bankasının olumsuz etkisi ise şöyledir: Banka denildiğinde akla gelen en önemli özellik, faiz vermeyi vaat ederek mevduat toplamak ve faiz karşılığında kredi vermektir. Bu nedenle banka ile faiz neredeyse özdeşleşmiş denilebilir. Faiz alıp vermeyen bir kurumu, banka olarak takdim etmek müşterilerin, banka ile kurum arasındaki farkı algılayamamasına sebep olabilir.

2.3.TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI VE KURULUŞ NEDENLERİ

Ülkemizde faizsiz bankacılık düşünceleri önceleri teorik olarak ele alınmaktaydı. Daha çok faizin haram oluşu ve zararları üzerinde duruluyordu. Kâr-Zarar (K/Z) katılım ortaklığı yoluyla faaliyet gösterecek ilk faizsiz banka, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) olmuştur. Faizsiz finansmanla ilgili ilk örneklerden bir diğeri ise Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi (KZOB)'nin çıkarılmasına izin verilmesidir (Uçar, 1992: 61).

1999 senesinde Bankalar kanunu kapsamına giren Özel Finans Kurumları geleneksel bankacılık yanında Türk finans sisteminin tamamlayıcısı olarak sisteme dâhil edilmiştir. 2001 senesinde yapılan bazı değişikliklerle Güvence (garanti) fonu oluşturulmuş, 2005 senesinde kabul edilen 5411 sayılı Bankalar Kanunu kapsamında bu kuruluşlar katılım bankası adıyla çalışmalarını sürdürmeye devam etmişlerdir.

2008 senesinin son aylarında ortaya çıkan ve çoğu ülkenin ekonomik sistemini olumsuz yönde etkileyen, ABD mortgage piyasalarında yaşanan buhranlar ve bankacılık sektöründeki başarısızlıklar nedeniyle gerçek ekonomiyle olan ilişkileri sebebiyle bu tür buhranların oluşmasına izin vermeyen katılım bankacılığı, bankacılık sektörü ve ekonomik kesimi için yeni bir seçenek olması yönünde düşüncelere neden olmuştur (Uslu, 2008). Katılım Bankaları'nın kuruluş nedenlerini; Dış faktörler ve İç faktörler şeklinde aşağıda açıklanmıştır.

2.3.1. Dış Faktörler

1974 senesinden itibaren petrol fiyatlarında sürekli ve süratli artışlar meydana gelmesi sebebiyle, petrol üreten ülkeler ile Ortadoğu-Körfez ülkelerinde önemli büyüklükte Petro-dolar rezervlerinin artmasına yol açmıştır. Petrol gideri hızlı şekilde artan petrol tüketicisi olan ülkeler, petrol üreticisi olan ülkelerin sermaye varlıklarını ülke ekonomilerine kazandırmak için yoğun bir gayret içerisinde yönelmişlerdir. Batı ülkelerinde Petro-doların, geleneksel bankacılık ve diğer ekonomik kuruluşların içerisinde faizli kullanmaları haricinde kar-zarara katılım ortaklığı sistemi içerisinde de kullanılmasının talepleri mevcuttur. Batı ülkelerinde işlemlerin faiz içermesi nedeniyle ekonomik sistem içerisinde yer bulamayan kişiler ellerindeki birikimleri de, faiz içermeyen sistemle yalnızca kar-zarar katılma ortaklığı kavramına dayalı yatırım yapma isteğinde bulunmuşlardır (Yahşi, 2001: 103).

Türkiye, fon fazlalığı olan ülkeleri ekonomisine kazandırmak amacıyla yakın temas kurulmakta, ama mali yapıda yaşanan farklılık sebebiyle ilk başlarda uyum sağlanamamıştır. Bu nedenle farklılıkların azaltılması ve belirli bir uyum sağlanabilmesi için petrol üreten Müslüman ülkelerin ekonomik yapılarına uygun, zıt düşmeyen bir yapı düşünülmüştür. Böylelikle ülke ekonomisine fon akışının sağlanması ve yatırımları çoğaltmak amacıyla yeni düzenlemeler yapılmıştır (Bayraktar, 1988: 52).

Türkiye’de son zamanlarda Ortadoğu ve Körfez’in Petro-dolar geliri yüksek olan ülkeleri ile dünya genelinde Müslüman ülkelerle olan ekonomik ve politik konulardaki ikili ilişkilerinde süratli bir ilerleme söz konusu olmuştur. Fakat nakit akışı bağlantıları ve ortak teşebbüs alanında gelişmeler kaydedilememiştir. Bunun nedeni olarak ülkeler arasındaki ekonomik yenilikler ile parasal yapıları yönündeki farklılıkların rolü bulunmaktadır (Aypek, 1988: 93).

2.3.2. İç Faktörler

Faizsiz bankaların toplumsal açıdan dini inançları gereği mevduat bankalarıyla teması bulunmayan tutucu kesimin birikimlerini ekonomik düzen içine dâhil etmek, önemli derecede bir varlık birikiminin ekonomiye girmesi anlamına gelmektedir. Dini

hassasiyeti gereği bu kesimin birikimleri yurt içinde ya da yurt dışında döviz, altın vb. değerli madenler gibi ya da taşınmaz biçimindeki gayrimenkul ile değerlendirerek, üretim aşamasına dâhil edilemeyen birikimlerini üretim konusu içine dâhil edilme imkânı sağlanmalıdır. Böylelikle üretime ilave kaynak sağlayarak üretim faaliyetlerin artmasına neden olacaktır.

Ülkemizin ekonomik ve toplumsal açıdan kalkınmasını kararlı bir biçimde sürdürmesi amacıyla finansman ihtiyacı, işsizlik ve enflasyon gibi sorunları karşısında faizsiz düzenin üstünlükleri göze çarpmaktadır. Faiz, birikimleri yatırıma dönüştürmekten alıkoymaktadır. Bu nedenle istihdam olanağı sağlanmamaktadır. Özetle faizin istihdamı kısıtlayıcı tesiri vardır. Yani iş imkânlarının artmamış olması ise işsizliğin çoğalmasına neden olacaktır. Yalnız sisteme sürekli fon girişi olması nedeniyle üretim faaliyeti artarken, banka varlıkları üzerinde var olan isteklerin azalması da mümkündür (Günel, 1984: 3).

2.4. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKALARI İLE MEVDUAT BANKALARI ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

Faizsiz Bankaları ilk önce yürürlükte olan Bankacılık Kanunu’na göre uygun yasal düzenlemelerin sağlanmasıyla birlikte, Dünya genelinde İslami bankacılık alanındaki yapılan çalışmalara bütünleştirmeye çalışılmaktadır (Solmaz, 1998: 115).

Faizsiz bankalar denince mevduat bankaları düzeninde yer alan faiz sözcüğünün çıkartılarak yerine kar payı sözcüğünü kullanmak demek değildir (Gürdoğan,1995:167). Faizsiz bankalar varlık toplarken birikim yapan müşterileriyle kar-zarara katılım ortaklığı ve vadeli satış işlemine dayalı ticari faaliyetlerde bulunmaktadır. Faizsiz bankalarının paraya karşı yaklaşımı ve müşterilerden fon toplama yöntemleri bakımından mevduat bankalarından değişiktir. Mevduat bankaları bankacılık hizmeti sunmanın yanında paranın ticaretini de yaparlar, Katılım bankaları ise müşterilerine hizmet sunmanın yanında farklı ve çeşitli ürünlerinde ticaretini sunmaktadır. Faizsiz bankalar ile mevduat bankaları arasındaki asıl ayırım ve yaklaşım, nakite yüklenen işlemdir (Değer, 1991: 59).

Mevduat bankalarının olasılıklara dayanarak etkinlikte bulunmalarına karşılık, Faizsiz bankalar olasılıklara göre değil elindeki imkânlarla göre etkinliklerini düzenlemektedirler. Mevduat bankaları birikim yapan müşterilerden mevduat toplama işlemi yaparken, vade sonunda ne kadar gelir getireceğini kestirip hesap etmektedirler. Toplanan mevduatlar karşılığında müşteriler faiz geliri imkânı elde edeceklerdir. Mevduat bankaları tahmin edilen gelirin bir kısmını mevduatın getirisi olarak ilk baştan itibaren müşterilerine ödeme garantisi vermektedir. Toplanan fonları kredi olarak müşterilerine sunan bankalar faiz gelirinin elde edilip edilmeyeceğini ya da faiz elde edilecekse miktarının ne kadar olacağını hepsi sadece tahmindir. Müşteriler, mevduat bankalarının toplanan mevduatları kredi olarak sunarken de kredi kullananların bundan kar sağlayacağını ve elde edilen karın belli bir kısmını kendilerine ödeneceğini bilmektedirler (Küçükkocaoğlu, 2005: 27).

Katılım bankalarıyla mevduat bankaları arasındaki ayrımlardan bir diğeri de geleceğe yönelik fiyatlama yapmak yerine gerçekten elde edilmiş gelirlerin dağıtılmasıdır. Katılım bankacılığı sisteminde kar ya da zarar sonucunda elde edilen gelirin başlangıçta belirlenmiş şartlara göre banka ile yatırımcı müşteriler arasında paylaştırılmaktadır. Riski beraber üstlenmeyi kabul etmektedirler. Birikimlerini değerlendiren kişilere, birikimleri karşılığında herhangi bir getiri güvencesi verilmemekte ve katılım bankaları tarafından kazanılan gelirden kar payı alma hakkı kazanmaktadırlar. Katılım bankasının zarar etmesi durumunda ise birikimi bulunan müşterilerin bu zarardan kendilerine düşen kısmı üstlenmektedir (Küçükkocaoğlu, 2005: 28).

2.5. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKALARININ HUKUKİ YAPILARI

Türkiye’de faizsiz işlem yapan faizsiz bankacılık yöntemine gereksinim sebebiyle Özel Finans Kurum’ların hukuki yapıları bağımlı oldukları mevzuat gereğince 3 dönemde anlatılacaktır.

2.5.1. 1983 – 1999: Kuruluş ve Bankalar Kanununa Tabi Olunmasından Önceki Dönem

Özel Finans Kurumları'nın kurulmasına yönelik ilk adım 1983 senesinde 83/7506 sayılı kararname ile izin verilmiş ve buna yönelik karar 19 Aralık 1983 tarihli 18256 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak faaliyete geçmiştir. Bu yayımlanan kararnameyle Özel Finans Kurumlarına ait organizasyon yapısı ve denetim yetkisi Hazine Müsteşarlığı ile T.C. Merkez Bankasına verilmesi kararlaştırılmıştır (Yahşi, 2000: 6).

Faizsiz bankaların kurulma aşaması, harekete geçme, denetleme ve alacakların tasfiye işlemleri 1983-1999 senesi arasında aşağıda belirtilen yasa ve bildirimlerle idare edilmiştir (Tosun, 2000: 178).

- 3182 sayılı Bankalar Kanunu; Esas olarak Bankalar Kanunu'na bağımlı olmamakla birlikte diğer parasal kuruluşlara öncülük eden 3182 sayılı Bankalar Kanun'un 96. Maddesi sebebiyle bu kanun ana kaynak görevini üstlenmektedir,
- 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun ve bu Kanun'a ilişkin karar, tebliğ ve genelgeler,
- T.C. Merkez Bankası Kanunu,
- Hazine Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu,
- Türk Ticaret Kanunu,
- 3167 sayılı Çek Kanunu,
- Finansal Kiralama Kanunu,
- Türk Vergi Kanunu,
- Sermaye Piyasası Kanunu,
- Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Kanun.

Özel Finans Kurumları'nın ekonomik düzene dâhil edilmesine olanak sağlayan 83/7506 sayılı B.K. Kararnamesi ve bununla ilgili Hazine Müsteşarlığı bildirisini ve T.C. Merkez Bankasının bildirisiniyle bu kurumların kurulmasındaki önemli temel esaslara aşağıda değinilmiştir (83/7506 Sayılı Kararname).

- Özel Finans Kurumları'nın kurulmasında ki şart en az 100 ortaklı anonim şirket olarak kurulurlar. 5 tane de kurucu üye olma şartı bulunmaktadır. Yurt dışı ortakları için ise söz konusu üstlendikleri sermayeyi T.C. Merkez Bankası aracılığıyla alım-satım işlemi yapılan döviz cinsi üzerinden likit olacak şekilde ülkeye getirme zorunluluğu bulunmaktadır.
- Kurucu olacak ortaklarda aranan özellikler konusunda, geleneksel bankaların kurucu ortaklarında aranan özelliklerin bulunması koşulu aranmaktadır.
- Bu kuruluşlar merkez şubeleri dışında faaliyet gösterecek olan her yeni şubesi için sermayesinden ayrıca pay ayırma zorunluluğu bulunmaktadır.
- T.C. Merkez Bankası aracılığıyla belirtilen şartlara uygun şekilde hazırlanan başvuru talebi T.C. Merkez Bankasına teslim edildikten sonra T.C. Merkez Bankası bu başvuru talebine ek olarak kendi olumlu katkı ve görüşünü de ilave ederek Hazine Müsteşarlığı'nın bilgisine sunulur. Hazine Müsteşarlığı bu teklifi Bankalar Kurulu'na iletir. Bakanlar Kurulu bu teklifi yararlı ve elverişli görmesiyle Özel Finans Kurumları'nın faaliyetine izin verilmektedir.
- Bakanlar Kurulunun da kurulmasına ilişkin uygun izin alınması ve T.T. Kanunu kararlarına uygun biçimde kurulma prosedürü tamamlanmasının ardından, T.C. Merkez bankasına beyanname vermek yoluyla faaliyete geçmek için tekrar izin alınması gerekmektedir.
- İzin talebi amacıyla yapılan başvuru talebi üzerine, T.C. Merkez Bankası gerekli tetkiklerde bulunur ve uygun koşulların oluştuğu belirlenirse Özel Finans Kurumların fon toplama ve fon kullandırma işlemlerinin yapılmasına izin verir. T.C. Merkez Bankası faaliyet için izin verildiği Özel Finans Kurumları'nı Hazine Müsteşarlığı'na bildirimde bulunur. İzin talebi sonrasında Özel Finans Kurumları faaliyete geçmektedir.
- Faaliyet gösteren Özel Finans Kurumları'nın fon toplama ve fon kullandırma yetkisinde ilerleyen zamanlarda problem çıkması durumunda, T.C. Merkez Bankası'nın da görüşü alınarak Hazine Müsteşarlığı'nın teklifi doğrultusunda Bakanlar Kurulu süreli ya da süresiz olarak kurumun tamamını ya da belli başlı şubelerini kapsayacak biçimde izin talebinde değişiklik yapabilir, ayrıca süreli veya süresiz olacak biçimde çalışmasına yasaklama getirebilir.

- Anonim şirket olarak faaliyet gösteren Özel Finans Kurumları; Genel Kurul, İdare Meclisi ve Denetleme Kurulu gibi organlardan oluşmaktadır.

1983-1999 seneleri arasında geçen dönemde, Özel Finans Kurumları'nın deneyimini düşündürücü ve kıymetli kılan iki özellik bulunmaktadır. Birincisi İslami bankacılık örneğinin Türk bankacılık düzenine dâhil edildiği 1980'li senelerde hukuki ve ekonomik düzen içinde yeni olması sebebiyle ülkemizdeki ekonomik ve hukuk düzeni uyarlamasında karşılaşılan sorunun kapsamı ve biçimidir. İkincisi ise geçen zaman içinde faizsiz bankacılık modeli ve kuruluşların göstermiş olduğu başarının etkisiyle, ülkemiz ekonomisinin karşılaştığı 1990 yılında Körfez Buhranı, 1994 yılında Döviz buhranı ve 1998-1999 yılları arasında meydana gelen küresel ekonomik buhrandan Özel Finans Kurumların hiçbir şekilde etkilenmemiş ve faaliyetlerine devam etmiş olmasıdır (Ertürk, 2000: 7).

Mali piyasalarda faaliyet gösteren ve çalışmalarında güven unsuru ön planda olan, ulaştıkları büyüklük açısından da önemli boyutlara erişmiş olan bu kurumların Kanun ile değil de Kararname ile faaliyetlerini sürdürüyor olmaları her zaman tartışma konusu olmuştur. Mali piyasalarda faaliyet gösteren bankaların Bankalar Kanunu'na, finansal kiralama şirketlerinin Finansal Kiralama Kanunu'na, sigorta şirketlerinin Sigorta Murakabe Kanunu'na tabi olmalarına rağmen, ÖFK'ların Bakanlar Kurulu Kararı ile faaliyetlerini sürdürüyor olmaları, bu kurumların sahiplerinde, çalışanlarında, mudilerinde ve piyasa üzerinde de tedirginlik oluşturmuştur (Yahşi, 2000: 7).

Özel Finans Kurumları'nın yasal çerçevesinin nasıl olması gerektiği konusunda 3 değişik fikir ortaya atılmıştır. Birinci olarak, sadece Özel Finans Kurumlarını kapsayan tek başına bir kanun oluşturulmasıdır. İkinci olarak Özel Finans Kurumlarının şuan ki bulunan konumlarını korumak kaydıyla Bankacılık kanunu kapsamı içinde yer alması. Son olarak üçüncü ise Özel Finans Kurumlarının bankacılık kanunu kapsamında değerlendirilmesi ve faaliyet gösteren diğer banka kurumlarını da kapsayacak biçimde yeni düzenleme ile faizsiz bankacılık çalışmalarının kullanılabilir hale getirilmesinin sağlanmasıdır. Yasayı oluşturan kişiler üç seçenek arasından ikinci seçeneği yasal hale getirmişler ve Özel Finans Kurumları 4491 sayılı Kanun ile 4389 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamına girmiştir (Yahşi, 2000: 7).

2.5.2. 1999–2005: 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun Getirdikleri

Özel Finans Kurumlarının hukuki alt yapılarını sağlamlaştırmak için 4491 sayılı bankacılık kanununda yapılan değişikliğe ilişkin kanun, 19.12.1999 tarih ve 23911 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve kanunun 20. Maddesine ek olarak 6 nolu fıkra ile Özel Finans Kurumların mevcut çalışma ilkelerini koruma altına alarak kanun kapsamına dâhil edilmiştir. Böylelikle Özel Finans Kurumlarıyla ilişkili olan 83/7506 sayılı kararname ve bu kararnameye ilişkin çıkarılan tüm mevzuat yürürlükten kaldırılmış, fakat yeni düzenlemeler gerçekleşinceye kadar yürürlükten kaldırılmış olan mevzuatın bankacılık kanununa ters düşmeyen maddelerin uygulanmasına devam edilmesi kararına bağlanmıştır (Yahşi, 2000: 7).

Kanunda yapılan düzenleme ile Özel Finans Kurumları'nın fon toplama ve fon kullandırma faaliyetlerinde ve bankacılık faaliyetiyle ilgili yapılan tüm işlemlerde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Yayınlanan kanun ile Özel Finans Kurumları'nın mevcut kapasitelerini bankacılık kanununa göre düzenlemelerin yapılması amacıyla 2 sene süre verilmiş, bu süre içerisinde kanun gereği bankaların kurulma ve harekete geçme gibi temel faaliyetlerini düzenleyen maddeleri ile bankaların örgüt ve alt organlarını düzenleyen 9. Maddesi kararlarına uyum sağlamayan Özel Finans Kurumları genel hükümler gereğince tasfiyeye tabi tutulmasına karar verilmiştir. Özel Finans Kurumları'nın müşterilerden topladıkları fonların mevduat olarak kabul edilmemesi sebebiyle bu kuruluşlar, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve Türkiye Bankalar Birliği'ne ilişkin kararlara bağlı tutulmamışlardır. Bankacılık kanununa dâhil olan Özel Finans Kurumları ana çalışma ilkeleri aynen devam etmekte, kurulma ve harekete geçme gibi genel faaliyetler açısından mevduat bankalarıyla aynı mevzuatı kullanmaktadırlar. BDDK tarafından yeni düzenlemeler hazırlanıncaya kadar Özel Finans Kurumları etkinliklerini 4491 sayılı kanun ile yürürlükten kaldırılan Kararname ve bu Kararnameye dayanılarak çıkarılmış olan bildirilerle sürdürmeye devam edeceklerdir (Yahşi, 2000: 7).

Özel Finans Kurumları 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamında aşağıda belirtilen özelliklere bağlı olmuşlardır (Battal, 2003: 201).

- Diğer bankalar için geçerli olan Bankalar Kanunu'nun 2. Maddesinde söz edilen öz kaynak ve temel bankacılık ile ilgili kavramların hepsi Özel Finans Kurumları içinde geçerli hale getirilmiştir.
- Yeminli denetçilerin Özel Finans Kurumları'nı denetleme ve teftiş konusundaki verilen yetkiler açık hale getirilmiştir.
- Diğer bankaların kurulma ve faaliyete başlama aşamalarında aranan koşullar Özel Finans Kurumları içinde aynen aranacaktır.
- Özel Finans Kurumları temel sözleşmede ya da ortaklık değişiklik taleplerinde, BDDK'nın izni alınması gerekmektedir.
- Diğer bankalarda geçerli olan örgüt yapısı ve organları düzenleyen maddeler aynen Özel Finans Kurumları içinde aranacaktır.
- Özel Finans Kurumlara mevduat toplama yasağı getirilmiştir.
- Diğer bankalara getirilen kredi sınırlamaları Özel Finans Kurumlarına da uygulanmıştır.
- Diğer bankaların iştirakleriyle ilgili tüm koşullara Özel Finans Kurumları içinde geçerli olmuştur.
- Özel Finans Kurumları, geleneksel bankalarda uygulanan hesap ve kayıt düzenine uymak ve uygulamak zorunluluğu getirilmiştir. Bilanço düzenleme ve bağımsız denetçi kuruluşların denetiminden geçme zorunluluğu getirilmiştir.
- Ekonomik hallerin bozulması halinde, Özel Finans Kurumları'nın fona aktarılması ve etkinlikten yoksun bırakılması BDDK kararı ile mümkün duruma gelmiştir.

Bunların haricinde Özel Finans Kurumlarının birleşme, tasfiye, devir, adli ve idari suçlar gibi işlemler için ayrılacak olan karşılık tutarının belirlenmesi yetkisi T.C. Merkez Bankasına verilmiş olup, risk kuruluşlarına üye olma gibi konularda karar verme yetkisi Bankalar Kanunu hükümlerine bağımlı tutulmuşlardır.

Bankalar kanununda Özel Finans Kurumlarına uygulanacak hükümler haricinde uygulanmayacağı kararlarda yer almaktadır. Kısaca bahsetmek gerekirse bu hükümler (Battal, 2003: 216).

- Mevduatın tanımının yapıldığı ve düzenlendiği maddelerde yer alan mevduat çeşitlerine göre sınıflandırılması ve mevduatın geri alınma talebinin sınırlandırılmaması gibi kurallar Özel Finans Kurumları için uygulanmayacaktır.
- Ticari işlemleri için malların alım-satım yasağı Özel Finans Kurumları için geçerli değildir. Zira Özel Finans Kurumları topladıkları nakiti ortaklık metoduyla ticari alanda kullanmak amacıyla kurulmuş kuruluşlardır.
- Diğer bankaların ortaklık payları ile idare ve denetlemenin fona aktarılması halinde bankanın buhrandan çıkması için uygulanacak adımları belirten hükümler Özel Finans Kurumları için uygulanmaz.
- Fonun idaresini devir aldığı bankalar ile ilgili yetkileri düzenleyen maddeler Özel Finans kurumlarında uygulanmayacaktır.
- Tesirli ortaklar ile idarecilerin kişisel sorumluluklarını düzenleyen yargılar bu kurumlar için uygulamaya alınmayacaktır.
- Diğer bankaların mesleki faaliyetlerini denetleyen ve düzenleyen kanun maddesi Özel Finans Kurumları için uygulanmaz. Çünkü Özel Finans kurumları için ayrı ve farklı bir mesleki hareketin daha elverişli olacağı tahmin edilmiş ve kamu kuruluşu vasfında, Türkiye Bankalar Birliği'ne benzer mesleki bir teşkilat yapısı kurulmuştur.
- Diğer bankaların mevduatı kabul etmeme gibi düzenlemelerin geçerliliği de nitelik bakımından Özel Finans Kurumları içinde uygulamaya alınmayacaktır.

2001 senesinde Özel Finans Kurumları için stratejik açıdan mühim olan bir düzenleme yapılmıştır. 4672 sayılı Bankalar Kanunu'nda yapılan değişiklik 29.05.2001 tarihinde 24416 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Özel Finans Kurumlarla ilgili aşağıdaki düzenlemeler hayata geçirilmiştir (Arabacı, 2007: 19).

- Özel Finans Kurumları Birliği (ÖFKB) kuruldu.
- Güvence fonu oluşturuldu.
- Çalışma izni iptal edilen ÖFK'lara tasfiyesiyle ilgili etkili kararlar getirildi.
- Kişisel sorumluluk ilkesi getirildi.

Özel Finans Kurumları, Bankalar Kanun’da değişiklik yapılmasına ilişkin 4672 sayılı kanun ile 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunu ve 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile diğer mevzuatların ve teminat mektuplarıyla ilişkili olan hükümleri, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun 298. Maddesi hükümlerinin tatbik edilmesi açısından banka olarak addedilmişlerdir (4672 sayılı Kanun,11. Madde).

Özel Finans Kurumlarının çalışma şartlarıyla alakalı olarak 4672 sayılı Bankacılık Kanunu ile yürürlüğe koyulan Güvence Fonuyla alakalı olarak 24.04.2003 tarihinde 25088 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 4842 sayılı vergi kanununda yapılan değişiklik ile Güvence Fonu gelir vergisi, kurumlar vergisi ve diğer tüm muhtelif vergilerden, resim ve harçtan muaf hale getirilmiştir (Arabacı, 2007: 20).

Yasa çerçevesinde Özel Finans Kurumlarınca toplanan fonların, Özel Finans Kurumları Birliği denetiminde güvence fonu oluşturulmuştur. Geleneksel bankalarda olduğu gibi faizsiz bankalar içinde bu fon kurumları devreye sokulmuştur. Bu fonun kurulmasındaki asıl amaç bankacılık piyasası için kurulmuş olan TMSF’nin Özel Finans Kurumları’nın uygulamasındaki seçeneğini oluşturan sigorta fonudur. Kurulan Fonun TMSF’nin bünyesinde yer almayıp, Özel Finans Kurumları Birliği (ÖFKB) tarafınca kurulması ve yönetilmesi banka ve bankacılık sektöründe mesafeli durmak isteyen kişilerin akıllarına takılan problemlerin önlenmesi amaçlanmıştır (Darçın, 2007: 54). Bu dönemde içerisinde yapılan yeniliklerin tamamı 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile hizmete giren yeni madde ve değişikliklerle birbirlerine uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır.

2.5.3. 2005 ve Sonrası: 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’nun Getirdikleri

5387 sayılı Bankacılık Kanunu 2 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilmesiyle Özel Finans Kurumları’nın adı “Katılım Bankaları” olarak değiştirilmiştir. Ayrıca Özel Finans Kurumları Birliği’nin adı da “Türkiye Katılım Bankaları Birliği” olarak

değişiklik yapılması öngörülmüştür (Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık, 2005: 33).

5411 sayılı Bankacılık Kanunu 1 Kasım 2005 senesinde yayınlanarak, faizsiz çalışan katılım bankalarının diğer mevduat ve ticari bankalarla olan farklılıkların tamamı giderilmiştir. Yayınlanan kanunla faizsiz bankalarının hepsi bankacılık kanunu kapsamına dâhil edilmiştir. Kanun kapsamı çerçevesinde faizsiz bankaların görevi, özel cari hesapları ve katılma hesapları net bir şekilde tanımları yapılmıştır. Güvence fonu, 4672 sayılı Kanun ile kapatılarak bu fonda toplanan bütün varlıklar TMSF’ye devredilmiştir. Faizsiz bankalarının tasfiye sürecinin yönetilmesi ve takibinin sağlanması görevi TMSF’ye verilmiştir (Arabacı, 2007: 20).

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 3. maddesinde açıkça “Katılım Bankaları; katılma ve özel cari hesapları aracılığıyla fon toplama ve toplanan fonlar karşılığında kredi kullandırmak başlıca görevi olmak üzere etkinlik gösteren kurumlar ile yurt dışında kurulan bu vasıftaki kurumların ülkemizde bulunan şubelerini de ifade eder biçiminde tanımları yapılmıştır” (5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 3. Madde).

- Kar-Zarara Katılım Fonu toplama,
- Nakdi veya gayri nakdi her tür ve tarzda kredi kullandırma işlemleri,
- Fon transferi, akreditif işlemleri, muhabir çek işlemlerinin kullanılması dâhil tüm tediye ve tahsilât işlemleri,
- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri,
- Saklama hizmetleri,
- Bankaların müşterilerine sundukları kredi kartı, banka kartı ve seyahat çekleri gibi ödeme araçlarının ihracı ve bunlarla alakalı etkinliklerin artırılması işlemi,
- Efektif alım-satım işlemleri; para piyasası araçlarının alım-satımı, değerli maden ve taşların alım-satımı ve bu değerli taşların emanet altına alınması gibi işlemler,
- İktisadi ve mali göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, değerli madenler ve dövize endeksli işlemleri, vadeli ve opsiyon sözleşmelerinin işlemine birden fazla basit ya da karmaşık yapıdaki finansal türev araçların alım-satım ve aracılık faaliyetini yürütürler,

- Sermaye piyasası araçlarının alım-satımı ile bunların yeniden geri alımı ve yeniden satımının üstlenilmesi işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının ihraç işlemleri ve halka arzı yoluyla satış işlemlerine aracılık hizmetinde bulunmak,
- Geçmiş dönemlerde ihraç edilen sermaye piyasa araçlarının aracılık gayesiyle alım-satım işlemlerinin yürütülmesi,
- Müşterilerin lehine teminat ve garanti mektubu vermek, ayrıca diğer tüm sorumlulukların üstlenilmesi,
- Yatırım müşavirliği işlemleri,
- Portföy yönetimi ve işletimi,
- Hazine Müsteşarlığı, T.C. Merkez Bankası ve kuruluş örgütleri gözetiminde oluşturulan sözleşme içeriğinde üstlenilen sorumluluklar çerçevesinde alım-satım muameleleriyle ilgili piyasa yapıcılığını üstlenmek
- Faktöring ve forfaiting işlemleri,
- Bankalar arası piyasa koşullarında para alım-satım işlemlerine aracılık,
- Finansal kiralama (Leasing) işlemleri hizmeti sunmak,
- Sigorta acenteliği işlemleri,
- Bireysel Emeklilik Sistemi (Bes) aracılık hizmeti işlemleri,
- Kurulun kararıyla belirlenecek olan diğer hizmet işlemleri.

Yukarıda verilen bilgiler hem faiz içeren mevduat bankalarını hem de faizsiz çalışan katılım bankalarını zorunluluk altına almaktadır. Yalnız 4389 sayılı Bankacılık Kanundan, 5411 sayılı kanuna geçiş aşamasında faizsiz bankalar bu yasadan en fazla yararlanan kuruluşlar olmuşlardır. Bu geçiş aşamasındaki önemli değişiklikleri şöyle özetleyebiliriz (Eskici, 2007: 54);

- Özel finans kurumu ibaresi kaldırılarak yerine kar ve zarara katılma prensibinin ifade edilmesi nedeniyle, Özel Finans Kurumlarının müşterilerine sundukları hizmetleri diğer bankalarında müşterilerine sunduğu hizmet faaliyetiyle farklı olmaması nedeniyle “Katılım Bankası” ibaresi uygulamaya alınmıştır.
- Kanun’un 169. maddesinde belirtildiği gibi; Diğer Kanunlarda ve 3182 sayılı Bankalar Kanunu ile bu kanunla birlikte yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı

Bankalar Kanun'un da Özel Finans Kurumlarına yapılan göndermeler, faizsiz bankalara yapılmış sayılır.

- Kanun'un 79. Maddesi gereği; Faizsiz bankalar, tüzel şahsiyete sahip ve kamu kuruluşu vasfındaki Türkiye Katılım Bankaları Birliği'ne (TKBB), çalışma izni aldıkları tarih itibariyle 1 ay içinde üye olma zorunluluğu bulunmaktadır.
- Geçici 3. Maddesinde belirtildiği gibi; Faaliyete başlayan Özel Finans Kurumları 1 yıl gibi süre içerisinde ticari unvanlarına Katılım Bankası ifadesini kapsayacak biçimde değiştirmek ve buldukları konumlarını Bankalar Kanununun mali raporlamayla alakalı hükümlerine uyum sağlamak zorundadır. Özel Finans Kurumları Birliği (ÖFKB), Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) olarak isimlendirilir. Bu kanunun hükümlerine bağımlı olup 3 ay içerisinde vaziyetini kanunun hükümlerine uygun hale getirir.
- Özel Finans Kurumları Birliği (ÖFKB) yapısında bulunan 'Güvence Fonu', TMSF'ye devredilmiş ve devir işleminden itibaren faizsiz bankalarda hesabı olan gerçek kişilere ilişkin Türk Lirası ve Yabancı para cinsi üzerinden açılan Özel Cari Hesap ve Kar-Zarar Katılma Hesaplarının yalnız bir kişiye ait hesabındaki tutarın 50.000 Türk Lirası'na kadar kısmı TMSF tarafından güvence altına alınmıştır (15.02.2013 tarihinde yayınlanan Resmi Gazete'de güvence fonu 50.000 Türk Lirası 100.000 Türk Lirası olarak değiştirilmiştir). Faizsiz bankanın kurucu ortakları, yönetim kurulu başkanı ve üyeleri, müdürler kurulu başkanı, genel müdür ve genel müdür yardımcıları ile bu kişilerin birinci derece (anne, baba, eş, çocuk) gibi akrabalarına ait Kar-Zarara katılım fonu ve diğer tüm hesapları güvence fonu kapsamına dâhil değildir.
- Önceki kanunda çalışma izni iptal edilen Özel Finans Kurumlarının tasfiye işlemini, Özel Finans Kurumları Birliği aracılığıyla atanacak tasfiye kurulu kararıyla gerçekleştirilmesi tahmin edilirken bu kanun ile yapılan değişiklikle tasfiye görevinin yürütülmesi TMSF'ye verilmiştir.

2.6. TÜRKİYE’DE FALİYET GÖSTEREN KATILIM BANKALARI

2.6.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Ülkemizde İslami bankacılık alanındaki finansal kuruluşların ilki olarak bilinen 1984 senesinde kuruluş aşamasını tamamlayan Albaraka Türk Katılım Bankası, 1985 senesinin ilk aylarında faaliyete başlamıştır. Albaraka Türk Katılım Bankası merkez şubesi dışındaki ilk şubesini 1987 senesinde açmıştır. 1988 senesi içerisinde finansal kiralama işlemini faaliyete geçirmiştir. 2001 senesinde Albaraka Türk’ün önderliğinde katılım bankacılığı sektöründe güvence fonu kurulmuştur. 2002 senesinde ise bireysel bankacılığa daha çok ağırlık verilmiştir. 2005 senesinde çıkarılan bankacılık kanunu ile katılım bankası olarak adı değişen banka 2007 senesinde kaynak sağlaması amacıyla halka arzını gerçekleştirmiştir. Albaraka Türk Katılım Bankası yabancı ülkeye ilk şubesini 2011 senesinde açmış ve müşterilerine sundukları kredi kartlarına “world card” özelliğini de bu sene içerisinde eklenmiştir (Albaraka Türk Faaliyet Raporu, 2012: 11).

5411 sayılı Bankacılık Kanuna bağlı olarak etkinliğini devam ettiren Albaraka Türk Katılım Bankası, Ortadoğu Bölgesinin önde gelen şirketlerinden Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam kalkınma bankası (IDB) ve ülkemiz ekonomisine yarım asırdan fazla görev alan yerli bir endüstri grubunun önderliğinde kurulmuştur. Albaraka Türk Katılım Bankası Dünya genelinde 72 ülkede ve 790’ını aşkın bankayla kurduğu yaygın muhabirlik ağıyla yabancı ülkelere ticaret (ithalat ve ihracat gibi) hizmeti sunmaktadır (www.albarakaturk.com.tr).

2007-2015 seneleri arasındaki dönemde Albaraka Türk Katılım Bankasına ait finansal verileri Tablo-1 de verilmiştir.

Tablo 1. 2007-2015 Albaraka Türk Özet Finansal Verileri (Bin TL)

	Aktif Toplamı	Toplanan Fonlar	Kullandırılan Fonlar	Öz Kaynaklar	Net Kar	Personel Sayısı	Şube Sayısı
2007	3.690.029	2.998.108	2.854.852	533.780	84.979	1.481	80
2008	4.789.107	3.985.110	3.757.572	638.102	136.242	1.799	100
2009	6.414.914	5.464.645	4.685.994	710.666	105.279	1.934	101
2010	8.406.301	6.881.590	6.296.815	852.635	134.044	2.175	109
2011	10.460.885	8.044.747	7.286.960	1.004.251	160.155	2.601	123
2012	12.327.654	9.225.018	9.100.063	1.218.333	191.835	2.758	137
2013	17.217.000	12.526.00	12.060.000	1.497.000	241.000	3.057	167
2014	23.046.424	16.643.218	16.143.978	1.790.927	252.631	3.510	202
2015	29.213.433	20.437.731	19.249.988	1.968.828	211.861	3.698	210

Kaynak: (Tkbb, 2015 Albaraka Türk Faaliyet Raporu)

Tablo 1’de Albaraka Türk Katılım Bankası’nın 2007-2015 seneleri arasındaki özet finansal verilerine baktığımızda tüm finansal verilerde artış göstermiştir. 2007 senesinde aktif toplamı 3.690.029 (Bin TL) iken 2015 senesi Aralık ayı itibariyle yaklaşık 8 kat artarak 29.213.433 (Bin TL) seviyesine ulaşmıştır. Bu artışın nedeni olarak ülke ekonomisinin ve bankacılık sektörünün gelişimi ile ilgili yapılan düzenlemeleri temel neden olarak gösterebiliriz. Müşterilerden topladıkları fonları ülke ekonomisine kazandırmak amacıyla fon kullandırarak sağladıkları finans desteği sonucu olarak hem fon toplamada hem fon kullandırmada her yıl artış görülmektedir. Toplanan fonlar 2007 senesinde 2.998.108 (Bin TL) iken 2015 sene sonu itibariyle yaklaşık 7 kat artarak 20.437.731 (Bin TL) seviyesine, Kullandırılan fonlar ise 2007 senesinde 2.854.852 (Bin TL) iken 2015 sene sonu itibariyle yaklaşık 7 kat artarak 19.249.988 (Bin TL) seviyesine yükselmiştir. Ayrıca 2015 senesi Aralık ayı itibariyle Öz kaynak toplamı 1.968.828 (Bin TL), Net Kar toplamı 211.861 (Bin TL) seviyesine yükselmiştir. Katılım Bankalarının hizmet ağının genişlemesini için şube ve personel sayısı oldukça önemlidir. 2007 senesinde Şube sayısı 80, Personel sayısı 1.481 iken, 2015 senesi Aralık ayı itibariyle Şube sayısı % 162,50 artışla 210, Personel sayısı ise % 149 artışla 3.698 seviyesine ulaşmıştır.

2.6.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.

Kuveyt Türk, 1983 senesinde 831/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın belirlediği esaslar doğrultusunda faaliyete geçmek üzere 1989 senesinde kurulmuştur. Kuveyt Türk Katılım Bankası adını 2006 senesinde elde etmiştir. Kuveyt Türk'ün sermayesinin % 62'si Kuveyt Finans Kurumu'na (Kuwait Finance House), % 9'luk kısmı Kuveyt Devlet Sosyal Güven Kurumu'na, % 9'luk diğer bir kısmı İslam Kalkınma Bankasına, % 18'lik kısmı Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ve % 2'lik kısmı ise diğer hissedarlara aittir (www.kuveytturk.com.tr).

Faaliyete başladığı günden bu zamana kadar çeşitli konularda gelişmeler kaydeden Kuveyt Türk Katılım Bankası, Körfez Gayrimenkul A.Ş.'yi 1996 senesinde faaliyete geçirmiş, 1998 senesinde ise müşterilerine ilk kredi kartı hizmetini sunmuştur. 2002 senesinde VISA'ya üye olan ilk Özel Finans Kurumu olmuştur. Müşterilerine faizsiz bankacılık hizmeti sunması nedeniyle Türkiye'de geniş ağı bulunan PTT ile anlaşma yapılmıştır. Vadeli döviz işlemlerinde kuru sabit tutan Forward uygulamasını hayata geçiren ilk faizsiz banka olmuştur. Müşterilerine yeni ürün olarak Altın Swap, Altına Altın, Altına Çek gibi hizmetler sunmuş, 2010 senesinde ise ilk sukuk uygulamasını başlatarak bu yeni finansal ürünleri ülke ekonomisine kazandırmıştır. Yabancı ülkelerde de şubelere sahip olan Kuveyt Türk Katılım Bankası faizsiz bankacılık sektöründe öncü bir yapıya sahip olmuştur. Bankacılıkla ilgili her alanda yenilik ve Ar-Ge faaliyetlerini de yürüten Kuveyt Türk, ülkemizdeki faizsiz bankaların gelişimine ve aktiflerine katkı sağlayıcı durumundadır (Kuveyt Türk Faaliyet Raporu).

2007-2015 seneleri arasındaki dönemde Kuveyt Türk Katılım Bankasına ait finansal özet verileri Tablo-2'de verilmiştir.

Tablo 2. 2007-2015 Kuveyt Türk Özet Finansal Verileri (Bin TL)

	Aktif Toplamı	Toplanan Fonlar	Kullandırılan Fonlar	Öz Kaynaklar	Net Kâr	Personel Sayısı	Şube Sayısı
2007	3.868.318	2.928.328	3.160.138	388.583	74.123	1.794	87
2008	5.768.034	4.069.372	4.237.341	685.679	104.086	2.245	113
2009	6.904.526	5.358.257	4.904.932	807.312	127.133	2.447	121
2010	9.727.117	7.381.473	6.984.989	1.256.685	159.648	2.850	141
2011	14.897.592	9.918.327	10.360.917	1.437.978	195.042	3.326	180
2012	18.910.513	12.755.043	11.848.419	1.684.037	250.156	3.939	221
2013	25.893.542	17.030.702	16.232.906	2.302.049	300.343	4.651	268
2014	34.008.175	22.144.614	21.213.691	3.022.870	370.450	5.082	308
2015	43.054.890	28.567.978	26.726.096	3.292.920	341.160	5.402	343

Kaynak: (Tkbb, 2015 Kuveyt Türk Faaliyet Raporu)

Tablo 2’de Kuveyt Türk Katılım Bankası’nın 2007-2015 seneleri arasındaki özet finansal verilerine baktığımızda tüm finansal verilerde artış görülmektedir. Sadece Net Kar 2014 sene sonu 370.450 (Bin TL) iken 2015 senesi Aralık ayı sonu itibariyle yaklaşık % 8 azalarak 341.160 (Bin TL) seviyesine gerilemiştir. Aktif toplamındaki büyük artış nedeniyle 2015 sene sonu itibariyle 43.054.890 (Bin TL) seviyesine ulaşmıştır. Fon kullandırma ve fon toplama verilerine bakıldığında 2015 sene sonu itibariyle toplanan fonlar 28.567.978 (Bin TL), kullandırılan fonlar ise 26.726.096 (Bin TL)’ye ulaşmıştır. Ayrıca 2007, 2008, 2011 senelerinde kullandırılan fonların toplamı, toplanan fonların toplamından fazla olduğu görülmektedir. 2007 senesinde Şube sayısı 87, Personel sayısı 1.794 iken, 2015 senesi Aralık ayı itibariyle Şube sayısı % 294 artışla 343, Personel sayısı ise % 200 artışla 5.402 seviyesine kadar ulaşmıştır.

2.6.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

Türkiye Finans Katılım Bankası, Anadolu Finans ve Family Finans kuruluşun bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 2005 senesi 1747 sayılı kararı ile onay verilmesi yeni bir oluşumu gerçekleştirmiştir. Türkiye Finans Katılım Bankası % 60 hissesi 2008 senesinde Ortadoğu’nun önde gelen

bankalarından olan ve Suudi Arabistan ülkesinin en gelişmiş büyük bankası olan The National Commercial Bank tarafından satın alma işlemi gerçekleşmiştir. Türkiye Finans Katılım Bankası, öncü faizsiz banka olma görünümünü sürdürmektedir. Faizsiz bankaların temel örneği olan tüketim yerine artı değer ilkesini, faaliyete başladığı günden itibaren büyük bir sorumlulukla yerine getirmektedir (www.türkiyefinans.com.tr).

2007-2015 seneleri arasındaki dönemde Türkiye Finans Katılım Bankasına ait finansal özet verileri Tablo-3 de verilmiştir.

Tablo 3. 2007-2015 Türkiye Finans Özet Finansal Verileri (Bin TL)

	Aktif Toplamı	Toplanan Fonlar	Kullandırılan Fonlar	Öz Kaynaklar	Net Kâr	Personel Sayısı	Şube Sayısı
2007	5.616.687	4.318.905	4.708.285	587.592	146.943	2.611	137
2008	7.104.156	5.312.548	5.526.380	1.001.456	160.633	3.185	174
2009	8.699.643	6.882.490	7.109.233	1.193.692	171.388	3.346	180
2010	10.691.860	8.397.896	7.913.437	1.406.096	205.529	3.403	182
2011	13.528.353	9.509.165	10.327.232	1.613.659	231.587	3.382	182
2012	17.616.504	11.429.536	12.971.058	2.125.162	283.573	3.595	220
2013	25.126.629	15.141.718	17.447.961	2.522.381	329.277	3.990	250
2014	33.494.790	19.112.760	24.063.493	3.153.847	334.228	4.478	280
2015	38.963.255	28.567.978	26.726.096	3.240.208	176.265	4.278	285

Kaynak: (Tkbb, 2015 Türkiye Finans Faaliyet Raporu)

Tablo 3’de Türkiye Finans Katılım Bankası’nın 2007-2015 seneleri arasındaki özet finansal verilerine baktığımızda aktif toplamı, öz kaynak, toplanan fonlar ve kullandırılan fonlarda her yıl artış olduğu görülmektedir. Türkiye Finans Katılım Bankasının da 2007-2015 senelerine bakıldığında birkaç yıl dışında kullandırılan fonların toplamı, toplanan fonların toplamından fazla olduğu görülmektedir. Net Kar verilerine baktığımızda 2014 senesinde 334.228 (Bin TL) iken, 2015 senesi Aralık ayı itibariyle yaklaşık % 47 azalarak 176.265 (Bin TL)’ye gerilemiştir. Personel sayısında ekonomik

krizlerden kaynaklı dalgalanma yaşanmış olup 2007 senesinde 2.611 kişi iken 2015 sene sonu itibariyle % 64 artışla 4.278 kişiye ulaşmıştır. Şube sayısında 2008-2011 seneleri arasında açılan Şube sayısı yıllar itibariyle çok az bir artış görülmektedir. 2015 senesi Aralık ayı itibariyle Şube sayısı % 108 artışla 285 seviyesine ulaşmıştır.

2.6.4. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.

Ziraat Katılım Bankası; tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş 675.000.000 TL sermayesi ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 15/10/2014 tarih ve 29146 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 10.10.2014 tarih ve 6046 sayılı izniyle kurulmuş, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 14.05.2015 tarih ve 29355 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 12.05.2015 tarih, 6302 sayılı kararı ile faaliyet izni almıştır (www.ziraatkatilim.com.tr).

Yeni bankanın sermayesi Ziraat Bankası kasasından değil Hazine'nin "helal fonlarından" sağlandı. Ziraat'ın Katılım Bankasına 300 milyon dolarlık ilk sermayeyi Hazine koydu. BDDK'nın Ziraat kararı, Resmi Gazete'de yayımlandı. Kararda, "Hâkim kurucu ortak Ziraat Bankası ile diğer kurucu ortaklar Ziraat Sigorta, Ziraat Hayat ve Emeklilik, Ziraat Yatırım Menkul Değerler ve Ziraat Teknoloji tarafından Türkiye'de 300 milyon dolar karşılığı olan TL sermayeli katılım bankası kurulmasına izin verilmiştir" (www.ziraatkatilim.com.tr).

Ziraat Katılım Bankası'nın 2015 senesi Aralık ayı itibariyle Faaliyet raporu verilerine baktığımızda; Toplam Aktifleri 2.177.435 (Bin TL), Toplanan fonları 1.256.305 (Bin TL), Kullandırılan kredi ve alacakların toplamı 1.698.900 (Bin TL), Öz kaynak toplamı 6.645.300 (Bin TL), Net Kar -11.982.000 (Bin TL), Şube sayısı 42, Personel sayısı 605 seviyesine ulaşmıştır. Ziraat Katılım Bankası 2015 senesi sonunda devam etmekte olan yatırım harcamaları ve hızlı şube açılışı nedeniyle net zarar açıklamıştır (www.tkbb.org.tr).

2.6.5. Vakıf Katılım A.Ş.

Vakıf Katılım Bankası A.Ş.; tamamı T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-ı Sani (II.Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han(I.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdülhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı tarafından ödenmiş 805.000.000.- TL sermayesi ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 03.03.2015 tarih ve 29284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 27.02.2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izniyle 25.06.2015 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuş, 17.02.2016 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan faaliyet izni almıştır (vakıfkatılım.com.tr).

Faizsiz bankacılık sektörünün en dinç üyesi olan Vakıf Katılım, asırlardır kültürümüzün önemli bir parçası olarak günümüze gelen ve bugün temel kurucusu T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yaşatılan “Vakıf Kültürü”nün önemli bir kurumu olarak etkenliğini sürdürmektedir (www.vakıfkatılım.com.tr).

Asırlardır adaletli sosyal yaşamın önemli bir parçası olan Vakıf Kültürü ile Katılım bankalarının prensiplerini bir araya getiren Vakıf Katılım, bu tarzda üstlendiği önemli misyonla çalışmalarını yalnızca ortakları veya müşterileri için değil tamamen topluma yararlı olma prensibi çerçevesinde yürütmeyi amaçlamaktadır (www.vakıfkatılım.com.tr).

805.000.000TL ödenmiş sermayesi bulunan Vakıf Katılım'ın, Toplam Aktif büyüklüğü 1.554.402 (Bin TL), Toplam Fon büyüklüğü 543.626 (Bin TL), Kullandırılan Fonların toplam büyüklüğü 953.138 (Bin TL), Öz kaynak 860.026 (Bin TL) ve Net Kar ise 2.701 (Bin TL)'ye ulaşmıştır (www.tkbb.org.tr).

2.7. FAİZSİZ BANKACILIKTA KULLANILAN YÖNTEMLER

Faizsiz bankaların en mühim işlevi, geleneksel bankalarda olduğu gibi müşterilerden fon toplama işlemini yaparak toplanan fonları üretim alanlarına yönlendirmektedir. Geleneksel bankalar bu işlevini müşterilerden düşük faizle

topladıkları mevduatları daha fazla faizle üretim kısmına aktararak faaliyette bulunurlar. Müşterilerin mevduatına ödedikleri faiz gideri ile verdikleri kredilerden elde ettikleri faiz gelir arasındaki fark bankaların ana gelirini meydana getirmektedir. Geleneksel bankaların mevduat müşterileriyle olan ikili münasebetlerde müşteriler alacaklı, bankalar borçlu konumundadır. Üretim yapanlarla ikili münasebetlerde ise bankalar alacaklı, üretim yapanlar borçlu konumundadır.

Faizsiz bankalar müşterilerle olan münasebetlerinde faize yer vermemektedir. Ayrıca sağlanan paranın faizli olarak kredi verilmesi de söz konusu olmamaktadır. Bu sebeple faizsiz bankalar fon topladıkları müşterilerle olan münasebetleriyle ve fon sağladıkları üretim yapan kişilerle olan münasebetlerinde borç-alacak ilişkisi yoktur. Tam tersine faizsiz bankalar hem fon sahibi kişilerle hem de üretim yapan kişilerle olan ikili münasebetlerinde birbirlerinin ortağı konumundadır. Faizsiz bankaların alacaklı, kredi kullanan müşterilerin borçlu olduğu tek istisna ise Karz-ı Hasen'de ortaya çıkmakta ve bu işlemde de faize yer verilmemektedir.

Katılım bankaları müşterilerinin tasarruflarını toplarken şu fon toplama yöntemlerini kullanırlar;

- Özel Cari Hesap
- Kar-Zarara Katılma Hesabı
- Kıymetli Madenler Hesabı'dır.

Bu toplanan fonları krediye dönüştürerek müşterilerine sunan Katılım bankaları müşterilerine şu fon kullandırma yöntemlerini kullanırlar;

Nakdi Kredilerde Kullanılan Ürünler

- Murabaha (Kurumsal Finansman Desteği)
- Mudaraba (Emek-Sermaye Ortaklığı)
- Müşaraka (Sermaye-Sermaye Ortaklığı)
- Müşaraka Mutanakısa (Azalan Ortaklık)
- Müzaraa ve Musakat

- İcara (Kiralama, Leasing)
- İcara ve İktina (Finansal Kiralama)
- Selem veya Selef
- Karz-ı Hasen (Borç Verme)
- Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı
- Döviz Kredisi
- Tavarruk (Uluslar arası Murabaha)
- Sukuk (Finansal Sertifika)

Gayri Nakdi Kredilerde Kullanılan Ürünler

- Teminat Mektupları
- Referans Mektupları
- Eximbank Teminat Mektupları

Dış Ticaretin Finansmanı İle İlgili Ürünler

- Akreditif
- Garanti Mektupları/Harici Garantiler
- Kabul / Aval Kredileri
- İhracat Aracılık Hizmetleri
- İthalat Aracılık Hizmetleri
- Yurtdışı Kaynaklı Krediler

Bireysel Finansmanda Kullanılan Krediler

- Konut Finansmanı
- Taşıt Finansmanı
- İhtiyaç Kredisi'dir (Özgür, 2007: 70).

2.8. FON TOPLAMADA KULLANILAN YÖNTEMLER

Faizsiz bankaların mevduatını öz kaynaklar ve yabancı sermayelerden oluşmaktadır. Öz kaynaklar işletme sahibi ya da ortakları tarafından sermaye olarak işletmeye verilen fonlardan meydana gelmektedir. Yalnız faizsiz bankaların esas mevduatlarını yabancı sermayeler oluşturmaktadır. Faizsiz bankaların esas işlevi geleneksel bankalar gibi müşterilerinden fon toplamak ve bu toplanan varlığı fon olarak kullanıdır. Geleneksel bankalardan ayıran en önemli farkı olarak tüm işlemlerini yaparken faiz temel alınmamaktadır (Karapınar, 2003: 32).

2.8.1. Özel Cari Hesap

Faizsiz bankaların müşterilerine TL ya da Yabancı para türünden isme yazılı olarak açılan hesaplardır. Açılan hesaplar karşılığında müşteriye “Özel Cari Hesap Cüzdanı” verilmektedir. Bu hesaplardan müşterinin istediği zaman kısmen ya da tamamını çekebilme imkânı sunabilmektedir. Hesabı olan müşterilerine anapara haricinde faiz, kar payı ya da başka isim altında ilave bir tutar ödenmeyen fonların meydana getirdiği hesaplar biçiminde tanımlanır (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2001: 2).

Müşterilerin, Özel Cari Hesapları açtırmakla elde ettiği en önemli yarar yatırdığı nakitinin güvenilir biçimde korunmasını sağlamak ve faizsiz bankaların müşterilerine sundukları bankacılık hizmetlerinden faydalanmaktadır. Faizsiz bankalar bu hesaplar aracılığıyla maliyeti olmadan kendilerine kaynak oluşturmaktadır. Faizsiz bankalar devamlı olarak belirli bir miktarda Özel Cari Hesaplarda bakiye bulundurmaktadır. Faizsiz bankalar bu bakiyeleri fon olarak müşterilerine sunarlar. Bu nedenle bireylerin elinde bulunan ufak birikimleri ekonomiye dâhil edilemezken, birikimler Özel Cari Hesaplarda toplandıği zaman ekonomiye ve yatırıma finansman kaynağını sağlamaktadır. Bu durum tamamen ülke ekonomilerine yarar sağlamaktadır. Farklı bir biçimde ifade edecek olursak, Özel Cari Hesap ufak çaplı birikimlerin değerlendirilmesine ve ülke ekonomisinin faydasına kullanılması imkânı sunmaktadır (Altaner, 2002: 45).

Özel Cari Hesapların belli başlı özelliklerini aşağıda sıralanabilir (Akgüç, 1987: 151-152):

- Müşteri dilediği zaman kısmen ya da tamamen çekebilme özelliğine sahip vadesiz hesaplardır,
- Özel Cari Hesaplar TL para türünden açılacağı gibi Yabancı para türünden de hesaplar açılabilir,
- Özel Cari Hesaplar müşterilerine anapara dışında faiz, kar payı ya da herhangi bir ek gelir ödemesi yapmazlar,
- Özel Cari Hesapların, 100.000 TL'ye (Yüz Bin TL) kadar olan kısmı sigorta kapsamındadır. Türkiye'de faaliyette bulunan kredi kuruluşlarının yurt dışı şubelerinde açılan Özel Cari Hesapları sigorta kapsamında değildir.

2.8.2. Katılma Hesabı (Kar-Zarar Katılımı)

Kar-Zarar Katılım Hesapları; Faizsiz bankaların müşterilerine TL ya da Yabancı para türünden isme yazılı olarak açılan hesaplardır. Açılan bu hesaplar karşılığında müşteriye “ Kar ve Zarara Katılma Hesabı Cüzdanı” verilmektedir. Hesaba yatırılan nakit fonların, faizsiz bankalarca kullandırılmasında ortaya çıkacak kar ya da zarara katılma sonucunu sunan hesaplardır. Bunun sonucunda müşterilerine başlangıçta belirlenen faiz, kar payı ya da başka isim altında bir ek ödeme imkânı sunmayan ve anaparanın dahi aynen geri ödenmesi güvencesi vermeyen fonların meydana getirdiği hesaplardır. Kar-Zarara Katılma hesaplarının belli başlı özelliklerini aşağıda sıralanabilir (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2001: 2-13):

- Katılım bankaları, katılma hesaplarının işletilmesinden doğacak kar ve zarara katılma oranlarını, zarara katılma oranı kara katılma oranının % 50'den az olmamak kaydıyla, vade grupları itibariyle Türk Lirası veya yabancı para hesaplar için ayrı ayrı belirleyebilir.
- Vade gruplarına uygulanacak kar ve zarara katılma oranları, dönemler itibariyle katılım bankalarının şubelerinde açıkça görülebilecek bir şekilde asılarak ilan edilir.

- Katılma hesabının açıldığı anda geçerli olan oranlar hesap cüzdanına kaydedilir, ihtiyaç halinde vade bozulmadan para çekme işlemi yapılır ve geri kalan tutar üzerinden vade bitimine kadar kar payı alınabilir.
- Katılma hesaplarının işletilmesinden doğan kar veya zarar her vade grubunun toplam katılma hesapları içindeki birim hesap değeri üzerinden ağırlığı oranında, günlük veya haftalık olarak dağıtılır.
- Katılma hesaplarında toplanan fonların kullandırılması sonucunda zarar edilmesi halinde hesap sahiplerine hiç bir surette kar payı dağıtılamaz.
- Katılım bankaları, katılma hesaplarında toplanan fonların yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesinden sonra kalan kısmını bu Yönetmelikte belirtilen yöntemlerle kullandırabilirler.

Kar-Zarar Katılma hesapları faizsiz bankalar için öz kaynaktan sonra gelen en emniyetli kaynaktır. Faizsiz bankalar müşterilerine kullandıracakları kredilere fon kaynağı sağlamak için Kar-Zarar katılma hesaplarından fon toplama işlemi yapmaktadır. Müşteriler kar elde etmek amacıyla Kar-Zarar katılma hesabına nakit yatırmaktadır. Lakin Kar-Zarar katılma hesaplarında zarar kısmına da katılma keyfiyeti de varsa, müşteri zarar edeceği belli olan bir işe nakit yatırım yapması akla uygun bir davranış değildir. Müşteriler çoğunlukla kar elde etme olasılığı, zarar etme olasılığından daha çok olan işlere para yatırma işlemi yapmaktadır. Bu durumu incelediğimizde Kar-Zarar katılma hesapları “Karz Akdi” (ödünç para sözleşmesi) olarak ta tanımlamak mümkündür. Kar-Zarar Katılma hesaplarına müşteriler sermayesi ile faizsiz bankalar ise emeğini sermaye olarak ortaya koyarak ortaklık oluşturmaktadır. Oluşan bu ortaklık faaliyetin tüzel kişiliği bulunmadığı için Kar-Zarar katılma hesaplarına adi şirket sözleşmesi olarak da söylemek mümkündür. Kar-Zarar katılma hesapları bu oluşan ortaklık hesaplarına herhangi bir faiz getirisi ödememekle beraber, geleneksel bankalardaki vadeli mevduata benzer yönleri de bulunmaktadır.

2.8.3. Kıymetli Madenler Hesabı

Faizsiz bankalar birikim yapan müşterilerine gram altın, gümüş vb. gibi kıymetli madenlere sahip olma olanağı sunmaktadır. Bu nedenle müşteriler birikimlerini yatırıma

çevirirken, kıymetli maden yatırım çeşitliliği yaparak riskleri dağıtabilme imkânı vermektedir. Bu hesap sayesinde emniyetli bir biçimde altın, gümüş vb. gibi madenlerin gram olarak alım-satım işlemi de yapabilmektedirler. TL ya da USD karşılığı altın, gümüş vb. gibi madenler piyasa fiyatından müşterinin hesabına aktarılmaktadır. Alınan kıymetli madenler müşterinin istediği zaman tekrar piyasa karşılığında nakite çevirebilmektedir (Kuveyttürk A.Ş, 2013).

2.9. FON KULLANDIRMADA KULLANILAN YÖNTEMLER

Faizsiz bankaların esas ayırıcı özelliklerinden biri de fon kullandırma yöntemleridir (Karapınar, 2003: 36). Faizsiz çalışan bankalar geleneksel bankalar da olduğu gibi birikim sahibi kişiler ile yatırımcı kuruluşlar arasında köprü görevini üstlenen aracı kuruluşlardır. Yalnız birikim sahibi kişiler ile yatırımcı kuruluşları bir araya getirirken kullandıkları yöntemler geleneksel mevduat bankalarından tamamen farklıdır. Faizsiz bankalar müşterilerine hiçbir biçimde likit fon kullandırma işlemi yapmazlar. Nakit olarak kredi kullandırıp yatırım sonucunun değerlendirilmeksizin yatırımcı kuruluşların fon ihtiyaçlarının sağlanması ve üzerine belli bir miktar faizle geri tahsil edilmesi faizsiz bankaların esas mantığına ters düşmektedir. Faizsiz bankalar fona ihtiyacı olan yatırımcı kuruluşların bu fonlara neden gereksinim duyduğu, nasıl değerlendireceğini ve yapılan yatırımın bir getirisinin olup olmayacağı büyük önem taşımaktadır. Fona neden gereksinim duyduğu belirlenen yatırımcı kuruluşların gereksinimleri giderilmekte ve oluşan tüm sonuçlara beraber katlanılmaktadır (Karapınar, 2003: 36).

2.9.1. Nakdi Kredilerde Kullanılan Ürünler

2.9.1.1. Murabaha (Kurumsal Finansman Desteği)

Herhangi bir ürüne gereksinim duyup da gerekli sermaye finansmanını sağlayamayan müşteri, bu ürünün faizsiz olarak satın alınmasını talep etmektedir. Katılım bankaları bu ürünleri peşin olarak satın alma işlemi gerçekleştirirler. Satın alınan ürünün üzerine belli bir miktar kar payı da ilave edilerek müşterinin ödeme

gücüne bakılarak vadeli bir biçimde satış işlemi yapılmaktadır (Takan, 2001: 13). Bu yöntemde ilave olarak eklenen kar payının faize benzediği yönünde eleştiriler dile getirilmektedir. Faizsiz bankalar açısından konuya bakıldığında, satın alınan ürünün sahipliğini belirli bir süre elinde tutup bundan kaynaklı doğacak riske açık olmasıdır. Örnek olarak satıcı (faizsiz banka) 100'e aldığı ürüne ilave olarak 10 kar payı ekleyip 110 ister. Alıcının bunu kabul etmesi durumunda murabaha işlemi gerçekleşmiş olur. Murabaha yönteminde alınan ürünün fiyatı, ilave kar payı ve nihai satış bedeli açık olarak belirtilmelidir. Kolaylıkla uygulanabilir ve kazancı çok olan bu metot katılım bankalarının özellikle faiz rekabetinin yoğun olduğu ortam içinde ve ortaklık türlerinin uygulamasının daralma yaşandığı dönemlerde kullanılmaktadır (Ausaf, 1995: 37). Faizsiz bankalar murabaha yöntemine çok sık biçimde başvurmaktadır.

Murabaha yönteminde gerçekten satın alınacak malın fiziksel olarak mevcut durumda olması ve alınan malın faizsiz bankalar tarafından tekrar satılması gerekmektedir. Malın satın alınması için bankaya başvuru yapan müşterinin ilerleyen zamanda sözünden vazgeçmesi banka için önemli bir risk doğuracaktır. Bu riski önlemek amacıyla bankaya başvuran müşteriden yazılı talimat alınması gerekmektedir. Vadeli olarak satın alınmış bir malın bedelinin ödemesi peşin ya da taksitli olarak ödenebilmektedir. Faizsiz bankalar malın bedelinin ödemesini güvence altına almak için müşteriden garanti veya teminat isteyebilir (Akgüç, 1992: 143).

Müşterinin faizsiz bankadan talep ettiği mal İslam dinine göre alım satımı uygun değilse Murâbaha işlemi yapılamaz. Bu bakımdan alkol ürünleri, kumar malzemeleri, müstehcen yayınlar vs. Murâbaha'ya konu olamazlar. Alım satımı yapılacak bir mal ortada yok ise katılım bankası nakit borç verip fazlasıyla tahsil edemezler. Zira bu durumda faizli işlem yapmış olurlar.

2.9.1.2. Mudaraba (Emek-Sermaye Ortaklığı)

Mudaraba yönteminde, bir taraf olan girişimcinin emeği, bilgisi ve deneyimi, diğer taraf ise faizsiz bankalar olup sermayesini ortaya koyarak oluşturulan ortaklık biçimi, faizsiz bankalar tarafından en çok kullanılan fon kullandırma metodudur (Takan, 2002: 13). Bu metot tasarımı faizsiz bankalar tarafından uygun görülüp

onaylanan ve finans desteği sağlanan yöneticiye “Mudarib”, tasarımı sadece sermaye ile destek veren kişi ve kuruluşlara “Rabbul-mal” ismi verilmektedir (Küçükkoçaoğlu, 2005: 8).

Faizsiz banka (Rabbul-mal) ile girişimci (Mudarib) aralarında sözleşme imzalandıktan sonra girişimcinin isteği doğrultusunda sözleşmede belirtilen sermayeyi Mudarib’in emrine hazır halde bulundurmak zorundadır. Sözleşmede belirtilen koşulların haricinde faizsiz bankalar, tasarı sahibinin attığı adımlara, işlemlere karışma yetkisi bulunmamaktadır. Yalnız mudarib plansız ve dağınık çalışması sebebiyle tasarımın kesin zarar görme tehlikesi ortaya çıkması halinde zararı önlemek amacıyla faizsiz bankalar kendine düşen görevi yerine getirerek bazı girişimlerde bulunurlar. Zaten faizsiz bankaların olağan zamanlarda hesapları her an inceleyebilme, gerçek ve gerçek dışı tüm kayıtları görmek isteyebilmektedir (Akın, 1986: 130).

Mudaraba yöntemi sonunda elde edilen kar payı, finansmanı sağlayan faizsiz banka (Rabbul-mal) ile finansmanı kullanan girişimci (Mudarib) aralarında daha önceden belirlenmiş kar payı, belirlenen orana göre pay edilmektedir. Mudaraba yönteminde ortada bir zarar durumu söz konusu ise faizsiz banka (Rabbul-mal) tarafından bu zarar karşılanmaktadır. Tabiki bu zarar da girişimci (Mudarib’in) herhangi bir ihmali ya da anlaşma koşullarına uymama gibi ihlali olmasın (Ziauddin, 1994: 6). Faizsiz banka şirketlerin ciro ve karlarına katılmakla beraber zarar kısmına da açık olması koşuluyla kredi imkânı sunmaktadır (Kuran, 1986: 150).

Mudaraba yönteminin belli başlı özellikleri aşağıda sıralanmıştır (Güçtekin, 1997: 16-17):

- Sermaye sahibi olan kişi ile emeğini, bilgi ve tecrübesini ortaya koyan kişinin kara ortak olmaları,
- Tarafların kâr paylarının belirli olmaması, kârın taraflar arasında önceden belirlenmiş bir oranda bölünmesi,
- Zararın tamamının sermayedara ait olması,
- Sermayenin, emeğini ortaya koyan kişi tarafından yönetilmesi,
- Sermayedarın ise sadece denetim yetkisine sahip olması.

2.9.1.3. Müşaraka (Sermaye-Sermaye Ortaklığı)

Bir işletmenin sermayesine katılma ona ortak olmaktır. Bu faaliyet türünde esas olarak hem sermaye hem de ortaklığı öngörmektedir. Sermayedar bir işletmeye sermaye koymakta, ortak olmakta, karı ve zararı paylaşmaktadır (Takan, 2002: 13).

Bu ortaklık çeşidinde ortaya konulan sermayenin eşit şekilde olmadığı gibi elde edilecek kar payı oranı da ortakların aralarında yapacakları anlaşma ile belirlenmelidir. Kar oranı ile sermaye oranı birbirlerine bağlı olma zorunluluğu yoktur. Faizsiz bankalar müşaraka yöntemiyle ortaklarına sermaye imkânı sunarken, kar payının paylaşılması konusunda ise tarafların kendi aralarında anlaşması için serbest bırakılmıştır. Yalnız ortakların kar paylarının nasıl paylaşılacağı konusunu ilk baştan belirlenmesi gerekmektedir. Zararın paylaşılması konusunda ortaklara serbestlik tanınmamıştır. Zarar paylaşım oranı kesin olarak belirtilmiştir. Bu oranı belirlerken tarafların koymuş olduğu sermayenin tüm ortakların koymuş olduğu toplam sermayeye bölünmesiyle elde edilmektedir (Akgüç, 1992: 143).

Müşaraka finans sisteminin nasıl uygulandığını kısaca anlatalım: Katılım bankaları, ortağı konumundaki müşterisi tarafından talep edilen sermayenin belli bir kısmını sağlama yükümlülüğünü üstüne almaktadır. Müşteri kendi imkânları doğrultusunda ve tasarımın özelliklerine uygun olarak sermayesinin geri kalan kısmını sağlamaktadır. Müşteri iş deneyimi nedeniyle talep edilen sermayenin idaresini, denetimini ve kontrolünü üstlenmektedir. Müşterinin sorumlulukların artması nedeniyle elde edilen kardan daha çok pay alma hakkını kazanmaktadır. Bu sistemde net kazanç faizsiz banka ve ortaklar arasında şu şekilde paylaşılmaktadır. Ortaklardan biri olan müşteri yaptığı iş ve deneyimi sebebiyle belli bir pay almaktadır. Geri kalan kazanç kısmı için ise iki ortak arasında iştirak paylarına orantılı şekilde pay edilmektedir. Zarar durumu söz konusu ise, zarar ortakların sermaye paylarına orantılı şekilde dağıtılmaktadır. Müşteri ayrıca ek bir zarar altında bırakılmamaktadır. Müşaraka metodu genel olarak sanayi sektörüne finansman sağlamada kullanılmaktadır. Makine ve ekipman alımının sağlanmasında müşaraka sistemi başarılı bir şekilde uygulanmaktadır (Özsoy, 2009: 41).

2.9.1.4. Müşaraka Mutanakısa (Azalan Ortaklık)

Yeni bir finansman tekniğidir (Bendjilali, 1995: 15). Müşaraka'nın bu türü, yeni finansman yöntemi olarak bankanın müşterisiyle müşaraka akdini kurmasından ve projenin gelir sağlamaya başlamasından sonra uygulanır.

Müşaraka Mutanakısa sisteminde ilk olarak müşaraka biçiminde oluşturulan ortaklık, belirli süre boyunca değiştirilmeden aynen müşaraka yöntemi geçerliliği devam etmektedir. Bu süre sonunda müşteri ortaklığa konu edilen tasarı ya da projeye sahip olma talebinde bulunursa belirli dönemler halinde faizsiz bankaların sahip olduğu payını satın alabilmektedir. Ortaklıkta payı giderek azalan Katılım bankasının bu projede elde edilen gelirdeki payı da buna karşın orantılı şekilde azalacaktır. İşlemin sonunda ortaklığa konu edilen tasarı ya da proje tamamıyla müşterinin sahipliğine geçmektedir ve böylelikle Katılım bankası kendine düşen görevini tamamlamış olmaktadır. (Küçükkoçaoğlu, 2005: 21).

2.9.1.5. Müzaraa ve Musakat

Müzaraa bilhassa tarımsal alanda faaliyet gösteren bir ortaklık türüdür. Sermayenin oluşmasında bir kesim tarımsal arazisini diğer kesim ise iş gücünü ortaya koymaktadır. Bu yönden mudaraba yöntemine de benzetilmektedir. Yapılan tarımsal çalışma sonucunda elde edilen kar ya da mahsul ortaklar arasında başlangıçta belirlenmiş oran doğrultusunda bölüşülmektedir (Akgüç, 1992: 143).

Musakat da aynı Müzaraa gibi tarımsal alanda faaliyet gösteren bir ortaklık türüdür. Çoğunlukla bu tip ortaklıkta meyve bahçeleri söz konusudur. Sermaye olarak bir kesim meyve ağaçlarını ortaya koyarken diğer kesim ise bu meyve ağaçların korunmasını, bakımını ve ağaçların meyvelerinin toplanması görevini üstlenmektedir. Tarımsal faaliyet sonucunda elde edilen kar ya da mahsul, yine kişilerin aralarında anlaşmaları doğrultuda paylaşılmaktadır (Şekerci, 2001: 56).

2.9.1.6. İcara (Kiralama, Leasing)

Uzun vadeli finansman metodu olarak bilinen icara Katılım bankasının, müşterilerinin isteği doğrultusunda, makine, ekipman, bina vb. gibi varlıkların anlaşma sağlanan kira fiyatları karşılığında finanse edilmesi imkanı sağlamaktadır (Özsoy, 2009: 43).

Katılım bankaları günümüzde Leasing adı verilen kiralama yöntemiyle müşterisine fon kullandırımını gerçekleştirmektedir. Kiralama metodu gün geçtikçe değer kazandığı görülmektedir. Kiralama işlemi genel olarak orta ve uzun vadeli olarak kullanılan bir finansman yöntemidir. Kiralama yöntemi kiraya veren kişi ile kiralayan kişi arasındaki ikili anlaşma üstüne kurulmaktadır. Anlaşma yapılırken kiranın süresi ve bedeli kesinlikle belirtilmelidir. Kiralanan varlıkların sahipliği, varlıkların sahibi olan faizsiz bankaların elindedir. Varlıkları kiralayan müşteriler bundan faydalanmaktadır. Bu faydanın karşılığı olarak belli bir kira ödemesi yapılmaktadır. Kiraya verilme süresi varlıkların kullanılabilirlik derecesine bakılarak 5 ile 15 sene arasında değişebilir. Genel olarak taşınabilir veya taşınabilir niteliğe sahip olmayan varlıkların finansmanında kullanılan kiralama metodu, artık bugünkü ekonomilerde çok fazla kullanılarak ileri teknolojiyi daha çabuk yollarla elde etmek için kullanılmaktadır. Örneğin Katılım bankası bir makineyi ya da bir gayrimenkulü müşterilerine kiralama imkânı sunacağı gibi ileri teknolojik yeni bir eseri de müşterilerin imkânına sunabilmektedir. Kendi olanaklarıyla bu makineleri bünyesinde bulundurmayan müşteriler, böylelikle daha basit ve düşük maliyetle bu imkânlardan faydalanmış olmaktadır (Özsoy, 2009: 43).

2.9.1.7. İcara ve İktina (Finansal Kiralama)

İcara ve iktina; Katılım bankaları makine, teçhizat, ekipman ve taşınmaz gayrimenkul gibi malları belirli bir süre için kiraya verme işlemi gerçekleştirmektedir. Kiralayan kişi bu süre içerisinde kira ödemesiyle beraber malın sahipliğini kazandıran taksitlerinde ödemesini yapmaktadır. Kira sürecinin tamamlanması sonunda malın sahipliği kiralanan kişiye geçmektedir. Bu sistem sayesinde katılım bankaları riski en alt seviyeye indirerek yeteri kadar kar marjı sağlama olanağı elde edeceklerdir (Takan, 2001: 14).

2.9.1.8. Selem veya Selef

Selem satış işleminde, alıcının talep ettiği bir mal ile alakalı olarak üstünde anlaşmaya varılan bedelin daha önceden tahsil edilmesini ve satın alınan malın belirli bir süre sonunda alıcıya teslimini içeren sözleşme çeşididir (Atia, 1995: 27). Selem satışı İslamiyet'in ilk yıllarında da kullanılmaktadır. O dönemlerde çiftçiler selem aracılığıyla hasat zamanı elde edilen ürünü, ekim zamanı geldiğinde satarak tohum, gübre gibi gereksinimlerini karşılamışlardır. Selem satışı sözleşmesinin içeriği buğday, arpa, yonca vb. ürünlere mahsus olmayıp, her çeşitli ürünlerde selem kullanılmaktadır (Berberoğlu, 2004: 24). Genellikle vadesi bir yıl olan bu tarz işlemde faizsiz bankalar malın fiziksel sahipliğini eline geçirmeden satış işlemi yapamaz ve malın fiyatı piyasa koşullarındaki fiyatından yukarı olamaz (Özsoy, 1994).

2.9.1.9. Karz-ı Hasen (Borç Verme)

Katılım bankaları belirtilen metotlar haricinde kar hedefi gütmeksizin üretim faaliyeti dışında da kredi imkânı sunmaktadır. Sosyal ya da toplumsal kredi olarak da adlandırılan bu kredilere Karz-ı Hasen ismi verilmektedir. Bu metotla insani ihtiyaç giderme ve rahatlık içinde yaşama gibi hedeflere gereksinim duyan kişilere bir sözleşme altında faizsiz olarak borç verme şeklinde yapılır. Geri ödemesi tarafların sözleştiği bir periyot süresince yapılmaktadır. Faizsiz çalışan bankalar bu işlemlerin sonucunda kesinlikle bir gelir elde etmemektedir. Bu tarz krediler evlilik, hastalık, çocukların eğitim ihtiyaçları ve olağanüstü bir takım durumlarda kullandırıldığı gibi arada da küçük çaplı sanayi girişimcilerin tasarımlarını hayata geçirmek için de kullanılmaktadır. Kredi taleplerini Özel Cari Hesaplardan ya da bankanın kendi varlıklarından gerçekleştirerek fon sağladıkları ihtiyaç sahibi kişiler yasal nedenlerle faizsiz bankalara borçlarını ödeyemeyecek vaziyete düşerlerse ortaya çıkan borcu, faizsiz bankaların sosyal fonundan bu zarar karşılanmaktadır (Özsoy, 2009: 44).

2.9.1.10. Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı

Dış ticaret ve kambiyo mevzuatı kapsamında, Faizsiz bankalar ile fon kullandırımı yapılan gerçek ve tüzel müşteriler arasında imzalanan sözleşmeye güvenerek, mal karşılığı vesaikin faizsiz bankalar aracılığıyla peşin olarak satın alınması ve bunu vadeli olarak fon kullandırımı yapılan müşterilerine daha çok getirisi olan fiyattan satılması işlemidir (Budur, 2003: 40). Bunun uygulanabilmesi için gerçekten bir ürünün ticaretinin yapılmış olması şartı gerekmektedir. Mal karşılığı vesaik finansmanının en önemli ayırt edici özelliği dış ticaret ve kambiyo mevzuatı kapsamına bağlı olmasıdır. Faizsiz bankalar, ihracat işlemlerinde vesaikin tahsile gönderilmesi ve bedelinin takip edilmesi işlemine aracılık yapmak, İthalat işlemlerinde ise vesaik bedelinin tahsil edilerek ihracatçı firmaya gönderilmesi işlemine aracılık yapmaktadır.

2.9.1.11. Döviz Kredisi

Döviz Kredisi, ihracat ya da ihracat kabul edilen tüm satış işlemleri ve teslimleriyle alakalı ülkemize döviz kazandırıcı çalışmalarda bulunan müşteriler için kullanıma uygun bir kredi çeşididir (Asya Katılım Bankası, 2013).

Döviz Kredisinin en önemli özelliği, tahsis edilen kredi tutarı ve kredi komisyon ve masrafları kadar ülkemize döviz getirme ve döviz bozdurma sözünü vermesidir. İhracat üstlenmesi sözünün yerine getirilmesi koşuluyla kullanılan döviz kredilerinde vergi, resim ve harçtan muaf tutulmuştur.

2.9.1.12. Tavarruk (Uluslar arası Murabaha)

Tavarruk, Katılım bankacılığı kurumları aracılığıyla bilhassa atıl kalmış fonları ekonomiye kazandırmak amacıyla kullanılan bir finansman biçimidir. Buna göre faizsiz bankalar atıl kalmış fonları değerlendirmek piyasa içine dâhil etmek için aşağıdaki belirtilen yöntemleri izlemektedir (Türker, 2004) :

Faizsiz Bankacılık yapan katılım bankası, faizle çalışan ya da faizsiz çalışan farklı bir banka hesabına mevduat birikimi yapar. Katılım bankası farklı bankadan kendi ad ve hesabına emtia alması talimatını verir. Bu farklı banka müşterisinin talebi doğrultusunda organize olmuş bir borsadan emtia alım işlemini gerçekleştirir. Örneğin Londra Metal Borsası farklı banka olsun, müşterinin talebi doğrultusunda satın alınarak hesabında bulundurduğu emtiayı, kendisi için vadeli ve karlı bir biçimde satılması isteğinde bulunur. Farklı banka sahipliğini kazandığı emtiayı isterse kendi gözetiminde tutar isterse de ikinci el piyasalara sunar. Böylelikle faizsiz banka ile farklı bankalar arasında emtia ticaretinin yapıldığı fark edilmez, yalnızca yatırım ilişkisine girildiği görülür (Erdoğan, 2011: 56).

2.9.1.13. Sukuk (Finansal Sertifika)

Sukuk, finansal sertifikanın Arapça ismidir. Faizsiz bono olarak da adlandırılmaktadır. Sukuk faiz ödemeyi ve faiz masrafı yüklemeyi yasak kılan, İslami ilkelere uyan menkul kıymetlerdir. Genel olarak (faizsiz) tahvil olarak tanımlanmaktadır. Sukuk bir varlığa sahip olmayı ya da ondan faydalanma hakkını göstermektedir (www.tkbb.org.tr).

Sukuk yönteminin belli başlı temel özellikleri;

- Sukuk, Orta-Uzun vadeli sabit ya da değişken getiri sağlayan faizsiz sermaye piyasası ürünüdür,
- Uluslar arası derecelendirme kuruluşları tarafından değerlendirme ve derecelendirme işlemlerinin yapılması, yatırımcılar tarafından Sukuk'un risk/getiri analizinin yapılmasında rehber olarak kullanılmaktadır,
- Sukuk ödemesinin kolay ve hızlı yapılması yatırım süresince düzenli olarak gelir akışı sağlamaktadır,
- İkincil piyasada işlem görmektedir (www.tkbb.org.tr).

Sukuk'un dünya çapında önemli bir finansal araç haline gelmesi ve işlem hacmindeki yükselişinin önemi gittikçe artmaktadır. Türkiye'de 2010 senesinden günümüze kadar 37 tane kira sertifikası ihraç edilmiş ve bunun karşılığında 8 milyar

dolarlık bir pazar büyüklüğüne sahip olunması bunun en önemli kanıtlarından biridir. İlk Sukuk ihracı işlemi T.C. Hazine Müsteşarlığı tarafından Eylül 2012 senesinde gerçekleştirmiştir. Türkiye’de Sukuk ihracı 2013 sene sonuna kadar 5 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır (www.tkbb.org.tr).

Dünyada son 10 senede toplamda 120 milyar dolar seviyesine ulaşan Sukuk piyasası, Türkiye’de faaliyet gösteren faizsiz bankalar ve Hazinesinin çabalarıyla günümüze kadar 31 milyar TL’lik bir kaynak sağlanmıştır. Böylelikle elde elden kaynak ülkemizin yararına sunulmuş, cari açıkla mücadelede orta-uzun vadeli finansman avantajlarıyla istihdamın ve gelirin artması için önemli katkılar sağlanmıştır (www.tkbb.org.tr).

2.9.2. Gayri Nakdi Kredilerde Kullanılan Ürünler

2.9.2.1. Teminat Mektupları

Teminat Mektupları, kurum veya kuruluşlara verilmek üzere, gerçek veya tüzel müşterilere hitaben, belirli bir işin yapılması veya üstlenilmesi, belirlenen zaman ve koşulları içerisinde yerine getirileceğini sözünü veren, söz konusu şartları yerine getirmez ise üstlenilen bedelin faizsiz bankalar tarafından tahsil edileceğinin güvence altına alındığı belgedir. Müşterilerin talebi doğrultusunda TL veya Yabancı para cinsinden düzenlenen teminat mektupları, iş yapılacak olan kurum ve kuruluşlara verilmek üzere gerçek veya tüzel müşterilerin güvenilirliğinin artmasına ayrıca büyüklüğüne ve karlılığına olumlu katkı sağlar. Teminat mektupları, TL veya Yabancı para cinsinden süreli veya süresiz olarak düzenlenir. Yapılacak işin özelliğine göre kesin, geçici, avans ya da özel metinli teminat mektupları hazırlanabilir (www.turkiyefinans.com.tr).

2.9.2.2. Referans Mektupları

Genel olarak bir işin üstlenilmesi ve inşaat sektörü işleriyle çalışan kredili müşterilerine istinaden düzenlenen mektup türüdür. Firmaların kredi durumunun

muhatap kuruluş tarafından değerlendirilebilmesi için faizsiz bankalar aracılığıyla düzenlenerek sorumlu kişilere referans mektupları teslim edilir. Bu mektuplar TL ya da yabancı para cinsinden düzenlenebilir (www.turkiyefinans.com.tr).

2.9.2.3. Eximbank Teminat Mektupları

İhracat amacıyla mal üretimi yapan üreticiler ve ihracatçı firmaların, Eximbank'tan aracısız olarak gerçekleştirecekleri krediler ile ülkemizde faaliyet gösteren Türk Eximbank aracılığıyla, geçmiş dönemlere ait ihracat performansı belirli tutar üstünde olan şirketlere, ihracat finansmanı için tahsil edilen kredilerin garantisini oluşturmak amacıyla ismi geçen kuruluşlara hitaben düzenlenen teminat mektubu çeşididir (www.turkiyefinans.com.tr).

2.9.3. Dış Ticaretin Finansmanı İle İlgili Ürünler

2.9.3.1. Akreditif

Genel anlamıyla Akreditif, ihracatçı ile ithalatçının asıl sözleşmelerine güvenerek, ithal yapan kişi veya kuruluşun talebi doğrultusunda ithalatçının amir bankası, yurt dışında faaliyet gösteren bir muhabir banka üstünden ihracatçının lehine açılan ve sözleşme konusu ürünlerin yüklenip akreditif koşullarına uygun vesaikin muhabir bankaya gösterilmesi karşılığında alacaklıya (lehtara) tahsilin yapılacağı ya da vadeli şekilde ödeme yükümlülüğüne girileceği veya alacaklının keşide edeceği poliçelerin ödemesini kabul edeceği biçimde ithalatçının bankası olan amir bankanın güvencesini taşıyan bir ödeme biçimidir (Erdoğan, 2011: 62).

2.9.3.2. Garanti Mektupları/Harici Garantiler

Garanti (güvence) mektupları ve kontrgarantiler borç-alacak ilişkisinde bulunan tarafların, anlaşılan bir ödemenin ya da yükümlülüğü belirtilen koşullar ve süre sınırları içerisinde söz konusu işlemi yerine getireceğinin üstlenildiği belgedir.

Garanti (güvence) mektupları, güvence eden tarafından aracısız direk garanti lehtarına ismine düzenlenir. Yalnız bu konum taraflar arasındaki itimat ve garanti amirinin kredibilitésinin bir problem olabileceği açıktır. İş hayatında garanti mektupları çoğunlukla garantörün rizikosunu üstlenen banka aracılığıyla garanti lehtarına ithaf en düzenlenmektedir. Üstlenen işin zamanında yerine getirilememesi durumunda, garanti lehtarına zarar ödemelerinin talebini güvence mektubunu açan banka tarafına iletilir, lehtarın zarar ödemelerini karşılayan banka ise garanti amirine (garantör) borç kaydedilir.

Kontrgaranti: Yurtdışındaki muhatap olunan şirket, bilmediği bir bankanın mektubuna inanmak yerine, kendi ülkesinde faaliyette bulunan bir bankadan güvence mektubu verilmesini talep edebilir. Bu vaziyetle ilgili ülkede faaliyet gösteren bankaya söz konusu işi üstlendiğini gösteren güvence mektubu verilir. Yurtdışında faaliyette bulunan banka da bu mektuba istinaden kendi ülkesindeki şirkete güvence mektubu düzenler. Bu çalışma işleyişine kontrgaranti (güvence karşılığı güvence) denir (Turkishbank, 2013).

Dâhili Garanti Mektubu: Yurt içinde faaliyet gösteren gerçek veya tüzel kişilerin lehine, malın teslim alınması, bir işin gerçekleştirilmesi veya borcun tahsil edilmesi gibi mevzularda muhatap kurumlara verilen, söz konusu işlemlerde tahsil yerine getirilmemesi halinde mektup bedel tutarının kayıtsız şartsız tahsil mecburiyetini içeren güvence belgeleridir (Turkishbank, 2013).

2.9.3.3. Kabul / Aval Kredileri

Aval işlemleri özellikle alacak-borç bağlantısının bir poliçe ya da bonoya bağlandığı vadeli ticaret etkinliklerinde önemlilik kazanır. Kambiyo senetlerinde muteber bankanın ödeme güvencesi vermesi, alacaklıya tahsilinin garantisini verdiği gibi ayrıca kolay iskonto edilebilir olması nedeniyle de çabuk finansman olanağı sağlayabilmektedir (KuveytTürk A.Ş, 2011).

Kabul Kredisi ithalat işlemi karşılığında, ihracatçı şirketler tarafından keşide edilen poliçeyi kabul ederek alınan malların ücretini tahsil etmeden tahsilini sağlayacak

bir kredi çeşididir. Tahsil işlemi poliçenin vadesi geldiği zaman gerçekleştirilir. Tahsil için bir banka güvencesi talep edilmesi halinde, bankanın poliçeye güvence vermesiyle (aval) ihracatçı şirkete bu güvenceyi sağlamış olunur. Kredinin üstünlükleri;

- Açılan Kabul Kredisi ile ödemelerin banka garantisi altına alınmış olması, ihracatçı firmanın dış ticaret işlemlerinde güven ve esneklik sağlar.
- İthalatçı firmalar, satın alacağı malları ödeme yapmadan, eksiksiz ve uygun bir şekilde elde edeceği garantisini sağlamış olur.
- İhracatçı firmalar, düzenlenen poliçelere ithalatçının bankası tarafından aval verilmesi durumunda, poliçeleri herhangi bir bankada iskonto ettirerek erken tahsil edebilir (Vakıfbank, 2013).

2.9.3.4. İhracat Aracılık Hizmetleri

İhracat işlemi gerçekleştiren şirketler namına gelen akreditiflerin işleme alınması, talep edilmesi halinde ek olarak işlemin teyit edilmesi, ihracat vesaikin tetkiki ve yurtdışına aktarılması, yurtdışında faaliyet gösteren bankalarla gereken iletişimin sağlanması, yurtdışı muhabir bankalara tahsil edilmesi için vesaik mukabili ihracat dokümanlarının ulaştırılması ve dokümanların takip edilmesi ihracatçı şirketler ihraç bedellerinin tahsili gibi kambiyo işlemlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla bankalara gereksinim duyarlar. Faizsiz bankalar ihracatlar işlemleriyle beraber kambiyo üstlenmelerinin takibi, yurt dışından gelen yabancı nakit ihraç bedellerinin alış muamelesi ve kambiyo üstlenmelerinin kapatılması gibi yöntemler faizsiz bankalar aracılığıyla yerine getirilebilmektedir (Erdoğan, 2011: 64).

2.9.3.5. İthalat Aracılık Hizmetleri

Yurtdışından ithal edilen mal temini karşılığında yapılan ödemeler genellikle bankalar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Başta ihracatçı şirkete mal karşılığı yapılacak ödemelerin banka güvencesinin taşıdığı genellikle dış ticarete kullanılan bir ödeme yöntemi olan akreditifli ve kabul/aval kredili ithalat işlemlerinin kesinlikle bankacılık sektörü içerisinde takip edilmesi gerekir. Faizsiz bankalar müşterilerin dış

alım işlemlerinde aracılık görevini üstlenmektedir. Faizsiz bankalar vasıtasıyla İthalat yapan şirketlerin yurt dışından alınan malları uluslararası ödeme biçimlerine göre faizsiz olarak yapılmaktadır (Erdoğan, 2011: 64).

2.9.3.6. Yurtdışı Kaynaklı Krediler

Yurtdışı kaynaklı kredi kuruluşlarından finans sağlamak amacıyla ve finansı sağlayan ithalatçı ülkenin riskini güvenceye aldığı bu tarz kredilerde, ithalat yapan şirketlerimize vadeli mal alım imkânı sunmaktadır. Yurt dışından yatırım malı ithalatı yapan şirketler için orta ve uzun vadeli finansman gereksinimine ihtiyaç duyulmaktadır. Yurt dışında kaynak sağlanırken teminat mektubu karşılığında kullanılabilir olan bu kredilerin vade süresi 24 ay ile başlamakta olup 84 aya kadar değişiklik göstermektedir. Bu tarz kullanılan kredilerde ihracatçı şirket mal karşılığı ödemesine aracılık yapan bankadan peşin olarak tahsil etmekte, krediyi kullanan tasarı sahibi şirket ise krediyi vadeye bölerek ödemesini gerçekleştirmektedir (www.turkiyefinans.com.tr).

2.9.4. Bireysel Finansmanda Kullanılan Krediler

2.9.4.1. Konut Finansmanı

Müşterinin almak istediği gayrimenkul ihtiyacını karşılamak amacıyla talep edilen gayrimenkulün Katılım bankası tarafından satın alınarak, müşterinin ödeme gücüne göre istenilen vadeye karşılık kar payı eklenerek konut finansman desteği sunan Katılım bankası taşınmazın birinci derece ipotek tesis işleminin ardından müşteriye satılması işlemini gerçekleştirir (AlbarakaTürk, 2013). Konut Finansmanı;

- Konut edinmeleri amacıyla tüketicilere kredi kullandırılması
- Konutların finansal kiralama yoluyla tüketicilere kiralanması
- Sahip oldukları konutların teminatı altında tüketicilere kredi kullandırılması şeklinde üç türden oluşmaktadır. Bunların ortak özelliği tüketici kredi sayılmalarıdır.

2.9.4.2. Taşıt Finansmanı

Kredi niteliği olan taşıtın, gerçek ya da tüzel müşterilerinin talepleri doğrultusunda taşıtın Katılım bankası tarafından satın alınıp, aynen konut finansman desteğinde olduğu gibi müşterinin ödeme gücüne göre istenilen vadeye karşılık kar payı eklenerek taşıt finansmanı desteği sunan Katılım bankası taşıtın rehin işleminin ardından müşteriye satılması işlemini gerçekleştirir (AlbarakaTürk, 2013).

2.9.4.3. İhtiyaç Kredisi

Ekonomik veya endüstriyel etkinliklerin finansını sağlama gayesi taşımayan, gerçek müşterilerin şahsi veya ailevi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bazı malların temininin gerçekleşmesi için müşterilerine ihtiyaç finansman kredisi desteği sunmaktadır. Piyasa koşullarına orantılı olmak kaydıyla, müşterinin gereksinim duyduğu malın katılım bankası tarafından satın alınarak, müşterinin istediği vadeye karşılık kar payı eklenerek müşteriye satılması işlemini gerçekleştirir. İhtiyaç finansman kredisi nakit olarak kullanılmaz

2.10. KATILIM BANKALARININ DİĞER FAALİYETLERİ

Katılım bankaları, fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri gibi temel etkinlikleri dışında kıymetli evrak ve döviz alım-satım işlemlerini de gerçekleştirirler. Katılım bankaları, diğer bankaların sunduğu çağdaş bankacılık hizmetlerinin birçoğunu müşterilerine sunmaktadır. Böylelikle hem müşterilerin ihtiyaçları karşılanırken hem de yapılan işlem karşılığında komisyon tahsil edilmektedir. Müşterilere verilen bu çeşit işlemler satış vasfı taşıması nedeniyle işlemlerden sağlanan getirinin faizle alakası olmayacaktır.

Faizsiz bankalar, fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri dışında başka hizmetlerde sunmaktadır. Bu hizmetlerden bazıları; (Berberoğlu, 2004: 47).

- Çek ve senet tahsili,
- Havale ve Elektronik fon transferi,

- İthalat ve ihracat işlemleri,
- Kredi kartı vermek,
- Teminat mektubu vermek,
- Kiralık kasa hizmeti vermek vb.
- Seyahat çeki çıkarmak,
- Spot döviz alım satımı yapmak,
- Fizibilite etütleri hazırlamak,
- T.C. Merkez Bankasınca uygun görülecek diğer iş ve hizmetleri gerçekleştirmek.
- Hisse senedi, kar ortaklığı belgesi ve bunlarla ilgili portföylerin idaresini yürütmek, yeddi emin ve vekil olarak hareket etmek.

3. BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL İSTİKRARA ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE LİTERATÜR TARAMASI

Bu çalışma Türkiye'deki Katılım Bankacılığının bankacılık sektörü içindeki payını ve ülkemizin finansal istikrarına etkilerini ortaya koymayı amaçlamıştır.

Türkiye'deki Katılım Bankacılığının etkin olarak faaliyet göstermesi ülke ekonomisinin sağlıklı gelişmesi açısından oldukça önemlidir. Katılım bankacılığının son yıllardaki performansına, mali sistem içerisindeki sektör büyüklüğüne, aktif gelişimine, toplanan ve kullanılan fonların gelişimine, öz kaynak gelişimine, başlıca finansal büyüklüklerine, sermaye yeterliliğine, şube ve personel gelişimi gibi vb. göstergeler açısından finansal istikrara sürdürülebilir etkileri değerlendirilerek bu konuda çeşitli görüş ve öneriler getirilmektedir.

Katılım Bankacılığının finansal istikrara etkisinin araştırılmasında temel verilere ve yıllık finansal raporlara, Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) web sitesinden ulaşılmıştır.

Yapılan Literatür taramasında; Ece (2011) yaptığı çalışmada, katılım bankacılığının finansal gelişimini izlemiştir. 2001 ekonomik buhranının bankacılık sektörünü olduğu gibi katılım bankalarını da etkilediği, ancak katılım bankalarında 2005 senesinden sonra göz ardı edilemeyecek bir gelişme görüldüğü ve küresel ekonomik buhranın etkisinin azalması ile birlikte ilerleyen dönemlerde katılım bankalarının öz kaynak kârlılığının da artacağı sonucuna varılmıştır (Ece, 2011: 1-17).

Özkara (2010) yaptığı çalışmada, katılım bankacılığının finansal performansının değerlendirilmesine yönelik yapılan araştırmada, 2005-2008 dönemi mali verileri analiz edilmiş ve 5411sayılı Bankacılık Kanunu ile katılım bankalarının faaliyetlerinde büyük bir atak yaparak, sürekli büyüme halinde oldukları sonucuna ulaşmıştır (Özkara, 2010).

Döndüren (2008) yaptığı çalışmada, Osmanlı devletinde faizsiz kredi sistemi ve ülkemizdeki faizsiz katılım bankalarının yapısı ve gelişim sürecini incelemiş, bankacılık sistemindeki faizsiz bankacılık uygulamalarının büyüme dönemlerinde ekonomiye istikrar getirdiği ve modern bankacılığın temellerinin atılmasında önemli rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır (Döndüren, 2008: 1-24).

Özgür (2007) yaptığı çalışmasında, 2001-2005 dönemi için katılım bankacılığının etkinliğini Veri Zarflama Analizi yöntemi ile ölçmeye çalışmış, ekonomik istikrar dönemlerinde katılım bankaların etkin olma yönünde olumlu gelişme gösterdikleri ve verimliliğinin etkinlik ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır (Özgür, 2007).

3.2. TÜRKİYE'DEKİ KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL İSTİKRARA ETKİLERİ

Katılım bankaları ilk kuruluşundan bugüne mevduat bankalarına paralel olarak onların gerçekleştirdikleri işlemlerin hemen hemen hepsini faizsiz esasa dayanmak suretiyle gerçekleştirmişlerdir. Katılım bankaları Türk Bankacılık Sistemini tamamlayıcı bankalardır. Fonksiyonel olarak mevduat bankalarına benzemekle birlikte fon toplama ve kullandırma yöntemlerinde çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Katılım bankaları havale ve transfer işlemleri, döviz alım-satımı, kambiyo hizmetleri, kredi kartı hizmeti, teminat mektubu verilmesi, akreditif işlemleri, çek ve poliçe gibi menkul kıymetlerin keşidesi, tanzimi, kabul edilmesi ve üzerine aval edilmesi gibi bir dizi bankacılık ürün ve hizmetlerini sunmaktadır (Ekrem, 2000: 43).

Günümüz şartlarında daha çok gelişme trendini sağlayan ekonomilerdeki yaygın ekonomik dengesizliğin çeşidi enflasyondur. Ülkemizde de en önemli problemlerden biri olan enflasyonun önemli sebeplerinden birisi arz ile talep arasındaki dengesizliktir. Aslında üretimi özendirilen faizsiz bankaların enflasyonu azaltıcı etkisinin yanında yeni istihdam alanlarının oluşmasına da doğrudan ya da dolaylı olarak katkıda bulunmaktadır.

Faizsiz Bankalar, Özel Cari Hesap ve Kar-Zarar Katılımı hesapları aracılığıyla fon toplayan ve bu topladığı fonları kurumsal finansman desteği, emek-sermaye

ortaklığı, sermaye-sermaye ortaklığı yoluyla ekonomik hizmet sunan kuruluşlardır. Ayrıca bunların dışında kiralama, leasing hizmetleri sunmaktadırlar. Bu ürünlerin hepsi ekonomiyle ilgilidir. Bunların ortak özellikleri reel sektörü fonlamayı amaçlayan hizmet sunmalarıdır. Katılım Bankalarının sundukları bu hizmetler sanayi sektörünün ayakta kalması ve ekonomik krizlerin derinleşmesinin durdurulması açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'deki Katılım bankacılığının finansal istikrara etkileri ana başlıklar itibariyle aşağıda yer almaktadır (Eskici, 2007: 57).

3.2.1. Atıl Tasarrufların Sisteme Dâhil Edilmesi

Türkiye'deki Faizsiz Bankalar Bankacılık Kanunu'na uygun şekilde etkinlik göstermekte ve 30 seneyi aşan süredir faizden uzak duran kişilerin yastık altı birikimlerini ülke ekonomisine kazandırılması açısından önemli görevler üstlenmektedir. Ayrıca Faizsiz Bankalar, Risk Sermayesi kuruluşu niteliği olarak da görev yapmakta olup atıl kalmış fonları aracısız Türk sanayisinin ve girişimcilerin gereksinim duyduğu, üretimi yapılan tüm malları gerçekleştirmesi suretiyle Türkiye ekonomisine ciddi yardım sağlamaktadır (<http://www.kuveytturk.com.tr>).

Faizsiz Bankaların stratejik görevi olarak, ülke ekonomisine dâhil olmayan ve etkisiz kalmış birikimleri faizsiz temeller dâhilinde aracısız olarak endüstriye ve ticarete yani reel kesime kaynak aktararak aracılık yapmaktadır. Katılım Bankaları ekonomik sistemin dışında bırakılan fonları ekonomi içine aktararak birikim yapan kişilere faizsiz gelir sağlaması, gelir dağılımını dengeleyici katkıları, reel kesime fon aktarımı yaparak ülke ekonomisinin gelişmesine olan etkileri, vergi ödemesi yaparak (KKDF, KDV, BSMV, gibi) kamu kuruluşlarına katkı sağlaması, reel kesimi direk fonlaması nedeniyle istihdamın devamlılığı ve artması toplumsal alandaki etkileri sayılabilir.

3.2.2. Kayıt Dışı Ekonominin Önlenmesi

Kayıt Dışı Ekonominin (KDE) tanımı ile ilgili olarak hem fikir olunan temel varsayım ortak bir kavrama ulaşmanın mümkün olmadığıdır. Bu nedenle birçok kaynakta kayıt dışı ekonomi, kavramı farklı seklilerde ifade edilmeye çalışılmaktadır.

Kayıt dışı ekonomi; “ekonomik faaliyetin fiilen gerçekleşmiş olmasına rağmen bu faaliyetle ilgili kayıtların tutulmaması” olarak tanımlanmakta, “hiçbir belgeye bağlanmayarak ya da içeriği gerçeği yansıtmayan belgelerle gerçekleştirilen ekonomik olayın devletten ve işletme ile ilgili diğer kişilerden tamamen ya da kısmen gizlenerek, kayıtlı ekonominin dışına taşınması” olarak tanımlanmaktadır (Biçer, 2006: 4). Genel olarak, Mal ve hizmet üretimine konu olmasına karşılık ekonominin istatistiksel yöntemlerle tespit edilemeyen ve Gayri Safi Milli Hâsıla hesaplarına yansımayan hareketlerin bütünü kayıt dışı ekonomi olarak adlandırılır.

Faizsiz Bankalar çalışma metotları gereği fon kullandırırken gerçek ekonomik etkinlikleri finanse etmektedir. Sağlanan finansmanı kredi kullandırılan şirketler yerine, malı hazır eden satıcılara kullandırılması nedeniyle verilmiş hedefi dışında, yetersiz, riski yüksek ve kayıt dışı ekonomik işlemlerde kullanımını engellemektedir. Türkiye ekonomisinin çözmeye çalıştığı en önemli konulardan birisi olan kayıt dışı ekonomi ve bundan kaynaklanan vergi kaybının önlenmesidir. Bu amaçla faizsiz bankalar ekonomiye bir düzen kazandırmıştır. Gerçeği yansıtmayan kayıt dışı ve herhangi bir fatura içermeyen işlemlere kredi kullandırmaması çalışma prensipleri nedeniyle vergi kaçırmanın önüne geçilmektedir. Örneğin; Katılım Bankaları müşterilerine konut ya da taşıt finansmanı sağladığı zaman işlemin ilgili makamlarca tescil işlemi yapılarak onaylanması sonucunda alım-satım işlemleri kayıt altına alınmış olmaktadır. Bu işlemler sonucunda devlete harç ve vergi kazancı sağlamaktadır. Müşterilerin hammadde, mamul, yarı mamul, mekanizasyon, ekipman ve diğer makine gereksinimlerinin giderilmesi işleminde kesinlikle fatura ya da makbuz istenilmesi ve kullandırılan krediyi doğrudan satıcı firmaya ödemesi kayıt altına alınmış ekonomiyi desteklemiştir (Eskici, 2007: 108).

3.2.3. Reel Sektörün Finanse Edilmesi

Faizsiz Bankalar, kullanmaya hazır kaynakların tümünü murabaha, icara ve yatırımların proje bazında kar ya da zarara katılma metotlarıyla reel ekonominin finans gereksinimini karşılamaktadır. Kaynak sağlanacak şirketlerin tercihinde uluslararası

standartlar ve gerçek mali ölçütler kullanılmaktadır (AlbrakaTürk, Katılım Bankacılığı Sistemi).

Katılım Bankaları toplanan fonların tamamını reel sektörün hizmetine sunmaktadır. Faizsiz Bankalar çalışma şartları gereği sabit getirisi olan Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) gibi, faiz içeren yatırımlarla işlem yapmamaktadırlar.

3.2.4. İstihdamın Arttırılması

Bankacılık kesimi, 90'lı senelerde yaşanan küresel finans buhranlarının ardından özel bir anlam kazanmıştır. Dünyada bankacılık kesimi yalnızca ekonomik işleyişin olmazsa olmaz bir ögesi değil, aynı anda bütün ülke ekonomilerini etkisi altına alan oluşacak risklerin odak merkezi halindedir (Ayan, 2012: 42).

Faizsiz Bankalar, reel sektöre kaynak aktarımı gerçekleştirmesinin yanında, ayrıca Küçük ve Orta büyüklükteki işletmelerin etkinliklerini devam ettirmesi ve gelişimine yardım sağlaması istihdamın artmasında etkin rol almışlardır. Ekonomiye fon girişi arttıkça, yatırımların gerçekleşmesiyle birlikte yeni istihdam ve iş alanlarının oluşturulması nedeniyle faizsiz bankaların istihdamı artmasında olumlu katkıları bulunmaktadır. İstihdam alanının gelişmesi ve doğru bir biçimde güvenilir temeller üstünde durabilmesi için sağlanan fon kaynakları ülkedeki mevcut iş gücünü çoğaltıcı katkılar gerçekleştirmektedirler (Eskici, 2007: 110).

3.2.5. Rekabetin Geliştirilmesi

Faizsiz Bankaların ileri ki dönemler için değerlendirmeye alınması gereken konu ise katılım bankaları müşterilerinin üçte bir kısmı aynı zamanda diğer mevduat bankalarıyla da çalışmakta olmalarıdır. Rekabet ortamında, mevduat bankalarının geniş ürün/hizmet ağı ve müşterilerin mali yönden beklentilerinin rekabet ortamında önemli bir neden olması, faizsiz bankalarında bu alanda atacakları adımlarla daha büyük kitlelere yönelebilmeleri için fırsat oluşturmuştur. Faizsiz Bankaların ilerleyen devrelerde pazar payını arttırmak ve tüm mali sektörle rekabet edecek konuma gelebilmeleri için rekabet stratejisinin geliştirilmesi önemlidir (Deloitte, 2014: 13-15).

3.2.6. Yabancı Sermaye Transferi Sağlanması

Türkiye’de faaliyet gösteren faizsiz bankaların kurulmasında Ortadoğu ve Körfez ülkelerinden gelen yabancı iş adamlarının büyük katkısı bulunmaktadır. Türkiye’de faizsiz bankacılık konusunda yatırım yapan Faisal Finans, Albaraka Türk ve Kuveyt Türk gibi bankaların ortaklık yapısı ve sermaye kaynağı Ortadoğu ve Körfez ülkeleri olup, faaliyet gösteren ilk bankalardır. Faizsiz Bankacılığın ülkemizde kurulmasından itibaren ağırlıklı olarak yerli sermayeyle desteklenmiş, ayrıca yabancı sermayenin ülke ekonomisine kazandırılmasında köprü görevini üstlenmiştir. Böylece yurt dışından sağlanan fon girişi ve sermaye hareketliliği ülkenin dış ticaretine katkı sağlamış, ekonomik koşulların daha iyi olmasına neden olmuştur. Faizsiz Bankalarının kurgusal, gerçeklik dışı ve riskli işlemlerden kaçınma misyonu ve uyguladıkları duyarlılık, yurtdışındaki iş adamlarının gelişmekte olan ülke ekonomisine ilgisiz kalmamalarını sağlamakta olup yabancı sermaye aktarımının gerçekleştiği görülmektedir (Eskici, 2007: 111).

3.2.7. Maliyetleri Düşürücü Katkıları

Faizsiz Bankalar topladıkları fonlar karşılığında sabit faiz getirisi üstlenmediği için ellerindeki birikimleri çok daha farklı biçimlerde piyasaya sunma seçeneklerine sahiptir. Bu seçenekleri kullanarak Türkiye ekonomisinin zor günlerinde düşük maliyetli finans desteği sunabilirler. Ticari şirketler ve girişimciler yatırım aşamasından önce yatırımın sağlayacağı yararı ve yatırım maliyetlerinin kıyaslaması yapıldığında faizsiz bankaların üstünlüklerinden kaynaklanan rekabet yaratıcı katkıları, maliyet azaltıcı ve finansman sorunlarına çözüm yaratan finans kuruluşları olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomilerde büyüme ve gelişmenin çok süratli olabilmesi için maliyeti düşük finans kaynaklarına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Fon toplama işlemini kullanan katılım bankaları müşterilerine sabit faiz getirisi imkânı sunmayan ve fon kullandırma olanaklarını ticari işletmelere sağlayarak mevduat bankalarına göre cari nema oranlarında özgür uygulamalarıyla nema oranını aşağı doğru indirme yetkisine sahiptir (Eskici, 2007: 111).

3.3. TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL İSTİKRARA DİĞER ETKİSİ

Katılım bankaları, birikimlerini farklı araç ve müesseseler yoluyla değerlendirmek isteyen tasarruf sahiplerinin yanında, finans ihtiyaçlarını yine farklı finansman araçları kullanarak karşılamak isteyen müteşebbisler için de yeni imkânlar ve fırsatlar sunmaktadır (www.tkbb.org.tr).

Katılım bankaları, gerek Türkiye’de ve gerekse dünyada müşterilerin seçim yapabilecekleri genişletilmiş bankacılık hizmetleri sunmaktadır. Daha geniş tercih özgürlüğü sayesinde, geleneksel bankacılıkla yan yana katılım bankacılığının da finansman imkânları sunuyor olması, bütün toplumu daha iyi bir konuma getirmektedir.

Bu tür bankacılığın yeni bir tercih olarak takdim edilmesinin pek çok fon kullanıcısına avantajlar sağladığını söylemek mümkündür. Mal ve hizmet üreticileri yalnızca kişisel kredi değerliliklerine göre değil, yaptıkları işin önemine göre sermaye temini konusunda eşit fırsatlara kavuşmaktan kesinlikle memnuniyet duyacaklardır. Serbest çalışmayı yeğleyen girişimcilerin borç almaktan başka finansman elde etme yollarına ihtiyacı vardır. Katılım bankacılığı kar-zarar ortaklığı temelinde böyle bir fırsat vermektedir (Kahf, 2003: 560-561).

Katılım bankacılığının Türkiye’de de faaliyete geçtiği 1980’li yıllardan itibaren benimsenen “dışa açık ekonomi” modelinin de katkısıyla Türkiye gerek Ortadoğu gerekse Uzak doğu hatta zaman içerisinde Afrika ülkeleriyle olan ilişkisini geliştirmiştir. Önyarguların da kısmen kırıldığı bu dönemde körfez sermayesi ülkemizde yer edinmeye başlamış, katılım bankaları da sistemin bir parçası olarak yerini almıştır.

3.4. TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKACILIĞININ FİNANS SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ VE MALİ YAPISI

Katılım Bankalarının en temel işlevlerinden biriside fon toplama işlemidir. Faizsiz Bankalar fon toplama aşamasında iki kaynaktan yararlanır. Birincisi öz kaynak diğeri ise yabancı sermayedir. Mevduat bankalarında, tüm kaynakların içinde öz kaynağın

oranı düşüktür ve önemsizdir. Bankalar yatırım çalışmalarında öz kaynağını kullanmayı tercih etmezler, öz kaynağını genellikle bankanın taşınmaz sabit varlıklarına yatırırlar (Pala, 1993: 19).

Bankacılık sektörünün temel fon kaynağını oluşturan bileşenler dış kaynaklar ve mevduatlardır. Bankalara ya da benzeri kredi kuruluşlarına belli bir getiri karşılığında, istenildiği zaman ya da belli bir vade sonunda geri çekilmek üzere yatırılan nakittir (Faiz, mevduat bankalar için geçerliliği olup faizsiz çalışan katılım bankaları için bu konu geçerli değildir). Bankacılık Kanuna göre mevduat, “yazılı ya da sözlü olarak herhangi bir biçimde halka duyurulmak kaydıyla ivazlı ya da ivazsız karşılığında istenildiği zaman ya da belli bir vadede iade edilmek üzere para kabulü sayılır” diye tanımlanmaktadır (Sevilengül, 2001: 19).

Türkiye’de ki bankaları diğer işletmelerden ayıran en stratejik ayrımı mevduat toplayabilme özelliklerinin olmasıdır. Mevduat toplama yetkisi banka kuruluşları dışında yalnızca faizsiz işlem yapan katılım bankalarına tanınmıştır (Uçar, 1992: 80-81). Günümüzde tüm banka kuruluşları kaynaklarının tamamına yakını mevduat toplayarak meydana getiriler.

Bankalar toplanan mevduatlar sebebiyle müşterilerine daha çok kredi imkânı sunabilmektedirler. İş hayatına fon sunmanın özellikle gelişmeye açık olan ülke ekonomileri için ne derecede mühim olduğu dikkate alındığında bankalara olan ihtiyacın önemi ortaya çıkmaktadır. Gelişmeye açık olan ülkelerin en önemli sorunu yeterli sermayeye sahip olamamalarıdır. Bankaların görevi gelişmiş ülkelerde atıl kalmış sermayeyi harekete geçirerek, ülke ekonomisine kazandırılmasına yardımcı olmaktır.

Faizsiz Bankalar, Türkiye’de bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankaları ile kalkınma-yatırım bankalarının yanı sıra üçüncü tür finans kuruluşu olarak 30 senedir faaliyetini devam ettirmektedir. Bu zaman içinde faizsiz bankalar ekonomik sisteme kazandırdıkları değişik bankacılık görüşüyle, diğer bankaların tamamlayıcısı olup ekonomiye girmedi zorlanan atıl durumda kalmış fonların ekonomik sisteme

girişimini sağlamışlardır. Toplanan fonların ekonomiye kazandırılmasıyla sanayi kesimine çeşitli finansman olanağı sunulmaktadır (Tkbb, 2005: 39-40).

Ülkemizde yaşanan ekonomik krizlere maruz kalan Özel Finans Kurumları, krizlerden çok az etkilenmiştir. Bu vaziyet Kar-Zarar katılma esasının ve sağlam kredi kullandırmanın bir neticesi olarak değerlendirilmektedir. Bankacılık kesimine yeni bir soluk getiren faizsiz bankalar, birikim yapan müşterilerine tatmin edici bir gelir sunarken, sanayi ve ticari sektöre rekabeti gözeterek uygun maliyetlerde fonlama yapmaktadırlar.

Faizsiz Bankalar, 2001 senesinde meydana gelen ekonomik buhranlar ardından fonlarda % 50 oranında azalma yaşanmasına rağmen varlıklarını devam ettirmişler ve bu süreçte iç sistemleri yardımıyla ekonomik buhranlardan sağlam çıkmayı başarmış, ülke ekonomisine zarar ya da ilave bir yük getirmemişlerdir.

Bilançonun pasif kısmında yer alan ve müşterilerden toplanan birikimlerin meydana getirdiği sorumluluklarda, katılma hesabı yöntemi, sabit faiz oranı sorumluluğuna karşı kuruluşlara oran açısından ferahlık sağlayarak krizlerin üstesinden gelmesine yardımcı olur. Ayrıca kuruluşlara faiz riski ve kurlardan kaynaklı doğan risk de yüklenmemiştir.

Bilançonun aktif kısmında yer alan kredilerde faizsiz bankaların izlediği ilkeler, yaşanan buhran dönemlerinin diğer mali kuruluşlara kıyasla basitçe atlatıldığı görülmektedir. Katılım Bankaları çalışma şartları gereği, sağladığı finansmanı kesinlikle bir tasarı ya da ekipman alımı karşılığında kredi kullandırılması ve kredi tutarının müşteriye hizmet sunan satıcının hesabına ödenmesi, kredinin verilme şartlarına uygun olup olmadığını ve firmanın denetlemesini kolaylaştırır. Diğer yandan kullanılan kredinin taksitli ya da aylık taksitli olarak kullandırılması da hareketliliklerini artırmaktadır.

Faizsiz Bankalar, müşterilerine sundukları kredi kullandırma metotlarından bir tanesi olan finansal kiralama (leasing) yardımıyla, finansman sağlanan firmaların, nakit akım tablolarına uygun şekilde kredi imkânı sağlıyor. Kullanılan metotlar firmaların

kredilerinin güvenliliğini artırarak, aktiflerin niteliğini yükseltmektedir. Bu nedenle katılım bankaları yalnızca faizsiz çalışma prensibine dayalı bankacılık türü olarak değil, aynı anda bilançonun pasif kısmında yer alan sorumlulukların riskini azaltarak, aktif kısımda yer alan kredilerin niteliğini artırıcı özellikleri de bulunmaktadır.

3.5. TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKACILIĞININ FİNANSAL GELİŞİMİ

Katılım bankaları, Türk bankacılık sektöründe geleneksel bankalar, kalkınma ve yatırım bankalarının yanında üçüncü bir tür olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Katılım bankaları faaliyetlerinde klasik bankacılık sisteminin kullandığı tekniklerden de yararlanarak, farklı bir bakış açısıyla, atıl kalmış fonları mali sistemimize kazandırmaktadırlar. Ülkemizde yaşanan ekonomik krizler, özellikle bankacılık sektöründe önemli sıkıntıların yaşanmasına neden olmuştur. Ancak katılım bankaları, bu krizlerden olumsuz anlamda çok az oranda etkilendikleri için dikkatleri üzerine çekmişlerdir (Dünyada ve Türkiye’de faizsiz bankacılık, 2005: 39).

Faizsiz bankaların kullandığı metotlar, kurum ve kuruluşların kullanmış olduğu kredilerin güvenliğini artırarak aktif niteliğini güçlendirmektedir. Bu nedenle sadece faizsiz işlem özelliğiyle kalmayıp ayrıca bilançonun pasifindeki sorumlulukların riskini azaltarak, aktifinde yer alan kredilerinin güvenliğini ve kalitesini artırarak faizsiz bankacılık modeli olarak ekonomik düzende yerini almıştır (Türkmenoğlu, 2007: 64).

Türk Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların sayısı 2015 senesi Aralık ayı itibariyle 50 olmuştur. Bankaların 32 tanesi Mevduat bankaları, 13 tanesi Kalkınma ve Yatırım bankası, 5 tanesi ise Katılım bankası olarak görev yapmaktadır. Bankacılık sektöründe çalışanların % 97’u Mevduat bankalarında, % 3’lük kısım ise Yatırım ve Kalkınma bankaları tarafından istihdam edilmiştir (www.tbb.org.tr).

Türk Bankacılık sektörünün net dönem karı 29 Milyar TL olmuştur. Bankacılık sektörünün bilanço büyüklüğü 2015 senesinde 363 Milyar TL artmıştır. Bilanço büyüklüğünün GSYH’ya oranı % 121 düzeyindedir. Bankacılık sektörünün sermaye

yeterlilik oranı % 15,6 olarak gerçekleşmiştir. Mevduat bankalarının aktiflerinin sektör içindeki payı % 90, Kalkınma ve Yatırım bankaları ile Katılım bankalarının payı ise % 5 olmuştur. Türk bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü 2014 senesinde, bir önceki seneye göre % 18,20 artarak 2.357 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (www.tbb.org.tr).

Katılım bankacılığı sektöründe, 2014 senesinde TMSF'ye devredilen katılım bankasından dolayı kar anlamında istenilen bir rakama ulaşamamıştır. Ancak 2015 senesinde hızlı bir şekilde kendini toplayarak 408 milyon TL rakamına ulaşmıştır. Türk bankacılık sektörünün büyüklüğünü gösteren seçilmiş bazı bilanço kalemleri Tablo 4'de verilmiştir (www.tkbb.org.tr).

Tablo 4. Türk Bankacılık Sektörünün Büyüklüğü

BANKALAR	SAYISI	AKTİFLER		TOPLANAN FONLAR		KULLANDIRILAN FONLAR	
		MİLYON (TL)	PAYI (%)	MİLYON (TL)	PAYI (%)	MİLYON (TL)	PAYI (%)
Mevduat Bankaları	32	2.130.602	90,4	1.175.654	94	1.372.416	89,9
Katılım Bankaları	5	120.253	5,1	74.362	6	79.373	5,2
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	106.668	4,5	0	0	74.980	4,9
Toplam	50	2.357.523	100	1.250.016	100	1.526.769	100

Kaynak: (Tkbb, Aralık-2015)

Tablo 5. Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi (Bin TL)

YILLAR	KATILIM BANKALARI	BÜYÜME (%)	BANKACILIK SEKTÖRÜ	PAYI (%)
2000	2.266.000		106.549.000	2,13%
2001	2.365.000	4,37%	218.873.000	1,08%
2002	3.962.000	67,53%	216.637.000	1,83%
2003	5.112.934	29,05%	254.863.000	2,01%
2004	7.298.601	42,75%	313.751.000	2,33%
2005	9.945.431	36,26%	406.915.000	2,44%
2006	13.729.720	38,05%	498.587.000	2,75%
2007	19.435.082	41,55%	580.607.000	3,35%
2008	25.769.427	32,59%	731.640.000	3,52%
2009	33.628.038	30,50%	833.968.000	4,03%
2010	43.339.000	28,88%	1.006.672.000	4,31%
2011	56.076.929	29,39%	1.217.711.000	4,61%
2012	70.279.000	25,33%	1.370.614.000	5,13%
2013	96.086.000	36,72%	1.732.413.000	5,55%
2014	104.319.000	8,56%	1.994.329.000	5,23%
2015/ Aralık	120.253.000	15,27%	2.357.453.000	5,10%

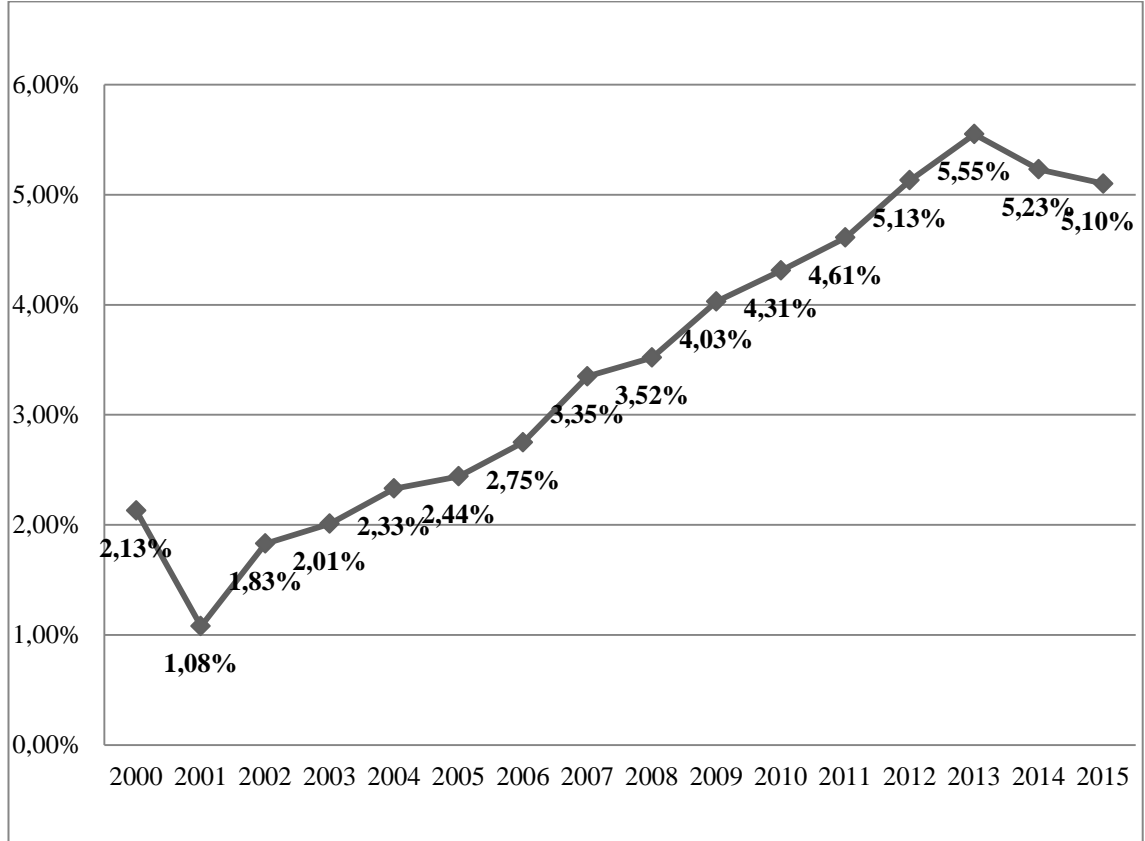
Kaynak: (Tkbb, Aralık-2015)

Tablo 5’de Katılım Bankalarının Aktif Gelişiminin (Bin TL) verildiği bilgilere bakılarak 2000-2015 seneleri arasında aktif gelişimi sürekli artış göstermektedir. Katılım Bankaları 2000 senesindeki aktif gelişimi 2.266.000 (Bin TL) iken 2015 senesi Aralık ayı sonu itibariyle 53 kat artarak 120.253.000 (Bin TL) seviyesine ulaşmıştır.

Bankacılık sektöründeki payı 2000 senesinde % 2,13 iken 2015 senesi Aralık ayı sonu itibariyle % 5,10'na yükselmiştir. Yaşanan finansal krizler sonrası istikrarlı bir büyüme eğilimi izlenmiştir. Türk bankacılık sektörü ile Katılım bankalarının büyümesi birbirleriyle istikrarlıdır.

Tablo 6. Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi (%)

Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Aktif Payı %

Kaynak: (Tkbb, Aralık-2015)

Tablo 6'da Katılım Bankalarının aktif gelişiminin (%) verildiği bilgilere göre bankacılık sektöründeki payı, 2000-2015 seneleri arasında aktiflerdeki gelişmeye bağlı olarak, ekonomik kriz dönemleri hariç hep artış göstermiştir. 2001 senesinde Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük ekonomik krizini yaşamıştır. 2013 senesinde ise hem ABD ekonomisinin hem de küresel piyasaların etkilenmesi sonucu ekonomik daralma yaşanmıştır. Katılım Bankalarının aktif gelişimi 2015 senesi aralık ayı sonu itibariyle % 5,10 seviyesine ulaşmıştır. Bankacılık sektörünün hızlı artışı nedeniyle, katılım bankalarının aktif gelişimi yavaş artış göstermiştir.

Tablo 7. Katılım Bankalarının Toplanan Fon Gelişimi (Bin TL)

YILLAR	KATILIM BANKALARI	BÜYÜME (%)	BANKACILIK SEKTÖRÜ	PAYI (%)
2000	1.863.000		70.305.000	2,65%
2001	1.917.000	2,90%	149.438.000	1,28%
2002	3.206.000	67,24%	145.594.000	2,20%
2003	4.111.000	28,23%	164.923.000	2,49%
2004	5.992.000	45,76%	203.386.000	2,95%
2005	8.369.000	39,67%	261.948.000	3,19%
2006	11.237.000	34,27%	324.069.000	3,47%
2007	14.943.000	32,98%	371.927.000	4,02%
2008	19.210.000	28,56%	472.695.000	4,06%
2009	26.841.000	39,73%	522.415.000	5,14%
2010	33.828.000	26,03%	631.119.000	5,36%
2011	39.869.282	17,86%	707.510.000	5,64%
2012	48.198.000	20,89%	783.888.000	6,15%
2013	61.495.000	27,59%	949.319.000	6,48%
2014	65.405.000	6,35%	1.056.679.000	6,19%
2015/ Aralık	74.362.000	13,70%	1.250.016.000	6,00%

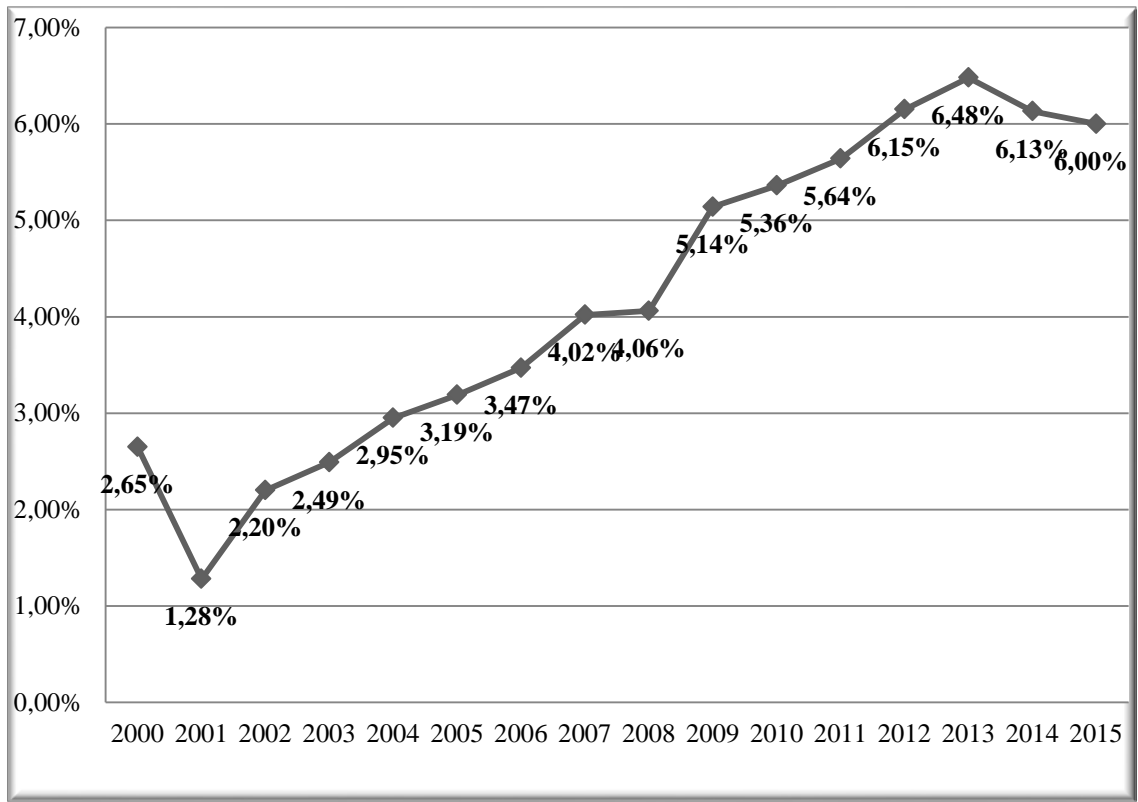
Kaynak: (Tkbb, Aralık-2015)

Katılım bankaları tasarruf sahiplerinin elindeki atıl durumda olan ve ekonomiye kazandırılması güç olan küçük fonları bir araya getirerek, büyük ve kullanışlı fonlara dönüşmesine aracılık yapan kurumlardır. Bu fonlar mevduat olarak isimlendirilir ve bilançonun pasif kısmında yer alan önemli bir kalemdir. Mevduat, tasarruf sahiplerinin

belli bir vade ile kar payı elde etmek için yatırdığı paradır. Tablo 7’de Katılım bankalarının toplanan fon gelişiminin (Bin TL) verildiği bilgilere göre 2000-2015 seneleri arasında sürekli fon artışı gösteren bir sisteme sahip olduğu görülmektedir. 2000 senesinde 1.863.000 (Bin TL) iken 2015 senesi aralık ayı itibariyle yaklaşık 40 kat artarak 74.362.000 (Bin TL) seviyesine ulaşmıştır. Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payı kriz dönemleri hariç hep artış göstermektedir.

Tablo 8. Katılım Bankalarının Toplanan Fon Gelişimi (%)

Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Toplanan Fon Payı %

Kaynak: (Tkbb, Aralık-2015)

Tablo 8’de Katılım Bankalarının Toplanan fon gelişiminin (%) verildiği bilgilere göre 2000-2015 seneleri arasında bankacılık sektöründeki toplanan fon payı 2001 senesi hariç 2013 sene sonuna kadar artış görülmektedir. 2013 senesinde yaşanan küresel kriz nedeniyle Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki fon gelişimi payında gerileme yaşanmıştır. 2000 senesinde % 2,65 olan bankacılık sektöründeki payı 2015 senesi

Aralık sonu itibariyle % 6,00 seviyesine ulaşmıştır. Bankacılık sektöründeki büyüme ve buna karşılık katılım bankalarında da büyüme görülmektedir.

Tablo 9. Katılım Bankalarının Kullandırılan Fon Gelişimi (Bin TL)

YILLAR	KATILIM BANKALARI	BÜYÜME (%)	BANKACILIK SEKTÖRÜ	PAYI (%)
2000	1.726.000		32.939.000	5,24%
2001	1.072.000	-37,89%	58.413.000	1,84%
2002	2.101.000	95,99%	54.860.000	3,83%
2003	3.001.000	42,84%	72.169.000	4,16%
2004	4.894.000	63,08%	107.615.000	4,55%
2005	7.407.000	51,35%	160.005.000	4,63%
2006	10.492.000	41,65%	228.141.000	4,60%
2007	15.332.000	46,13%	293.928.000	5,22%
2008	19.733.000	28,70%	384.417.000	5,13%
2009	24.911.209	26,24%	418.684.000	5,95%
2010	32.084.000	28,79%	554.128.000	5,79%
2011	41.103.435	28,11%	708.771.000	5,80%
2012	50.031.000	21,72%	829.597.000	6,03%
2013	67.219.000	34,35%	1.077.495.000	6,24%
2014	69.622.000	3,58%	1.280.126.000	5,44%
2015/ Aralık	79.451.000	14,11%	1.526.847.000	5,20%

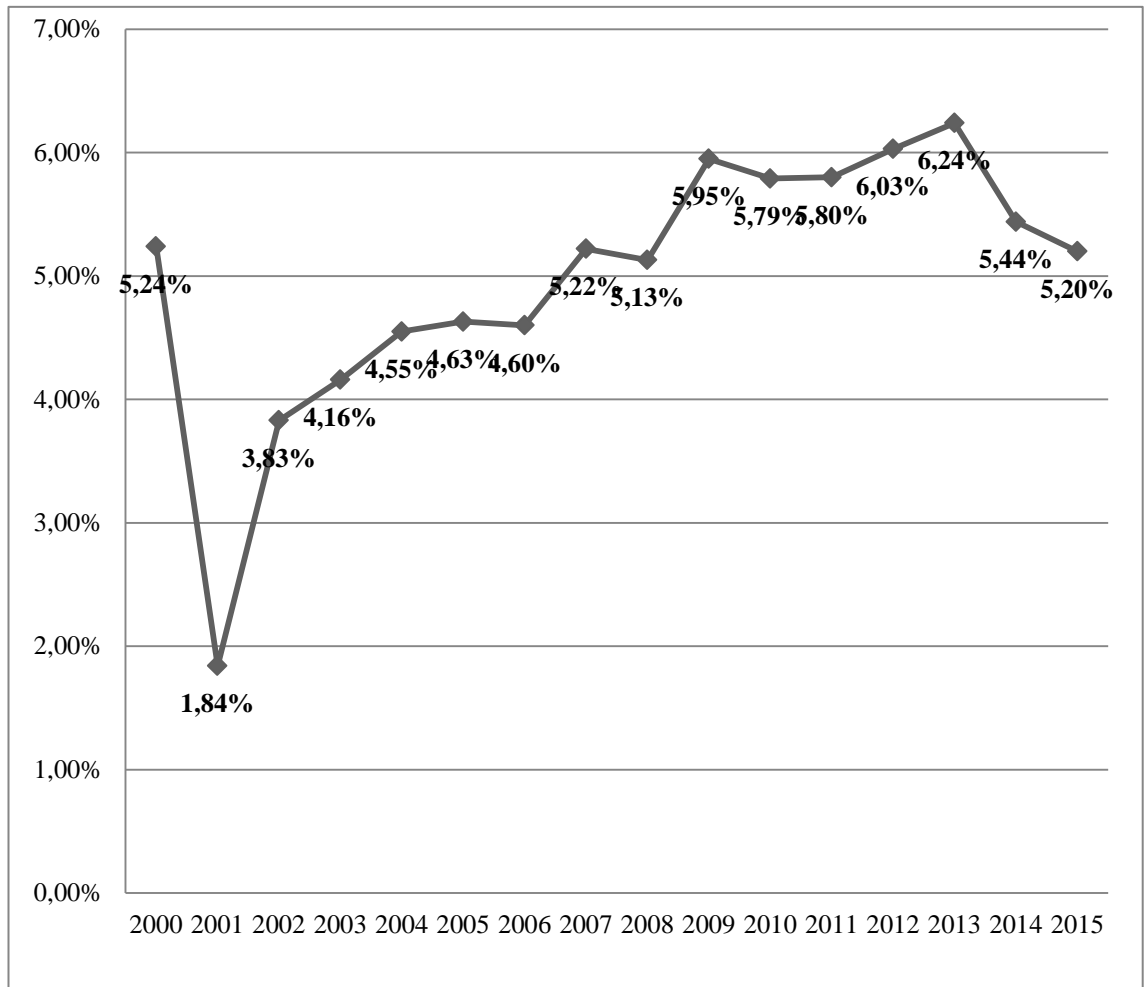
Kaynak: (Tkbb, Aralık-2015)

Katılım Bankaları'nın topladığı fonları mümkün olduğunca en hızlı ve etkin şekilde ekonomik faaliyetlerin içine kazandırdığı dikkat çekmektedir. Tablo 9'da

Katılım bankalarının kullandırılan fonların gelişiminin (Bin TL) verildiği bilgilere göre sadece 2001 senesinde yaşanan ekonomik kriz nedeniyle kullandırılan fonlarda gerileme yaşanmıştır. Katılım bankaları kullandırılan fonlarda 2000 senesinde 1.726.000 (Bin TL) iken 2015 senesi aralık ayı itibariyle 46 kat artarak 79.451.000 (Bin TL) seviyesine ulaşmıştır. Bankacılık sektörü kullandırılan fon gelişiminde 2002 senesinde, katılım bankaları ise 2001 senesi haricinde sürekli artış göstermektedir.

Tablo 10. Katılım Bankalarının Kullandırılan Fon Gelişimi (%)

Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Kullandırılan Fon Payı %

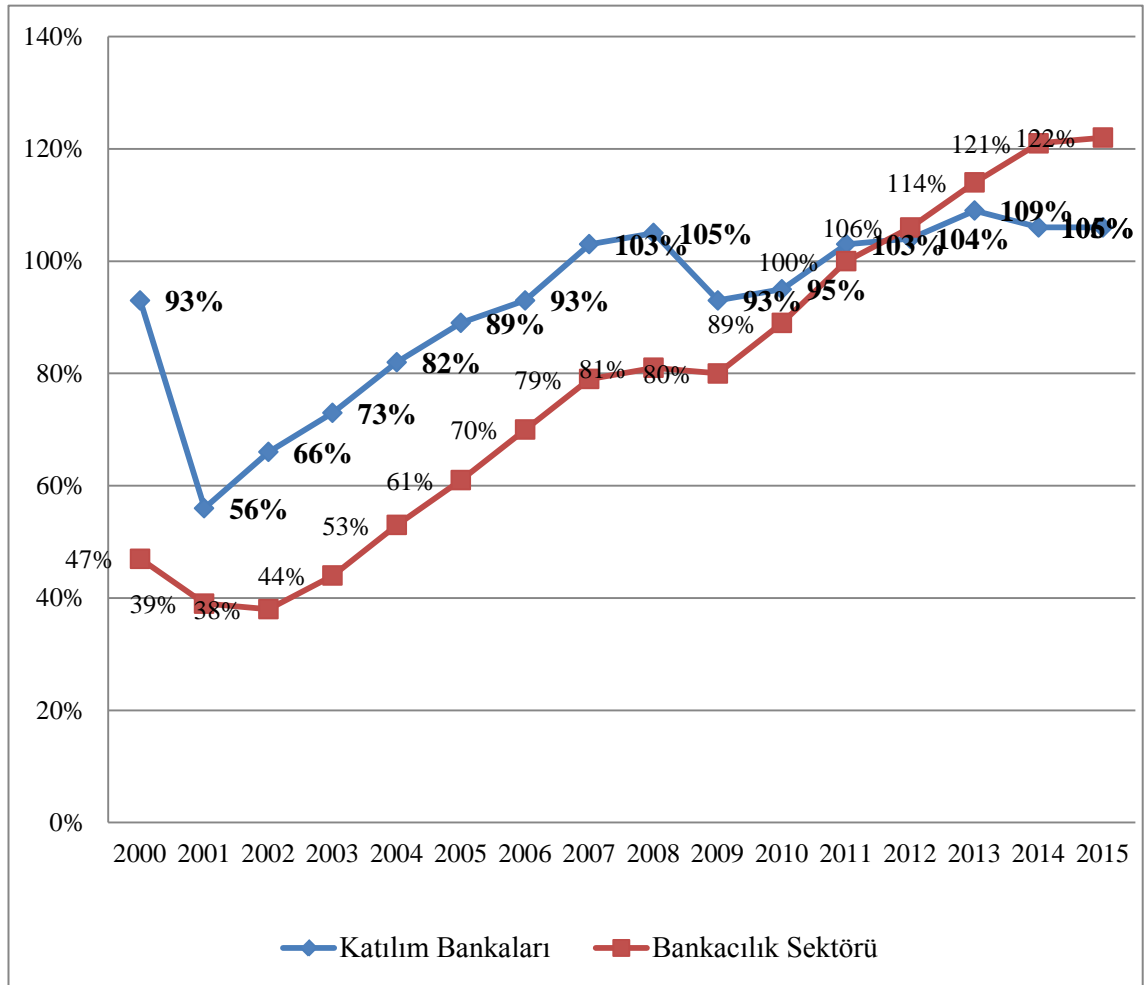
Kaynak: (Tkbb, Aralık-2015)

Bankacılığın temeline uygun olarak faaliyete başladığından itibaren topladıkları fonları ülke ekonomisine kazandıran katılım bankaları, kriz seneleri hariç sektördeki payını sürekli artırma yoluna girmiştir. Katılım bankaları faizsiz işlem anlayışı gereği

toplanan fonları faizli işlemlere yatırım yapmadıkları için, toplanan fonları reel ekonomin faaliyetine yönlendirmişlerdir. Tablo 10’da Türk Bankacılık sektöründeki kullanılan fonlar içinde Katılım bankalarının 2000 senesindeki sektör payı % 5,24 iken seneler itibariyle dalgalanmalar göstererek 2015 senesi Aralık ayı sonu itibariyle % 5,20 seviyesine ulaşmıştır.

Tablo 11. Katılım Bankalarının Toplanan Fonların Kullandırılma Nispeti (%)

Toplanan Fonların Kullandırılma Nispeti %

Kaynak: (Tkbb, Aralık-2015)

Tablo 11’de Katılım Bankaları’nın toplanan fonların kullandırılma oranının verilen bilgilere göre 2000-2015 seneleri arasında Katılım bankaları ile Bankacılık sektöründeki toplanan fonların kullandırma oranı senelere göre yüzde (%) olarak gösterilmiştir. 2015 senesi Aralık ayı sonu itibariyle Bankacılık sektörünün toplanan fonların kullandırma

oranı % 122, Katılım bankalarının toplanan fonların kullandırma oranı ise % 105 seviyesine ulaşmıştır.

Tablo 12. Katılım Bankalarının Öz kaynak Gelişimi (Bin TL)

YILLAR	KATILIM BANKALARI	BÜYÜME (%)	BANKACILIK SEKTÖRÜ	PAYI (%)
2000	161.000		8.295.000	1,94%
2001	203.000	26,09%	19.003.000	1,07%
2002	400.000	97,04%	26.099.000	1,53%
2003	700.000	75,00%	36.208.000	1,93%
2004	892.000	27,43%	46.855.000	1,90%
2005	951.000	6,61%	54.687.000	1,74%
2006	1.560.000	64,04%	59.538.000	2,62%
2007	2.364.000	51,54%	75.850.000	3,12%
2008	3.729.000	57,74%	86.425.000	4,31%
2009	4.419.564	18,52%	110.874.000	3,99%
2010	5.457.000	23,47%	134.545.000	4,06%
2011	6.193.314	13,49%	144.650.000	4,28%
2012	7.377.000	19,11%	181.882.000	4,06%
2013	8.852.000	19,99%	193.745.000	4,57%
2014	9.673.000	9,27%	232.007.000	4,16%
2015/Aralık	10.645.000	10,00%	262.275.000	4,00%

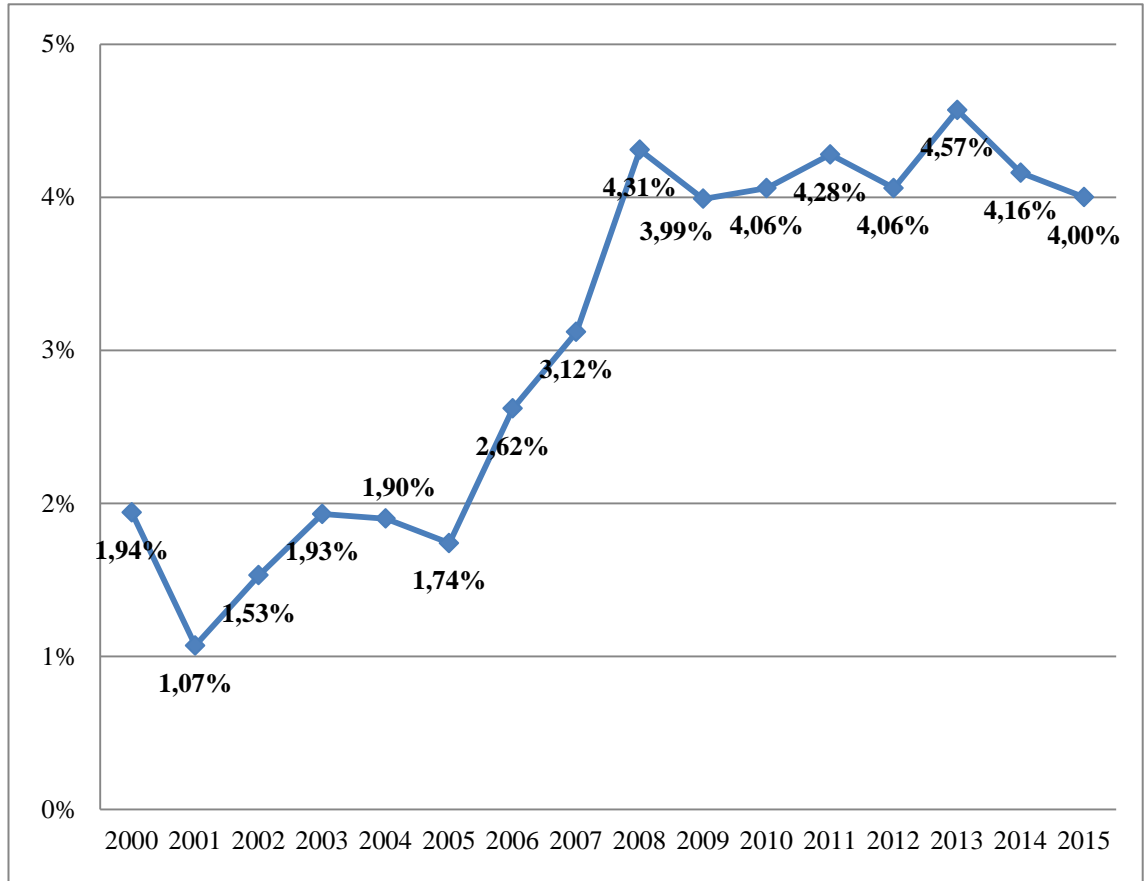
Kaynak: (Tkbb, Aralık-2015)

Tablo 12’de Katılım Bankalarının Öz kaynak Gelişiminin (Bin TL) verilen bilgilere göre 2000-2015 seneleri arasında öz kaynakta sürekli bir artış görülmektedir.

2000 senesinde öz kaynak 161.000 (Bin TL) iken 2015 senesi Aralık ayı sonu itibariyle 65 kat artarak 10.645.000 (Bin TL) seviyesine ulaşmıştır. Öz kaynak gelişimindeki büyüme oranı en fazla artışla 2006 senesinde % 64,04'lük bir büyüme yakalamıştır. 2006 senesindeki bu artışla başlayan büyüme, 2008 senesi sonuna kadar büyüme oranı % 50'nin altına düşmediği görülmektedir. 2015 senesi Aralık ayı sonuna kadar büyüme oranları düşük olarak artmaya devam etmiştir. Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki öz kaynak payı 2000 senesinde % 1,94 iken 2015 senesi Aralık ayı sonu itibariyle % 106 artışla % 4,00 seviyesine ulaşmıştır.

Tablo 13. Katılım Bankalarının Öz kaynak Gelişimi (%)

Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Öz kaynak Payı %

Kaynak: (Tkbb, Aralık-2015)

Tablo 13'te Katılım Bankaları'nın öz kaynak gelişimi (%) olarak gösterilmiş olup verilen bilgilere göre öz kaynak payına bakıldığında seneler itibariyle dalgalanmalar, artış ve azalmalar görülmektedir. Tablo 12'deki Katılım Bankaları'nın Öz kaynak

Gelişimi (Bin TL) olarak sürekli artış eğilimi göstermiş olsalar da, bankacılık sektöründeki öz kaynak gelişim payı (%) oranı, kararlı bir şekilde artış göstermesine engel olmuştur. Katılım Bankaları'nın öz kaynak gelişim payı (%) seneler itibariyle dalgalanmalar göstererek 2000 senesinde % 1,94 iken 2015 senesi Aralık ayı sonu itibariyle % 4,00 seviyesine kadar ulaşmıştır.

Tablo 14. Katılım Bankalarının Başlıca Finansal Büyüklükleri (Milyon TL)

FİNANSAL BAŞLIKLAR		KATILIM BANKALARI		
		Aralık 2015	Aralık 2014	Aralık -2015/2014 (değişim %)
TOPLANAN FONLAR	TP	40.740	38.979	4,52%
	YP-DÖVİZ	31.406	23.004	36,52%
	YP-MADEN	2.216	3.422	-35,20%
	TOPLAM	74.362	65.405	13,70%
KULLANDIRILAN FONLAR		79.191	69.408	14,10%
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (NET)		1.775	1.203	47,55%
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (BRÜT)/ KULLANDIRILAN FONLAR		%5,5	%4,6	19,56%
TOPLAM AKTİF		120.252	104.319	15,27%
ÖZ VARLIK		10.642	9.673	10,01%
NET KÂR		405	144	181,25%

Kaynak: (Tkbb, Aralık-2015)

Tablo 14'de Türkiye'de ki Katılım Bankaları'nın başlıca finansal büyüklükleri Aralık-2014 ve Aralık-2015 sonu itibariyle verilen bilgilere göre kıyaslama yapılmış olup, Katılım bankaları 2015 senesi Aralık ayı itibariyle sadece toplanan fonlarda YP-MADEN'de geçen seneye göre bir azalma olmuştur. 2014 senesi Aralık ayı sonu

itibariyle toplanan fonları 65.405 (Milyon TL) iken 2015 senesi Aralık ayı sonu itibariyle % 13,70'lik büyüme kaydederek 74.362 (Milyon TL) seviyesine ulaşmıştır. Bu artış sadece fon toplama işleminde değil; Kullandırılan Fonlarda, Tasfiye Olunacak Alacaklarda, Toplam Aktifte, Öz kaynak ve Net Kar'da da görülmektedir. Özellikle Net Kar'da ki büyük artış dikkat çekmektedir.

Tablo 15. Katılım Bankalarının Şube ve Personel Gelişimi

YILLAR	ŞUBELER	BÜYÜME (%)	PERSONEL	BÜYÜME (%)
2000	110		2.182	
2003	188	71%	3.520	61%
2004	255	36%	4.789	36%
2005	290	14%	5.740	20%
2006	355	22%	7.114	24%
2007	422	19%	9.215	30%
2008	530	26%	11.022	20%
2009	560	6%	11.802	7%
2010	607	8%	12.677	7%
2011	685	13%	13.857	9%
2012	829	21%	15.356	11%
2013	966	17%	16.763	9%
2014	990	2%	16.280	-3%
2015/Aralık	1080	9%	16.554	1,7%

Kaynak: (Tkbb, Aralık-2015)

Tablo 15'de Katılım Bankaları'nın şube ve personel gelişiminin verilen bilgilere göre 2000-2015 seneleri arasındaki şube sayısı ve personel sahipliği hakkında bilgi

vermektedir. Katılım Bankaları şube sayısında her dönem artış göstererek 2000 senesinde 110 iken 2015 senesi Aralık ayı sonu itibariyle yaklaşık 10 kat artarak şube sayısı 1080'e ulaşmıştır. Personel sayısı 2014 senesi hariç sürekli bir artış görülmektedir. Personel sayısı 2000 senesinde 2.182 kişi iken 2015 senesi Aralık ayı sonu itibariyle 7,5 kat artarak 16.554 kişiye ulaşmıştır. Tablo 15'e bakıldığında hem Şube sayısındaki artış hem de Personel sayısındaki artış Katılım Bankaları'nın müşterilerine kaliteli hizmet sunan ve pazarlama faaliyetlerini etkileyecek rol aldıkları söylenebilir.

4. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Faizsiz finans sisteminin doğuşu ve başlangıcı İslam coğrafyasında gerçekleşmiştir. İslam finansı üzerine çalışmalar ilk 1963'de Mısır'da rastlanılmaktadır. 1970 senesinden sonra yaşanan enerji krizi, petrol fiyatlarının ve İslam ülkelerinin gelirlerinin artmasına sebep olmuş ve bu nedenle ortaya çıkan sermaye fazlalığının değerlendirilmek istenmesi, İslami kurallara uygun Faizsiz (İslami) bankaların kurulmasını sağlamıştır. Türkiye'de İslami usullere uygun olarak hayatını devam ettiren kişilerin mevduatlarının değerlendirilmemesinden ötürü bu kişilerin birikimleri ülke ekonomisine kazandırılmamaktadır. Katılım Bankaları mevduat bankaları yerine seçenek olarak değil, tamamen tamamlayıcı bir pozisyon üstlenmektedir. Mevduatı bulanan kişiler ile yatırımcı kuruluşları bir araya toplayarak bu kişilerin fonlarının ülke ekonomisine kazandırılması ve yatırım adımlarının atılmasına olanak sağlamıştır.

Türk mali sisteminde, 24 Ocak 1980 kararlarından sonra liberalleşme yönünde büyük adımlar atıldığı görülmektedir. Türk mali sisteminde oluşan sermaye eksikliğinin giderilmesi açısından, dışa açılma politikalarına uyum sağlanarak tarihi ve manevi bağlarımız bulunan İslam ülkeleri ile finansal ve ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi gibi politikaların uygulanması zorunlu kılınmıştır. Bu sebeple dini duyarlılığı bulunan kişilere hitap eden Özel Finans Kurumları kurulmuştur.

Siyasi ve mali sorunlardan kaynaklı yaşanan büyük ekonomik buhranlar nedeniyle Türkiye'deki bankacılık sektörü 2000'li senelere kadar genel olarak meşakkatli dönemler geçirmiştir. 2001 senesi Türkiye ekonomisi için bir dönüm noktası olmuş ve yaşanan buhranlardan ders alınmış, yeni düzenlemelerle sağlam bir bankacılık modeli oluşturulmuştur. 2005 senesine kadar Özel Finans Kurumları % 40 - % 60 eğiliminde büyüme oranı yakalamıştır. Bu senede çıkartılan bir kanun ile ÖFK'lerin adı Katılım Bankaları olarak değiştirilmiştir. Katılım Bankalarıyla ilgili birçok problem çözülerek Türkiye, Dünyadaki en iyi faizsiz bankacılık alanında biri haline gelmiştir.

Ülkemizdeki faizsiz bankacılığının kurulmasındaki stratejik hedefleri; ülke ekonomisine katkı sağlamayan birikimlerini yastık altından çıkarılarak faizsiz kazanç usulleri çerçevesinde ülke ekonomisine kazandırmak ve ülkemizin gelişmesine, üretimine ve istihdamına katkı sağlamaktadır. Ayrıca Bankacılık alanındaki bilgi ve teknolojiyi yakından takip etmek, müşteri memnuniyetine önem veren çalışma şartlarını benimsemek, artan rekabet koşullarına uyum sağlamak amacıyla yetişkin iş gücü ve üstün ileri teknolojiyi güce dönüştürerek müşterilerine kaliteli ve yararlı hizmet sunmaktır. İslami ülkelerle olan ikili ilişkilerini üst düzeye çıkartarak bu ülkelerin içinde Petro-Dolar zengini olanların birikimlerini ülkemize aktarmayı sağlamaktır. Katılım Bankalarının şube-personel sayılarına ve toplanan mevduatın ilerleyişi incelendiğinde bu hedeflerin önemli derecede gerçekleştiği görülebilmektedir. Bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin (1.890 milyar TL), Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla'ya (GSYH) oranı % 108 olmuştur. Katılım bankaları da hesaplama dâhil edildiğinde toplam aktiflerinin (1.994 milyar TL), GSYH'ya oranı % 114 düzeyindedir.

Faizsiz Bankalarının temel aldığı kar-zarara katılma ilkesiyle, üretimi desteklemesi ve krizlerden yara almadan çıkmasındaki neden faiz riski taşımamasıdır. Faizsiz Bankaların toplumun gelişmesindeki olumlu katkıları nedeniyle geleneksel bankalarının da dikkatini üzerine çekerek azda olsa bankacılık işlemlerinde faizsiz ürünlere yönelmesini sağlamıştır.

Faizsiz Bankalar performansını ve faaliyetlerini arttırmak amacıyla; teknolojik gelişmeleri yakından takip etmek, yönetsel alanda atılacak kararlarda ekonomik, sosyal ve siyasal alanlardaki gelişmeleri dikkate almaktır. Fon toplama aşamasında en uygun sunumlar ve markalaştırma tekniklerinin uygulanması, yabancı yatırımcıların sermayesi ile fon girişlerine ağırlık verilmesi ve en doğru kararlar alınarak yatırımların yönlendirilmesi gerekmektedir.

Finansal gelişmenin sağlanması ve istikrarın sürdürülmesinde Katılım bankalarına da görevler düşmektedir. Özellikle faiz uygulamalarının ekonomik kriz riskini artırdığı gerçeğinden hareketle faizsiz uygulamaları ile dikkati çeken katılım bankaları gerekli finansal hareketliliği sağlayacak yapıdadır. Bir ülkede finansal istikrarın gerçekleştirilebilmesinin dört temel özelliği vardır. Bunlar;

- Ülke için atıl kaynakların finansal yapıya transferinin sağlanması,
- Daha etkili ve akılcı finansal yardımlar,
- Yurt içi özel finans uygulamaları,
- Yurt dışı özel finans uygulamalarıdır.

Söz konusu adımların uygulanmasında katılım bankacılığı hizmet seçeneklerinden faydalanarak daha verimli kılınabileceği ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesinde katılım bankacılığının gelecekte oldukça faydalı olacağı belirtilebilir (Mohieldin, 2015: 30-31).

Finansal verilere bakılarak Katılım Bankacılığı'nın, ülkemizin finansal istikrarına etkileri hakkında genel bir değerlendirme yapıldığında;

1. Ekonomide faiz oranlarını düşürücü her faaliyet ve girişim, fonksiyonel olarak finansal istikrara olumlu şekilde katkıda bulunur. Katılım bankaları, esnek fon toplama yöntemlerinin yanı sıra üretime dayalı finansman modelleriyle cari faiz oranlarını aşağıya çekici bir fonksiyon yüklenmektedir.
2. Katılım bankaları dini hassasiyetleri nedeniyle fonlarını geleneksel bankalarda değerlendirmeyen fon sahiplerinin birikimlerini yastık altından çıkararak ekonomiye kazandırmalarıdır. Ayrıca müşteri olarak bankacılık sektörüne kazandırılmıştır.
3. Katılım bankaları alım satıma konu olan her malı gerçek değeri üzerinden finanse etmekte böylece her işlemi kayıt altına alınmaktadır. Bu da finansal istikrara katkı sağlayarak vergi gelirlerini arttırır.
4. Reel sektörün fonlanması yoluyla finansal istikrara katkı sağlar. Kullanılan fonların artış göstermesi bunun yansımasıdır.
5. Doğrudan istihdam edilen personel ve reel sektörün desteklenmesi yoluyla istihdama katkı sağlamaktadır
6. Katılım Bankaları fon kullanan girişimcilere ve iş hayatına alternatif finansman olanakları sağlamıştır.
7. Katılım Bankaları ithalat ve ihracat işlemine aracılık ederek finansal istikrara katkı sağlamaktadır.

8. Katılım bankacılığı sektörü, 2015 senesinde toplam bankacılık sektöründen % 5,1 pay almıştır.
9. Katılım bankaları topladıkları fonları reel sektöre kullandıkları için toplanan fonların krediye dönüşme oranı daha yüksektir. Katılım bankaları reel ekonomiye fon sağlayarak finansal istikrara katkı sağlamaktadır.
10. Katılım bankalarının topladığı ve kullandığı fonlar, 2000-2015 seneleri arasında sürekli büyüme ve gelişme kaydetmiştir. Bu büyüme sonucunda, Katılım bankaların ülkemizin sosyal ve ekonomik yapısında önemli bir yer edindiği ve hızla yükseldiğinin göstergesidir.
11. Faizsiz Bankacılık kar-zarara katılım ortaklığı ilkesine dayalı çalışan kuruluşlar olup, bu sistemin güvenilir ve sağlam fon kullandırmaları sonucu olarak ülke ekonomisinde yaşanan ekonomik buhranları en az zararla atlattırlardır.
12. Katılım Bankaları ticari ve endüstriyel kesime, rekabet koşullarına uygun ve ekonomik fonlama yapabilmışlerdir.
13. Faizsiz Bankalar Devlet İç Borçlanma Senetlerine (DİBS) yatırım yapmak yerine, yatırımcı kurum ve kuruluşlara fon olarak kullandırmayı tercih eden bir iş yapısına sahiptir.
14. Katılım Bankaları Ortadoğu ve Körfez ülkelerinin sermayesini Türkiye'ye çekilmesinde önemli bir rol oynayabilmektedir. T.C. Hazine Müsteşarlığı geçtiğimiz dönemlerde ihraç ettiği Sukuk (Kira Sertifikası) ihraçlarıyla kaynak açığı bulunan ülkemize bu bölgeden önemli miktarda sermaye çekilmesi mümkün olacaktır. Bu nedenle, söz konusu mali aracın çıkarılması finansal istikrara olumlu katkı sağlamıştır.
15. Katılım Bankalarımız uluslararası piyasalardan muhtelif yapılandırılmış finansman ürünü ile uygun maliyet ve vadelerle borçlanma imkânlarını her geçen gün artırmakta olup bu imkânlarını müşterilerinin rekabet avantajı sağlayacağı fon kullandırmalarına dönüştürmektedir. Körfez bölgesinden sendikasyon yoluyla temin edilen ve giderek yaygınlaşan "Murabaha" modeli önemli rol almaktadır. Ülkemizde yeni gelişen bu finansman modelinden şu ana kadar 1 Milyar doları aşan tutarda finansman temin edilmiştir (www.tkbb.org.tr).

Katılım Bankaları, ekonomik buhranlardan sonra fon çıkışlarına karşılık varlıklarını devam ettirebilmişlerdir. Bu buhranların sonucunda ülke ekonomisine ve milletimize yük getirmemişlerdir. Katılım Bankaları bu ekonomik buhranlardan kendi iç dinamikleri ve sağlam duruşu sayesinde ayakta kalmayı başarmışlardır. Bu iç dinamikler aşağıda kısaca belirtilmiştir:

1-) Bilançonun pasifinde yer alan ve halktan toplanan tasarrufların oluşturduğu yükümlülüklerde;

- Kâr ve zarara katılma yöntemi sabit oranlı yükümlülüğe nazaran katılım bankalarına rahatlık sağlayarak krizlerin aşılmasına yardımcı olmuştur.
- Faiz riski almayan katılım bankaları, açık pozisyon yapmayarak kur riski de yüklenmemişlerdir.

2-) Bilançonun aktifinde yer alan kredilerde yükümlülüklerde;

- Katılım bankalarının çalışma prensipleri gereğince fonların mutlaka bir proje veya emtia ve ekipman tedariki karşılığında kullanılması ve finansman bedelinin işletme yerine işletmeye mal ve hizmet temin eden satıcıya fatura karşılığında ödenmesi, bu fonların verilmiş amacı dışında, riskli ve spekülasyon alanlarında kullanımını önlemektedir.
- Ayrıca bu yöntem kullanılan fonun ve firmanın kontrolünü kolaylaştırmaktadır.
- Fonların taksitli kullanılması ve genellikle taksitlerin aylık tahsil edilmesi seyyali yeti ve emniyeti arttırmaktadır.
- Fonların fatura karşılığı kullanılması, işletmenin ihtiyacından fazla fon kullanmasını engelleyerek finansmanda irrasyonel davranışları önlemektedir.
- Diğer taraftan, katılım bankalarının kendi bünyesindeki fon kullandırma yöntemlerinden olan Sukuk (finansal sertifika yöntemi), fon kullanan firmaların nakit akımlarına uygun tarzda fonlandırılmasını ve finansmanın fon kullandırma tekniğine uygun olmasını sağlamaktadır.
- Bu yöntemler, katılım bankalarının kullandıkları fonların emniyetini artırarak aktif kalitesini yükseltmektedir.

Katılım Bankaları finans sağladığı tüm işlemlerinde ilkesel olarak faturanın aslı ya da bir dokümana dayandırdıkları için kayıt dışının önlemesi konusunda ülke ekonomisine yardımcı olmaktadır. Ayrıca Katılım Bankacılığı; yalnızca faizsiz özelliğiyle ön plana çıkan bir bankacılık türü olarak değil, aynı zamanda bilançonun pasif kısmında yer alan sorumluluklarının riskini azaltıcı ve bilançonun aktifindeki kredilerin güvenliğini artırıcı özelliği olması sebebiyle aktiflerin kalitesini sağlayan bankacılık türüdür.

İstikrarlı bir şekilde büyüyen Türkiye 2023 yılında dünyadaki ilk 10 ekonomisi arasına girmeyi hedeflemiştir. Faizsiz finans alanında çeşitli projeler üretmek için adım atmaktadır. Bu nedenle devlet bankalarının bünyesinde katılım bankacılığı sisteminin kurulmasıyla ilgili adımlar atılmıştır.

Türkiye ekonomisindeki belirsizliğin ortadan kalkması, yabancı yatırımcıların ülkemizi tercih etmesi, sektörün genel olarak büyümesi gibi etkilerin haricinde kazandıkları yeni yasal düzenlemeler, meydana gelen yeni ortaklıklar, artan müşteri sayısı ve müşteri yapılarındaki değişiklik ile Katılım Bankaları'nın büyüme sergilediği görülmektedir. Söz konusu büyümenin koşulların korunması halinde artarak devam etmesi beklenmektedir. Geçtiğimiz 3 yıl içerisinde 20'den fazla yeni yatırımcı, ortaklık, birleşme ve satın alma gibi yöntemlerle Türk Bankacılık sektörüne katılmıştır. Sektörün büyümekte olduğu, Katılım Bankaları'nın da içinde buldukları ekonomi ve sektör ile birlikte büyümeye devam edecekleri beklentisi hâkimdir. Bu beklentilerin artmasında Katılım Bankaları'nın kendi içlerinde sergiledikleri sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetim kalitesi, getiri/kazanç durumu, likidite durumu, hazine işlemleri, pazarlama faaliyetleri gibi pek çok hususun sonucu etkileyecek rol oynadığı söylenebilir.

Son olarak; Türkiye'deki Katılım bankacılığı sektörünün en büyük ihtiyacı şube sayısı ve personel kalitesini artırmak yoluyla, daha fazla müşteriye ulaşmak olduğu ifade edilebilmektedir. Katılım bankaları, müşterileri şubelerine çekebilecek ürünler geliştirerek, rekabet edebilirlik özelliğini göstermeleri gerekmektedir. Ayrıca Katılım Bankaları'nın faaliyetinin ülkemizde devam edebilmesi için sistemin işleyişi hakkında ve faiz ile kar payı arasındaki ayrımın detaylı şekilde müşterilere anlatılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgüç Öztin, “100 Soruda Türkiye’de Bankacılık”, İstanbul, Gerçek yayın Evi,1992.
- Akın Cihangir, “ Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma”, İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1986.
- Altaner Serkan, "Türkiye'de Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Sektörü İçindeki Yeri", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.
- Arabacı Nihat, Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2007.
- Atia J. , ” Banking in İslamic Framework”, Islamic Financial Institutions Seminar Proceedings Series No.27, İslamic Development Bank-Islamic Research And Training Institute, Jeddah,1995.
- Ausaf Ahmad, ‘Contemporary Experiences Of Islamic Banks: A Survey’, Islamic Financial Institutions Seminar Proceedings Series No: 27, Islamic Development Bank-Islamic Research And Training Institute, Jeddah, 1995.
- Ayan Ebubekir, Türk Bankacılık Sektöründe İstihdam Analizi ve İstihdamın Arttırılması Olanakları, Bussiness and Economics Research Journal, Volume 3, Number 1, 2012.
- Aypek Nevzat, Türk Sermaye Piyasasında Özel Finans Kurumlarının Yeri ve İşleyişi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara,1988.
- Bacanlı Zahir,“Dünyada Yeni Trend: Faizsiz Bankacılık”, 2005.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2001.
- Başar Haşmet, “Katılım Bankaları Neden Mühimdir?” Bankalar Kanunu’nda Özel Hazine Ve Dış ticaret Müsteşarlığı, Türk Mali Sisteminin Temel Göstergeleri, İstanbul, 2002.
- Başar Mehmet ve Coşkun Metin, “Bankacılık Uygulamaları”, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2006.
- Başaran Musa, “Özel Finans Kurumlarında Hesap isleri Düzeni”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.
- Başgümüş Abdülbaki, “Özel Finans Kurumlarının Sermaye Piyasası içindeki Yeri”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 1997.
- Battal Ahmet, Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukukî Yönden Özel Finans Kurumları, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yay. No: 343, Ankara, 1999.
- Battal Ahmet, Bankalar Kanunu Şerhi (Sorularla Banka Hukuku), y.y., Türkiye Bankalar Birliği Yayını, 2003.
- Bayraktar B.B. ,“İslam Bankacılığının Esasları ve Özel Finans Kurumlarının Verimlilik ve Risk Açısından Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1988.
- Bendjilali Boualem; Khan, Tariqullah, Economics of Diminishing Musharaka, Islamic Development Bank Islamic Researchand Training Institute (IRTI), Jeddah 1416H,1995.

- Berberoğlu Hakan, "Faizsiz Bankacılık Nakit Yönetimi " Doktora Tezi, 2004.
- Biçer Yalın, Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomiyi Önlemeye Yönelik Vergi Politikaları ve Değerlendirilmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Y. Lisans Tezi, Isparta, 2006.
- Bilir Aybegüm, Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, 2001.
- Bilmen Ömer, Nasuhi Hukûk-i İslâmiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kâmûsu, Bilmen Yayınevi, İstanbul,1949.
- Budur Erdem, " Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Yeniden Yapılandırılması", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,2003.
- Ceylan Ali ve Korkmaz Turhan, İşletmelerde finansal yönetim. 10. baskı, Ekin, Bursa, 2008.
- Çonkar Kemalettin, "Faizsiz Bankacılığın Türkiye Uygulaması: Özel Finans Kurumları", Afyon İİBF 15. Kuruluş Yılı Armağanı,1989.
- Darçın Ahmet Cüneyt, Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankalarına Dönüşümünün Sebepleri ve Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara, 2007.
- Değer Ş. , " Türkiye’de İslam Bankacılığı-Özel Finans Kurumları: Teorisi Kuruluşu İşleyişi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul,1991.
- Deloitte, Türkiye Katılım Bankacılığı, Büyüme Yolundaki Önemli Adımlar,Ocak, 2014.
- Döndüren Hamdi, Şamil İslam Ansiklopedisi, cilt.4 Şamil Yayınevi, İstanbul, 1997.
- Döndüren Hamdi, Osmanlı Tarihinde Bazı Faizsiz Kredi Uygulamaları ve Modern Türkiye’de Faizsiz Bankacılık Tecrübesi, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı:1, S.1-24, 2008.
- Ece N., Dünya’da ve Türk Bankacılık Sektöründe İslâm Bankalarının Gelişimi, Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Sayı:25, Temmuz-Ağustos 2011
- Ekrem Nazım, Değişen Çevre Koşulları ve Özel Finans Kurumları: Yeni Tercihler ve Stratejik Öncelikler, Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul, 2000.
- Erdoğan Doğa, "Katılım bankacılığı ve Türk ekonomisine katkıları", Marmara Üniversitesi yüksek lisans tezi" 2011.
- Ertürk Ahmet, Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Dün, Bugün ve Yarını, 1998.
- Eskici Mustafa Mürsel, "Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri", Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2007.
- Güçtekin Murat, "Özel Finans Kurumu Organizasyonu, Sorunları ve Çözüm Önerileri", Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 1997.
- Günel Vural, "Özel Finans Kurumları", Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No:131, Ankara, 1984.
- Gürdoğan Nazif, "ÖFK’ların Doğuşu, Gelişimim ve Türkiye’de Yasal Statüleri", Yayınlanmamış Seminer Notları, İstanbul,1995.

- Hamud Sami H. A., “Tatwir el-A’mal el- Masrifiiyebima Yettifiquwe’s-Seriatil-İslamiyye”, Kahire 1976.
- Kahf Monzer, “İslami Bankacılık ve Kalkınma: Alternatif Bir Bankacılık Mı?” Çev: Mustafa Acar, İslami Araştırmalar Dergisi, cilt 16, 2003.
- Karapınar Aydın, Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları, Gazi Kitapevi, Ankara, 2003.
- Kuran T. ,“ The Economic System in Comtemporary İslamic Thought: Interpretation and Assesment” International Journal of Middle East Studies, Vol 18,1986.
- Mevdudi Ebu’l Al’a, Faiz, Bir Yayıncılık, İstanbul,1985.
- Önal Recep,“ Türkiye’de Özel Finans Kurumları’nın Dünü, Bugünü ve Yarını Sempozyumu Konuşması”, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul,2000.
- Özel Finans Kurumları Birliği, Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık, İstanbul,2004.
- Özgür Ersan, “Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği”, Doktora Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, 2007.
- Özkara B. , Katılım Bankalarının Fon Toplama ile Fon Kullandırım İşlemleri ve Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2010.
- Özsoy İsmail, “ Faiz ve Problemleri” Nil Yayınları, İzmir, 1994.
- Özsoy İsmail, “Kredi Faizi: Kur’ân'a Göre Bir Değerlendirme” İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3, İstanbul, Güz 1415/1994.
- Özsoy İsmail, Özel Finans Kurumları, Asya Finans Yayınları, İstanbul,1997.
- Özsoy İsmail, “Türkiye’nin Yükselen Sektörü: Katılım Bankacılığı”, İstanbul, 2001.
- Öztop Fahri, ‘Özel Finans Kurumlarının Vergilendirilmesi’ Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Pala Fikri, Banka Muhasebesi ve Maliyet Sistemi, Uludağ Üniversitesi Basım Evi, Bursa,1993.
- Sevilengül Orhan, Banka Muhasebesi, Gazi Üniversitesi, Ankara,2001.
- Sevilgen M. Gündüz, Özel Finans Kurumları,Dergi: Hilal, Sayı: 23. Cilt 275. Sayı, Aralık 1985.
- Solmaz Ramazan,“ Türkiye’de Bankalarla Özel Finans Kuramlarının Faaliyetleri Yasal Çerçeve”, Marmara Üniversitesi, İstanbul,1998.
- Şekerci Osman, 1981, İslam Şirketleri Hukuku, İstanbul, Marifet Yayınları Takan M., 2001, Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim, 2. Baskı, Nobel Yayınları,
- Takan Mehmet, “ Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetim ”, Ankara: Nobel Yayınları, 2001.
- TKBB, Albaraka Türk Faaliyet Raporu, 2012, 2013, 2015.
- TKBB, “ Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık, İstanbul, 2004, 2005, 2007.

TKBB, Kuveyt Türk Faaliyet Raporu, 2011,2015.

TKBB, Türkiye Finans Faaliyet Raporu,2015.

TKBB,“ Katılım Bankacılığının Gelişim Potansiyeli Göz Kamaştırıyor ”, Dünya’da ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, İstanbul,2007.

TKBB Dergisi, Faizsiz Bankacılığın Global Finansal Sistemdeki Payı Giderek Artıyor,2005.

Tosun Mustafa, Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve Öfk’ların Türk Bankacılık Sistemi İçindeki Yerleri Üzerine, Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul,2000.

Türker Murat, "Mena Bölgesi Faizsiz Bankacılık Fonlarının Ülkemiz Ekonomisine Kazandırılması: Tavarruk ya da Uluslararası Murabaha",2004.

Türkmenoğlu Rüveyda Ebru, "Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı",2007.

Uçar Mustafa, Türkiye’de-Dünya’da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri, Fey Vakfı, İstanbul,1992.

Uslu Sami, “Faiz Haksız Fazlalık, Tarih Süreç İçinde Faiz ve İslam’da Faiz Yasağı”,Zafer Bilim Araştırma Dergisi,2004.

Yahşi Fahrettin, “Özel Finans Kurumlarının Mevzuat Serüveni”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı 21. Alkım Yayıncılık, Kasım-Aralık 2001.

Yazır Muhammed Hamdi, Hak Dini Kur’ân Dili, TC Diyanet İşleri Reisliği Neşriyatı, İstanbul,1935.

Zaim Sabahattin, İslam Ekonomisinin Temelleri ve Faizsiz Finans Sistemindeki Yeni Gelişmeler, İstanbul, 2006.

Zaim Sabahattin, Türkiye’nin Yirminci Yüzyılı Toplum/ İktisat/ Siyaset, İşaret Yayınları, Haziran, 2005.

Zarakolu Avni, Bankacılar için Para ve Kredi Bilgisi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara, 1980.

4672 Sayılı Kanun 11. Madde

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu 3. Madde

Resmi Gazete, 83/7506 Sayılı Kararname,25 Şubat 1984,Sayı:18323.

Resmi Gazete, 19 Aralık 1983, Sayı:18256

İnternet Kaynakları

<http://www.vakifbank.com.tr/kabulavalkredileri.aspx?pageID=723>,(Erişim Tarihi:25.12.2013).

<http://bilalsener.blogspot.com.tr/2013/07/faizsiz-bankaclk.html>,(E.Tarihi:02.05.2015).

<http://www.albarakaturk.com.tr/>

http://www.albarakaturk.com.tr/images/PartDocuments/Katilim_Bankaciligi_Sistemi_Nedir_.pdf,(Erişim Tarihi:12.03.2015).

http://www.kuveytturk.com.tr/faizsiz_bankacilik.aspx

http://www.kuveytturk.com.tr/Hakkimizda_Tarihce.aspx

<http://www.turkiyefinans.com.tr/hakkimizda/tarihce.aspx>,(Erişim Tarihi:01.10.2013).

www.turkiyefinans.com.tr

www.ziraatkatilim.com.tr

www.vakıfkatılım.com.tr

www.tbb.org.tr

www.tkbb.org.tr

www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=75&

www.turkishbank.net/tr/kurumsal-vticari/disticaretkurumsal

Küçükkocaoğlu Güray,” İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları Çalışma Notları”
www.baskent.edu.tr/gurayk/finpazcuma17.doc,(Erişim Tarihi:17.08.2006).

TDK, <http://tdkterim.gov.tr>,(Erişim Tarihi:20.12.2013).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Mehmet TENKEKİ

Doğum Yeri ve Tarihi : KONYA, 20.11.1987

Eğitim Bilgileri

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi

Yüksek Lisans Öğrenimi : KTO Karatay Üniversitesi, İşletme Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce (orta düzey)

Bilimsel Faaliyetler : Katılım Bankacılığının Finansal İstikrara Etkisi: Türkiye
Örneği

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurum : T.C. Ziraat Bankası (2013)

İletişim

E-posta adresi : mtenekeci@ziraatbank.com.tr

Tarih : 07.02.2017